

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta
Katedra psychologie

CESTA Z DOMÁCÍHO NÁSILÍ
THE WAY OUT OF DOMESTIC VIOLENCE

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Mgr. Tereza Piknová, DiS.**

Vedoucí práce: **PhDr. Eva Aigelová, Ph. D.**

Olomouc

2022

Ráda bych poděkovala vedoucí této práce PhDr. Evě Aigelové, Ph. D. za předání cenných zkušeností a rad při tvorbě bakalářské diplomové práce. Za všechny on-line konzultace a povzbudivé motivující komentáře k jednotlivým výstupům práce. Dále bych ráda poděkovala svému manželovi a dětem, kteří mi věnovali čas k dokončení bakalářské práce.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma *Cesta z domácího násilí* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

OBSAH

OBSAH	3
ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 LEGISLATIVNÍ VÝVOJ A INSTITUCIONÁLNÍ POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ	8
1.1 Legislativní opatření na pomoc osobám ohroženým domácím násilím	8
1.2 Institucionální pomoc obětem domácího násilí	10
1.2.1 Intervenční centra	10
1.2.2 Služby sociálního poradenství a pobytové služby	11
1.2.3 Krizová pomoc	11
1.2.4 Psychoterapeutická péče.....	12
2 CHARAKTERISTIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	14
2.1 Statistické údaje výskytu domácího násilí	14
2.2 Definice a znaky domácího a genderově podmíněného násilí	16
2.2.1 Charakteristika domácího násilí	16
2.2.2 Znaky domácího násilí	17
2.3 Formy domácího násilí	18
2.4 Dynamika a cyklus násilí.....	21
2.5 Teoretická východiska domácího násilí	24
3 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY OBĚTÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	26
3.1 Charakteristika a osobnost oběti domácího násilí	26
3.2 Prožívání a chování u obětí domácího násilí.....	28
3.3 Důsledky domácího násilí	30
3.3.1 Somatické důsledky	30
3.3.2 Psychické důsledky domácího násilí	31
3.3.3 Sociální důsledky.....	33
3.4 Ukončování násilí	34
3.4.1 Bariéry odchodu od násilného partnera	37

VÝZKUMNÁ ČÁST.....	39
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	40
4.1 Výzkumné cíle a otázky	41
5 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY	43
5.1 Design výzkumu a časový plán.....	43
5.2 Metody získávání dat	43
5.3 Etický aspekt výzkumu	43
6 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR	45
7 PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY	49
7.1 Metoda analýzy dat.....	49
7.2 Analýza dat	49
8 DISKUZE	80
9 ZÁVĚR.....	95
SOUHRN	99
LITERATURA.....	105
SEZNAM PŘÍLOH.....	111

ÚVOD

Téma domácího násilí je celospolečenským problémem, který za poslední dva roky, kdy propukla pandemie COVID-19, nabral na intenzitě. Nyklová a Moree (2021) uvádějí, že v průběhu pandemie zaznamenaly organizace pomáhající obětem domácího násilí nárůst poptávky o své služby o 30-50 %.

Ze statistických údajů vyplývá, že mezi nejvíce ohrožené osoby domácím násilím patří ženy, a to v 90-95 % ze všech uvedených případů (Department of Health, 2005 in Marvánová Vargová, Horák, Pekara, & Pavlíková, 2016).

Také já se ve své poradenské praxi, kterou poskytuji obětem domácího násilí v rámci neziskové organizace, setkávám převážně s ženami. V bakalářské práci se proto zaměřuji na domácí násilí, specificky pak na partnerské násilí, které je páčáno na ženách.

Bakalářská diplomová práce se skládá z teoretické a empirické části. Teoretická část je rozdělená do 3 kapitol. První kapitola se věnuje systému pomoci obětem domácího násilí, další kapitola je zaměřená na popis obecných charakteristik domácího násilí. Poslední část teoretického oddílu je věnována psychologickým aspektům obětí domácího násilí.

Cílem empirické části práce je zmapovat násilný vztah od jeho vzniku až po jeho ukončení, a také následný vývoj po konci partnerského vztahu. Mezi další cíle patří zjistit zlomové body, které vedly k ukončení partnerského vztahu a popsat bariéry, které bránily obětem násilný vztah opustit. Pozornost je také zaměřená na zjištění vlivu násilí na prožívání a zdraví obětí domácího násilí. Výzkum je kvalitativního typu a hlavní metodou získávání dat je hloubkový polostrukturovaný rozhovor. Do výzkumného vzorku bylo zahrnuto 7 respondentek.

Mezi odborníky pracující s problematikou domácího násilí se v současné době označuje osoba, která se násilí dopouští jako násilná osoba, oběť domácího násilí je pak označována jako osoba ohrožená domácím násilím. Mnohá literatura však stále pracuje s pojmoslovím oběť násilí a synonymum pro násilnou osobu využívá často pojem

agresor, násilník či pachatel. V bakalářské práci jsou použity všechny z výše zmíněných pojmů, z psychologického hlediska je však vhodnější oběť násilí označovat jako osobu ohroženou domácím násilím, neboť označení „oběť“ může představovat jakousi nálepku a stavět danou osobu do závislé pozice, pojem násilník zase na druhou stranu může v lidech vyvolávat pocit, že daná osoba se chová pouze násilně a není schopná své chování změnit (Jakobsen & Råkil, 2017). Pachatel je pak více kriminologický pojem a bývá užíván v objasněných případech, kde byla naplněna skutková podstata trestného činu (Zákon č. 40/2009 Sb., §22 trestní zákoník).

TEORETICKÁ ČÁST

1 LEGISLATIVNÍ VÝVOJ

A INSTITUCIONÁLNÍ POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Vývoj legislativních opatření se stal nezbytným nástrojem při řešení domácího násilí trestněprávní cestou, neboť před zavedením institutu vykázání v roce 2007 neměla Policie ČR téměř žádné nástroje, jak oběť násilí alespoň dočasně ochránit před násilnou osobou. V následující kapitole je proto pozornost věnována vývoji legislativních opatření v ČR od 90. let 20. století, kdy se problematice domácího násilí v této oblasti začíná věnovat pozornost. Samotná legislativní opatření při řešení domácího násilí však nejsou dostatečná, proto se druhá podkapitola zabývá institucionální pomocí, kam se osoby ohrožené domácím násilím mohou obrátit o pomoc.

1.1 Legislativní opatření na pomoc osobám ohroženým domácím násilím

Snahy o systematické potírání domácího násilí v ČR byly přítomné od 90. let 20. století. Výsledky tohoto úsilí ale můžeme zaznamenat až v roce 2004, kdy došlo k novelizaci *zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon* (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) a domácí násilí se stalo trestným činem. Trestnost domácího násilí se však brzy ukázala jako nedostatečný nástroj při řešení domácího násilí a bylo nutné zavést další systémová opatření (Voňková & Spoustová, 2016).

V roce 2007 vešel v platnost *zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*. Tento zákon obsahuje úpravu institutu vykázání násilné osoby ze společného obydlí a obsahuje také možnost podat předběžné opatření ze strany osoby ohrožené domácím násilím, které slouží k ochraně její osoby před násilnou osobou. Předběžné opatření udává povinnost násilné osobě nepřibližovat se a nestýkat se s osobou ohroženou (Zákon č. 135/2006 Sb.). V roce 2008 pak došlo k novelizaci *zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky*, ve kterém došlo k úpravě

a zjednodušení **institutu vykázání**. Principem tohoto institutu je vykázat násilnou osobu ze společné domácnosti, kterou sdílí s osobou či osobami ohroženými domácím násilím. K tomuto vykázání dochází zpravidla na 10 dní, postupně však tato doba může být prodloužena až na celkovou dobu půl roku. Cílem vykázání je zabránit násilné osobě, aby pokračovala v násilném chování vůči osobám ohroženým. Během doby vykázání není násilné osobě dovoleno vcházet do společné domácnosti ani se vyskytovat v těsné blízkosti společné domácnosti. Násilná osoba má také zakázáno vyhledat některou z osob ohrožených či se pokusit s nimi navázat kontakt (Zákona č. 273/2008 Sb.).

V rámci **zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách** byla ustanovena tzv. **intervenční centra**, která na základě úředního záznamu o vykázání poskytují odbornou pomoc obětem domácího násilí zpravidla do 48 hodin od vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Na intervenční centra se mohou obracet také osoby ohrožené domácím násilím bez předchozího vykázání násilné osoby (Zákon č. 108/2006 Sb.).

V roce 2014 vešel v platnost **nový občanský zákoník**, který obsahuje **Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí**. Toto ustanovení umožňuje omezit či vyloučit násilnou osobu na danou dobu ze společné domácnosti, kterou sdílí s osobou ohroženou domácím násilím, aby tak nedocházelo k dalšímu ohrožování této osoby ze strany násilné osoby (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 751). Dalším významným zákonem byl **zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů**. Tento zákon významně přispěl k posílení pozice osob, které byly poškozeny trestným činem, a připisuje jim specifická práva. Zákon vymezuje pojem **zvláště zranitelná oběť** a specifikuje osoby, které do této kategorie lze zahrnout. Jedná se o zranitelné osoby, jako jsou děti, senioři, lidé s postižením, ale také osoby, které se staly obětí trestných činů jako je obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), oběti sexuálního násilí a další.

Těmto osobám zákon přiznává další specifická práva, jako je zabránění kontaktu s násilnou osobou během trestního řízení a další (Zákon č. 45/2013 Sb.).

Mezi další zákony na poli ochrany obětí domácího násilí patří ***zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)***, ***zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich***, ***zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích*** (Voňková & Spoustová, 2016).

Množství legislativních opatření v posledních desetiletích dokazuje pozitivní vývoj v přístupu k řešení domácího násilí v České republice a je nepochybné, že mnoho z nich výrazně přispívá k ochraně obětí domácího násilí (Ježková & Voňková, 2017).

Na druhou stranu je však nutné zmínit, že i přes veškeré zákony, které zde byly přijaty, jsou v pomoci obětem domácího násilí stále značné limity a to především v naplňování práv obětí, které jsou stanoveny zákonem č. 45/2013 Sb. (Ježková, 2019). Z tohoto důvodu je třeba pokračovat v započaté činnosti všech zainteresovaných skupin, které se podílejí na poskytování pomoci obětem domácího násilí a dále lobovat za práva obětí trestných činů.

1.2 Institucionální pomoc obětem domácího násilí

Osoba ohrožená domácím násilím se může ve své nepříznivé situaci obrátit na některou z institucí, které jsou určeny na pomoc obětem domácího násilí. Mnoho z těchto institucí jsou registrovanou sociální službou dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a lze je vyhledat prostřednictvím Registru poskytovatelů sociálních služeb (MPSV, n. d.). Primární službou určenou na pomoc obětem domácího násilí jsou intervenční centra, dále se jedná o poradenské služby, služby krizové pomoci či terapeutické služby.

1.2.1 Intervenční centra

Na intervenční centra se mohou obracet osoby ohrožené domácím násilím. Tyto osoby jsou ale také aktivně oslovovány ze strany intervenčních center, a to v případě, že došlo k vykazání násilné osoby ze společného obydlí. Osoba ohrožená je kontaktována

do 48 h. poté, kdy intervenční centrum obdrží kopii úředního záznamu o vykázání (Zákon č. 108/2006 Sb., §60a).

Intervenční centra poskytují služby sociální, právní a psychologické a zajišťují spolupráci s Policií ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, s jinými poskytovateli sociálních služeb a s dalšími institucemi (Zákon č. 108/2006 Sb., §60a).

V intervenčních centrech pracují odborníci na problematiku domácího násilí z oblasti práva, sociální práce a psychologie. Je zde tedy zajištěna komplexní péče o osoby ohrožené domácím násilím včetně poskytnutí krizové intervence (Špatenková & kol., 2011).

1.2.2 Služby sociálního poradenství a pobytové služby

Pomoc osobám ohroženým domácím násilím je realizována také prostřednictvím sociálního poradenství dle zákona č. 108/2006 Sb., §37. Toto poradenství zahrnuje základní a odborné sociální poradenství. Právě odborné poradenství je v těchto typech služeb zaměřeno na skupinu osob ohrožených domácím násilím. Služby opět zahrnují sociální, právní a psychologické služby.

Pobytové služby jsou poskytovány prostřednictvím azylových domů, které mohou mít také utajenou adresu, aby bylo zajištěno bezpečí obětí násilí a nedošlo k dalším útokům ze strany násilné osoby. V rámci pobytové služby je obětí násilí mimo ubytování poskytováno sociálně-právní poradenství a pomoc s obstaráváním osobních záležitostí (Zákon č. 108/2006 Sb., §57).

1.2.3 Krizová pomoc

Osoby ohrožené domácím násilím mohou využít také služby krizové intervence. Jedná se o cílenou pomoc osobám v situaci, která je pro ně zátěžová. Krizový pracovník se snaží osobě v krizi zpřehlednit její prožívání a vede ji k aktivaci vlastních sil a schopností podílet se na překonání nastalé situace (Vodáčková & kol., 2012). Služby krizové intervence jsou poskytovány tváří v tvář, telefonicky nebo prostřednictvím chatu,

e-mailu a dalších distančních forem komunikace. Jak uvádí Špatenková a kol. (2011) cílem krizové intervence by mělo být osobu ohroženou domácím násilím nasměrovat do intervenčního centra, které je specializované pro práci s danou cílovou skupinou osob.

Špatenková a kol. (2011) dále uvádí, že krizová intervence je součástí komplexnější krizové pomoci, která zahrnuje nejen pomoc psychologickou, ale také lékařskou, sociální a právní.

1.2.4 Psychoterapeutická péče

Na krizovou pomoc, která je spíše krátkodobějšího charakteru, by dle Špatenkové a Koblého (2011) měly navazovat poradenské či terapeutické služby. V některých případech mohou oběti využít psychoterapii v rámci sociálních služeb, často se však jedná o soukromá zařízení terapeutů, a pokud není psychoterapie proplácena pojišťovnami, jedná se o nemalou částku, kterou musí osoby ohrožené domácím násilím za služby uhradit.

Terapie může pomoci osobám ohroženým domácím násilím nalézt ztracenou sebedůvěru a opět získat kontrolu nad svým životem. Špatenková a Koblé (2011) uvádí jako vhodný psychoterapeutický směr *na osobu zaměřený přístup*, který patří mezi nedirektivní směry a obětem násilí se v terapeutickém vztahu dostane toho, čeho se jim nedostávalo v násilném vztahu, ve kterém se násilná osoba chovala direktivně.

Mezi vhodné psychoterapeutické směry při práci s oběťmi domácího násilí patří také *kognitivně-behaviorální terapie*, která je strukturovaná a časově ohraničená. Počáteční direktivnost terapeuta je později nahrazena přesunutím větší zodpovědnosti a aktivity na osobu, která se terapie účastní (Pešek, Praško & Štípek, 2013). Při práci s oběťmi domácího násilí lze však využít i jiné psychoterapeutické směry. Čírtková (2000 in Vágnerová, 2014) nepovažuje *hlubinně orientovaný směr terapie* za vhodný, neboť se zaměřuje na previktimní osobnost. Během psychoterapie by pozornost měla být zaměřena na traumatickou událost a změnu vnímání oběti tak, aby byla schopná z pasivní a závislé pozice přejít do aktivní a skrze vlastní schopnosti ovlivňovat svůj život (Vágnerová, 2014).

Mezi další instituce zapojené do pomoci obětem domácího násilí patří Policie ČR, soudy, státní zastupitelství, orgány sociálně-právní ochrany dětí, úřady státní správy a samosprávy, probační a mediační služba, Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR (BKB, n. d.).

2 CHARAKTERISTIKA DOMÁCIHO NÁSILÍ

Tato kapitola se zabývá vymezením problematiky domácího násilí. V úvodní části je popsán výskyt domácího násilí v ČR a ve světě, dále dochází k vymezení definice domácího a genderově podmíněného násilí a jednotlivých forem domácího násilí. V závěrečné části kapitoly je pozornost věnována dynamice a cyklu násilí a jednotlivým teoriím, které vysvětlují příčiny vzniku domácího násilí.

Domácí násilí je celospolečenský problém, kterému se začíná věnovat značná pozornost od 60. let 20. století v souvislosti s druhou vlnou feministického hnutí (Linková, 2004). Domácí násilí probíhá vždy mezi osobami, které jsou si vzájemně blízké. Mezi hlavní ohrožené skupiny se řadí ženy, muži, děti, senioři a osoby, které jsou zdravotně znevýhodněny (acorus.cz, n. d.). Na přesném vymezení a pojmenování domácího násilí však nepanuje v odborných kruzích shoda. V následujících kapitolách se autorka věnuje problematice domácího násilí ve smyslu partnerského a genderově podmíněného násilí, které je páčáno převážně na ženách, a to v 90-95 % všech případů (Department of Health, 2005 in Marvánová Vargová, et al., 2016).

2.1 Statistické údaje výskytu domácího násilí

Přehled 50 studií, které byly provedeny v 36 zemích světa, ukazuje, že 10 až 60 % žen bylo alespoň jednou fyzicky napadených svým současným nebo bývalým partnerem (Heise, Ellsberg & Gottmoeller, 2002). Ševčík a Špatenková (2011) uvádí, že $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ obětí je během vztahu vystavena také sexuálnímu násilí. WHO (2013) udává, že přibližně 30 % žen po celém světě zažilo ve svém partnerském vztahu fyzické anebo psychické násilí. Další studie uvádí čísla mezi 4 % až 49 % pro fyzické násilí a 6 % až 59 % pro sexuální násilí (Garcia-Moreno, Jansen, Ellsberg, Heise, & Watts, 2006 in Pereira, Azeredo, Moreira, Brandão & Almeida, 2020). Partnerské násilí může vést také k usmrcení oběti. Uvádí se, že z celkového počtu zavražděných žen na světě, je asi 38 % spácháno ze strany jejich partnerů (WHO, 2013).

Data týkající se výskytu sexuálního násilí jsou často získávána od policie či jiných institucí. Statistické údaje výskytu však zcela neodrážejí skutečnost, neboť případů sexuálního násilí je mnohem více, než mají k dispozici oficiální státní společnosti.

Důvodem, proč ženy neohlašují násilné sexuální incidenty, bývá stud či obava z nedůvěryhodnosti či nevhodného zacházení ze strany policie (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano, 2002). Existují také další důvody neoznamování násilných incidentů, kterým se blíže věnuje kapitola 3.4.

Určitý obraz o stavu domácího násilí v ČR nám mohou poskytnout počty vykazání násilných osob ze společných domácností. Bílý kruh bezpečí dlouhodobě shromažďuje přehledy počtu vykazání, které byly provedeny Policií ČR. Od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2019 bylo v ČR provedeno celkem 15 464 vykazání (BKB, n. d.).

V roce 2007, kdy se začalo vykazání evidovat, proběhlo celkem 862 vykazání, v roce 2010 pak počet vykazání dosáhl čísla 1058 a v roce 2011 proběhlo 1430 vykazání. Od roku 2012 do roku 2019 pak s mírnými odchylkami zaznamenáváme sestupnou tendenci v celkovém počtu vykazání. V roce 2019 proběhlo 1256 vykazání, což je nejméně od roku 2011 (BKB, n. d.). Dle dostupných dat vývoj naznačuje, že výskyt domácího násilí v ČR klesá. Zde je však nutné upozornit na skutečnost, že tyto údaje neposkytují ucelené a pravdivé informace o stavu domácího násilí v české společnosti, neboť v praxi se setkáváme s tím, že každý útvar policie přistupuje k institutu vykazání odlišným způsobem a ne vždy je násilný incident policií vyhodnocen jako domácí násilí, u kterého by bylo vhodné násilnou osobu vykázat ze společného obydlí. Také případy násilí, ke kterým přijíždí policie, je pouze zlomek z celkového počtu násilných incidentů.¹

¹ Informace autorka textu čerpá z osobních zkušeností při poskytování sociálního poradenství obětem domácího a sexuálního násilí.

2.2 Definice a znaky domácího a genderově podmíněného násilí

2.2.1 Charakteristika domácího násilí

Při vymezení pojmu **domácí násilí** je možné využít několik definic, přičemž každá z nich přistupuje k danému problému odlišně. Women's Aid Federation of England (n. d. in Laing, Humphreys & Cavanagh, 2013, 4) definuje domácí násilí jako „*fyzické, sexuální, psychické, nebo finanční násilí, které se odehrává v intimních nebo jiných rodinných vztazích.*” Rada Evropy (1985 in Voňková & Spoustová, 2016, 20-21) přistupuje k problematice širěji a definuje ji jako „*jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.*”

Výše uvedené definice a mnohé další však opomíjí skutečnost, že násilí může být ve vztazích přítomné i poté, kdy byl vztah jako takový ukončen. Úřad vlády ČR (2015, 6) proto nabízí širší pojetí definovaného problému a uvádí, že se jedná o „*veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti, anebo mezi bývalými či stávajícími manžely, partnery či osobami blízkými, bez ohledu na to, zda násilná osoba sdílí nebo sdílela společnou domácnost s osobou ohroženou tímto násilím.*“

Také Misso, Schweitzer a Dimaggio (2019) uvádějí, že kontext partnerského násilí se může odehrávat u sezdáných i nesezdáných párů, v heterosexuálních i homosexuálních vztazích. Ve vztazích, kde lidé žijí ve společných, ale i oddělených domácnostech. Dále také u bývalých partnerů, kteří mohou být již dokonce rozvedeni. Poslední zmíněná situace nastává především tehdy, pokud ze vztahu vzešly děti, skrze které lze dále uplatňovat moc nad obětí násilí (Acorus, n. d.)

Pokud chceme hovořit o násilí, které je v rámci partnerských vztahů páčáno na ženách, je nezbytné definovat také pojem **genderově podmíněné násilí**. Dle Evropského

institutu pro rovnost žen a mužů (EIGE, n. d.) se jedná o „*násilí, které je namířeno vůči určité osobě z důvodu jejího pohlaví. Genderově podmíněné násilí zažívají muži i ženy, ale většinu obětí tvoří ženy a dívky.*” Je nutno poznamenat, že násilí na ženách vychází z konceptu nerovnosti mezi muži a ženami a projevuje se jako významné porušování lidských práv napříč všemi společnostmi (EIGE, n. d.) bez ohledu na třídní příslušnost, rasu, věk či náboženské vyznání (Pereira, et al., 2020).

I přesto, že se násilí mezi blízkými osobami vyskytuje nejčastěji mezi partnery, Ševčík a Špatenková (2011) se s pojmem partnerské či genderově podmíněné násilí neztotožňují, neboť dle jejich pojetí tyto pojmy nezahrnují celou problematiku domácího násilí, která má vliv na celý rodinný systém, nejen partnery samotné.

2.2.2 Znaky domácího násilí

Hlavním znakem domácího násilí je ***mocenská nadvláda*** jednoho člena rodiny nad jiným/jinými, v tomto případě tedy většinou muže nad ženou. Mezi osobou násilnou a osobou ohroženou jsou jasně ***rozdělené role***, které se nemění. Osoba ohrožená je vůči násilné osobě v podřadném a závislém postavení (Acorus, n. d.).

Násilí je většinou ***dlouhodobé*** a vyskytuje se v určitých opakujících se cyklech. Jako další znaky domácího násilí se uvádí jeho ***neveřejnost*** a ***postupná eskalace*** (Ševčík & Špatenková, 2011). U obou posledních znaků by se však dala vést diskuze, neboť násilí může mít i několik let stejnou podobu a k jeho eskalaci nemusí dojít, což potvrzuje i Čírtková (2009 in Ševčík & Špatenková, 2011), která považuje toto kritérium za zastaralé a připisuje jej původním feministickým koncepcím. Skutečnost, zda se násilí dostane ze soukromého prostoru na veřejnost, závisí na profilu násilné osoby (Ševčík & Špatenková, 2011).

2.3 Formy domácího násilí

Fyzické násilí

Mezi fyzické násilí patří veškeré násilné praktiky, které mají přímý vliv na tělesnou stránku oběti. Nezisková organizace Persefona (n. d.) např. uvádí „*bití, kopání, fackování, škracení, svazování, mlácení o zed', ohrožování zbraní.*” Acorus (n. d.) mimo již zmíněné uvádí „*píchání ostrými předměty, řezání, pálení, trhání vlasů, škrábání, kroucení rukou, ale také např. odpírání jídla či spánku.*” Dle Ševčíka a Špatenkové (2011) se mezi fyzické násilí řadí také ohrožující chování násilné osoby za volantem, zamezení v poskytnutí lékařské pomoci či zanechání ohrožené osoby v situaci, ve které jí hrozí nebezpečí.

Fyzické násilí patří mezi nejviditelnější stopy násilí (Acorus, n. d.), je proto nejvíce dokazatelné. Mnoho agresorů si toto může uvědomovat a používat tak praktiky, které nejsou rozpoznatelné na první pohled.

Psychické násilí

Mnozí násilní partneři uplatňují vůči své oběti psychické násilí i několik let, aniž by jej eskalovali do fyzické podoby. Psychické násilí je však jedna z nejnáročnějších forem násilí, neboť oběť často neví, jak se bránit. Psychické násilí je také velmi obtížně prokazatelné v rámci trestního řízení a má vliv na osobnost oběti, především na její sebepojetí a vztah k sobě samé (Ševčík & Špatenková., 2011).

Psychické násilí může mít různou podobu jako „*slovní týrání, ponižování, zesměšňování, permanentní kontrola, výslechy, vyhrožování*” (proFem, n. d., a), ale také jako „*urážení, zastrašování, snižování osobních kvalit, znevažování schopností ohrožené osoby, využívání mocenských privilegií*” (Acorus, n. d.).

Intervenční centrum Praha (n. d.) dále uvádí „*vulgární nadávky, výhružná gesta, ničení věcí, ubližování jiným v přítomnosti ohrožené osoby, snižování sebevědomí, vyvolání pocitů viny, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav, přehlížení přání a potřeb, nucení k poslušnosti. Vydírání, vyhrožování sebevraždou nebo institucionálními postihy, citové vydírání skrze děti.*”

Sexuální násilí

Pod sexuální násilí můžeme zahrnout veškeré praktiky sexuálního charakteru, se kterými ohrožená osoba nesouhlasí (Persefona, n. d.), ať už se jedná přímo o znásilnění, které Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje jako „*fyzicky vynucená nebo jiným způsobem vynucená penetrace (i nepatrná) vagíny nebo konečníku pomocí penisu, jinou částí těla nebo předmětem*” (Krug, et al., 2002, 149). Sexuální násilí zahrnuje ale také jiné formy vynuceného kontaktu, jako je např. orální sex (Krug et al., 2002). Dále se mezi sexuální násilí řadí „*sexuální poznámky a narážky, sexuální obtěžování a nežádoucí sexuální návrhy, zabraňování v užití antikoncepce či jiných kontraceptivních metod, nucení k potratu*” (proFem, n. d., b).

Sexuální násilí je přítomno také v partnerských a manželských vztazích, přičemž pohlavní styk je v kontextu manželství často vnímán jako běžná součást partnerských vztahů. Mnohé oběti si proto neuvědomují, že pokud se sexuálním stykem nesouhlasí či jsou ze strany partnera tlačeny do sexuálních praktik, které jim jsou nepříjemné, jedná se o sexuální násilí (Ševčík & Špatenková, 2011).

Ekonomické násilí

Tento typ násilí se dotýká základních životních potřeb ohrožené osoby, které tak nejsou naplňovány vůbec nebo jen v omezené míře.

Acorus (n. d.) uvádí, že se ekonomické násilí projevuje především zákazem oběti vykonávat její profesi a být tak výdělečně činná. Násilná osoba vůči osobě ohrožené může uplatňovat přísnou kontrolu financí a veškerých výdajů spojených s provozem domácnosti a péčí o děti. Může odmítat financovat nájemné, stravu a další nezbytné výdaje domácnosti či zcela zamezovat oběti v přístupu k financím. Ekonomické násilí může mít dopad na oběť také v podobě dluhů, které násilný partner vytvořil, a které následně odmítá hradit. Pokud dluhy vznikly za trvání manželství, je to právě ohrožená osoba, od které jsou následně dluhy vymáhány.

Mimo již zmíněné se k ekonomickému násilí řadí také poškozování majetku ze strany násilné osoby, znemožnění vzdělávat se a zvyšovat si kvalifikaci (Intervenční centrum Praha, n. d.).

Sociální násilí

Sociální násilí ohrožuje vztahy a sociální vazby oběti. Může dojít k zamezování kontaktu s rodinnými příslušníky, s přáteli i známými. Oběť je často zcela pod kontrolou násilné osoby, která kontroluje její e-mailovou a jinou komunikaci, telefonuje jí několikrát denně za účelem kontroly, zakazuje jí opouštět společné obydlí, kohokoliv navštěvovat či být navštěvována (Acorus, n. d.). Cílem násilné osoby je úplná izolace oběti (Voňková & Spoustová, 2016), což následně ztěžuje oběti ukončení vztahu a odchod od násilného partnera, neboť právě nejbližší okolí oběti může na oběť působit podpůrně a být hybatelem prvotní změny.

Pokračující partnerské násilí, stalking

Není výjimkou, že po ukončení vztahu násilí nekončí. Pokračující partnerské násilí často probíhá formou **stalkingu**, který Čírtková (2004, 225) definuje jako „*úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.*“ Ohrožená osoba tak může čelit častému nevyžádanému kontaktu s násilnou osobou, ať už skrze telefon, informační technologie či osobní kontakt. Četné mohou být také výhrůžky ze strany násilné osoby (Ševčík & Špatenková, 2011).

V případě, že má osoba ohrožená s násilnou osobou společné děti, pokračující násilí mnohdy probíhá právě skrze ně (Acorus, n. d.).

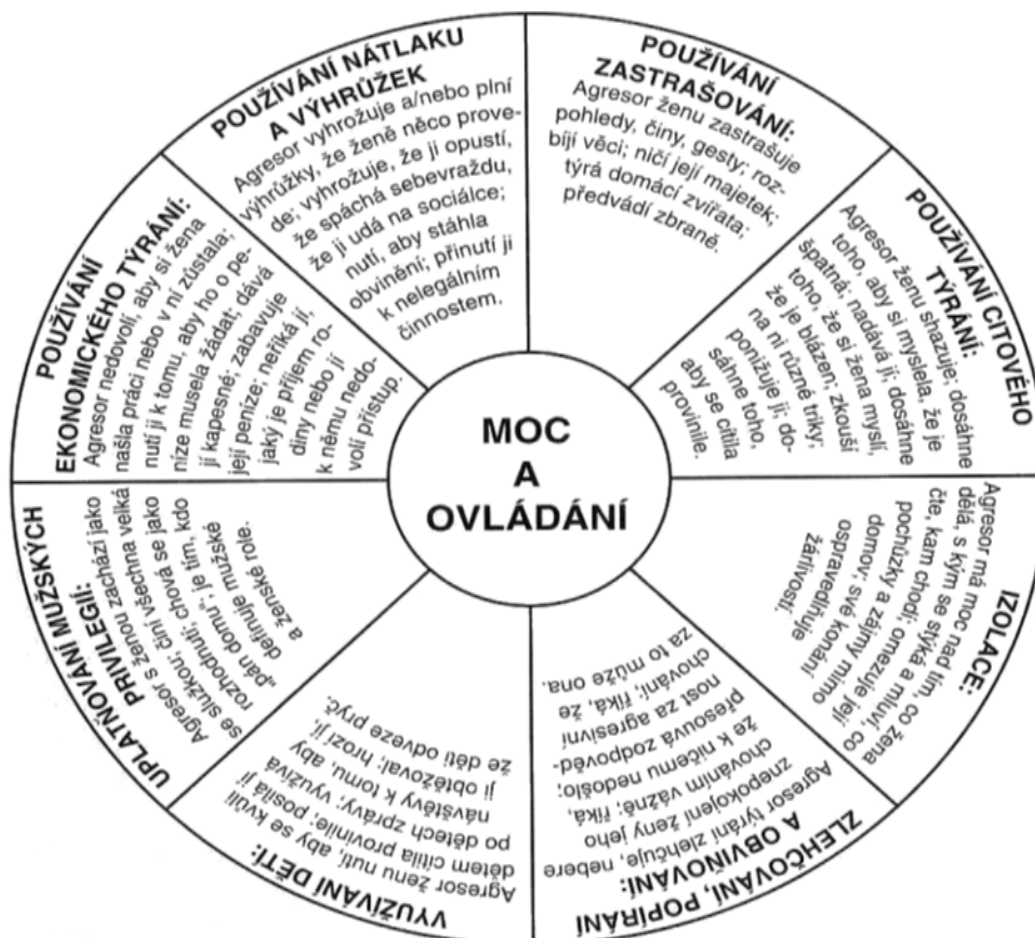
Výčet jednotlivých praktik domácího násilí není zcela jistě kompletní, neboť zde hraje roli individuální chování násilných osob, které své oběti vystavují situacím, které nelze předem očekávat.

2.4 Dynamika a cyklus násilí

Dynamika je stěžejním mechanismem domácího násilí, neboť nám říká, jak násilí vzniklo a jak se vyvíjelo v čase. Autorka práce se domnívá, že právě dynamika násilí, která je ve vztahu přítomna, určuje kdy a za jakých okolností dojde k ukončení násilného vztahu, či zda se oběť násilí rozhodne ve vztahu nadále zůstat. Dynamiku násilí lze popsat tzv. „**kolem moci a kontroly**“, které vykresluje vývoj násilí a jeho jednotlivé podoby (Conweyová, 2007).

Násilí se může začít projevovat nenápadně a oběť nemusí plně vnímat, že se ocitla v násilném vztahu, neboť časté telefonáty, kterými agresor svou oběť může kontrolovat, se mohou jevit jako láskyplné projevy plné pozornosti. Později však násilné praktiky mohou přejít např. k ponižujícím komentářům vůči oběti a postupně mohou přecházet do velmi závažných fyzických útoků. Jednotlivé formy násilí agresor užívá individuálně nebo v různých kombinacích. Podstatu násilí, které kolo moci a kontroly popisuje, lze odvodit z jeho názvu, neboť právě udržení moci a kontroly je cílem násilných projevů, které oběť dostávají do podřadného postavení vůči agresorovi (Abidovic, Music & Babic, 2013). Celý mechanismus „kola moci a kontroly“ znázorňuje obrázek č. 1.

Obr. č. 1: Duluthský model

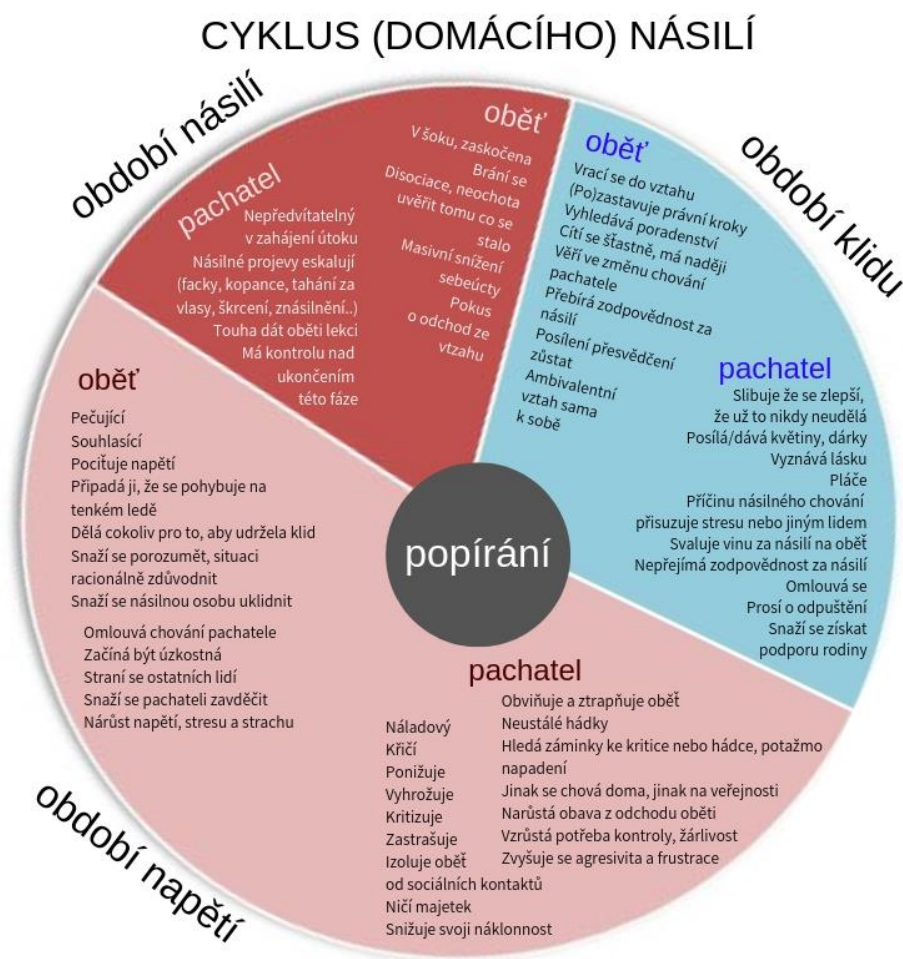

zdroj: Conwayová (2007, 16)

„Kolo moci a kontroly” doplňuje „cyklus násilí”, který znázorňuje obr. č. 2. Tento cyklus bývá znázorněn ve třech (proFem, n. d., a) či čtyřech fázích (Abidovic et al., 2013). Jeho smyslem je popsat rozvoj násilného chování z klidové fáze do fáze vrcholícího násilí a poté znovu do klidové fáze. Tento proces se opakuje v pravidelných či nahodilých cyklech a bývá důvodem, proč oběť v násilném vztahu zůstává. Fáze klidu dává oběti naději na změnu a falešný pocit, že násilník své chování změní (proFem, n. d.). V průběhu

času se jednotlivé fáze cyklu zkracují, čímž dochází k rychlejšímu vývoji celého cyklu násilí (Abidovic, et al., 2013).

Obr. č. 2: Cyklus domácího násilí

zdroj: proFem (n. d., a)

Domácí násilí probíhá mezi dvěma či více lidmi, jejichž chování je ve vzájemných interakcích. Veškerá odpovědnost za páchaní násilí však leží na násilné osobě. Agresoři však většinou odpovědnost za své chování nepřijímají a vše omlouvají vnějšími okolnostmi, kvůli kterému se k násilí uchylují (např. stres, alkohol) (Abidovic et al., 2013) či vinu svalují na oběť násilí (proFem, n. d., a).

2.5 Teoretická východiska domácího násilí

Při hledání příčin vzniku a působení násilí vůči osobě blízké, se můžeme opřít o tři hlavní teoretická východiska, mezi která řadíme „*psychiatrický model, sociálně psychologický model a sociokulturní model*“ (Pikálková, 2004, 17).

Psychiatrický model se při vzniku domácího násilí opírá o osobnost násilné osoby a její individuální charakteristiky, v rámci kterých můžeme identifikovat patologické rysy či psychické poruchy (Pikálková, 2004). Do psychiatrického modelu lze dále zařadit *teorii masochismu*, dle které si ženy s masochistickými prvky ve své osobnostní struktuře, vybírají násilné muže. Tuto teorii však vyvrací mnohé studie, které zkoumali masochistické prvky osobnosti v populaci obětí i násilných osob, ale také v populaci, kde nebyla zastoupena žádná z uvedených stran. Tyto studie ukázaly, že masochistické prvky osobnosti jsou rovnoměrně zastoupeny v obou zkoumaných populacích (Lukić & Jovanović, 2001 in Abidovic, et al., 2013). Také Finkelhor, Gelles, Hotaling, a Straus (1983 in Pereira, et al., 2020) uvádějí, že u žen, které zažily partnerské násilí, není záměr vyhledávat násilí a zneužívání. Utrpení, které ve vztazích zažívají, jim nepřináší žádné potěšení ani uspokojení, jak by se dle teorie masochismu mohlo zdát.

V rámci **sociálně psychologického modelu** lze zmínit *teorii objektových vztahů*, která vysvětluje sklony k násilí poruchou attachmentu a nedostatkem péče v dětství (Zosky, 1999 in Ševčík & Špatenková, 2011). Halford, Sanders a Behrens (2000 in Ševčík & Špatenková, 2011) popsali *teorii sociálního učení*, dle které je násilí vysvětlováno z pohledu transgeneračního přenosu, kdy se osoby uchylují k násilnému chování, jehož vzorce převzaly od předchozích generací ve své rodině. Gelles (2003 in Linková, 2004) pak uvádí, že u lidí, kteří byli svědky či oběťmi násilí ve své původní rodině je vyšší pravděpodobnost, že se sami budou v dospělosti dopouštět násilí.

Dalším z činitelů podílejících se na vzniku domácího násilí je stres, který násilná osoba prožívá, a v jehož důsledku může docházet ke vzniku partnerského násilí (Ševčík & Špatenková, 2011).

Situační teorie vysvětluje tento jev nedostatkem vyrovnávacích mechanismů (coping strategies) na straně agresora. Jedním z hlavních spouštěčů stresu může být např. finanční situace v rodině, kde se násilí vyskytuje (Linková, 2004). Ševčík a Špatenková (2011) dále uvádějí, že násilí vzniká také v důsledku dalších negativních emocí, jako je frustrace, nespokojenost a vztek, který je následně ventilován ze strany násilných osob vůči svým partnerům a dětem.

Vznik domácího násilí dle **sociokulturního modelu** je odvozený od přístupu společnosti k tomuto jevu, kde je násilí uznávanou normou. Sociokulturní model bere v potaz sociálně kulturní jevy jako je „nerovnost, patriarchální řád či kulturní normy” (Linková, 2004, 17). Ševčík a Špatenková (2011) hovoří o získávání a držení moci a kontroly ve společnosti. Tomuto přístupu odpovídá **teorie zdrojů**. Gelles (2003 in Linková, 2004, 18) uvádí, že člověk disponuje tím větší mocí, čím více má k dispozici zdrojů, ať už „sociálních, personálních či ekonomických.”

Zcela zásadní roli v přístupu násilí na ženách a genderově podmíněném násilí hraje **feministická teorie**, která upozorňuje na to, že ve společnosti jsou stále přítomny procesy, které podporují patriarchální uspořádání ve všech oblastech života včetně rodinného prostředí. Muži tak dle této teorie udržují historicky dané společenské vzorce vedoucí k násilí na ženách, kterými se snaží upevnit svou moc. Giddens (1992 in Linková) však zmiňuje, že v dnešní době je to spíše sexuální násilí, skrze které muži demonstrují svou moc. Hlavní příčiny však spatřuje v nedostatku mužské jistoty a vyrovnanosti.

3 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY OBĚTÍ DOMÁCIHO NÁSILÍ

Tato kapitola pojednává o osobách ohrožených domácím násilím z psychologického hlediska. Je zde popsána charakteristika a osobnost obětí domácího násilí, dále způsob chování a prožívání obětí násilí, jednotlivé důsledky domácího násilí, které mají vliv na oběť násilí. Poslední část kapitoly je věnována ukončování násilí a bariérám, které brání obětem násilí patologický vztah ukončit.

3.1 Charakteristika a osobnost oběti domácího násilí

Při definování profilu oběti domácího násilí je nutné uvést, že neexistují žádná společná specifika v osobnostní struktuře daných jedinců, a obětí se tak může stát kdokoli (Voňková & Spoustová, 2016). Také Torres (et al., 2013 in Pereira et al., 2020) uvádí, že neexistují žádné osobnostní vzorce, které by vedly k tomu, že se někdo stane obětí domácího násilí. Na druhou stranu však uvádí, že právě prožité násilí vede k potížím v intimní oblasti obětí. Oběti vykazují potíže také v oblasti kognice (tzv. kognitivní zkreslení) a mají určitá omezení v oblasti vyjadřování vlastních emocí.

Pro zkoumání osobnostní struktury obětí bylo v provedených studiích využito také několik psychodiagnostických nástrojů. Pico-Alfonso (et al., 2008 in Pereira, et al., 2020) provedl výzkum, ve kterém ženy, které zažily partnerské násilí, vykazovaly vyšší skóre na schizoidních, vyhýbavých a sebedestruktivních osobnostních škálách. Dále také na schizotypálních, hraničních a paranoidních osobnostních škálách. Sansone (et al., 2007 in Pereira, et al., 2020) současně uvádí, že u osob s hraniční poruchou osobnosti je větší pravděpodobnost, že se stanou oběťmi partnerského násilí.

Hines a Saudino (2008 in Camelia & Ioana, 2015) při své studii využili testovou metodu „Big Five”, která se skládá z 5 osobnostních dimenzí, kterými jsou „*extraverze, svědomitost, přívětivost, otevřenost vůči zkušenosti a neuroticismus*” (Costa & McCrae, 1994 in Camelia & Ioana, 2015, 298). Hines a Saudino (2008 in Camelia & Ioana, 2015)

uvádějí, že ženy, které skórují vysoko v oblasti extraverze a nízko v oblasti přívětivosti, jsou více ochotné přijímat psychické násilí ze strany svých partnerů.

Vysoká míra neuroticismu a vysoká míra přívětivosti mají souvislost s větší ochotou přijímat fyzické násilí. Vysoká míra svědomitosti a vysoká míra neuroticismu s nízkou mírou přívětivosti jsou pak dávány do souvislosti se sexuálním násilím.

Pietri a Bonnet (2017) provedli výzkum na celkovém vzorku 80 žen. Experimentální skupinu tvořily ženy, které v dospělosti zažily domácí násilí, kontrolní skupinu pak tvořily ženy bez zkušenosti s domácím násilím.

V rámci tohoto výzkumu autoři využili „Inventář temperamentu a charakteru“, který vytvořil Cloninger (et al., 1993 in Pietri & Bonnet, 2017). Temperament se v rámci Cloningerovi koncepce skládá ze 4 dimenzí „*hledání novosti, vyhýbání se škodám, závislost na odměně a vytrvalost*.“ Osobnost je pak definována třemi dimenzemi „*vyspělost jedince (sebeuvědomění, sebeurčení), sociální zralost (sociální uvědomění, kooperativita) a duchovní zralost (sebepřesah)*“ (Pietri & Bonnet, 2017, 201). Výsledky studie ukázaly, že oběti domácího násilí, které tvořily experimentální skupinu, jsou vytrvalejší, více bojácné a mají větší tendenci se vyhýbat konfliktům než osoby z kontrolní skupiny, které domácí násilí nezažily. Oběti domácího násilí však vykazovaly větší zralost a samostatnost. Dále studie ukázala, že ženy, které v dospělosti zažily násilí v partnerském vztahu, měly ve své minulosti více raných traumat (Pietri & Bonnet, 2017).

Studii, kterou provedli Waldrup a Resick (2004 in Camelia & Ioana, 2015) ukázala, že ženy, které byly v násilném vztahu dlouhou dobu, mají tendenci k vyhýbavému chování. Čím větší agresi musely čelit, tím více úsilí musely dát do ukončení násilného vztahu. Pokud však měly dobrou sociální oporu, využívaly více proaktivní mechanismy zvládání dané náročné situace.

Doumas, Morgolin a John (1994 in Pietri & Bonnet, 2017) uvádí, že u lidí, kteří byli vystaveni domácímu násilí v dětství, je větší pravděpodobnost, že budou násilí čelit také v dospělosti ve svých partnerských vztazích a současně je pravděpodobné, že budou

obtížněji zvládat řešit konflikty (Duggan, O'Brien & Krone-Kennedy, 2001 in Pietri & Bonnet, 2017).

Pokud odhlédneme od osobnostního profilu obětí, z dat dostupných v roce 2017 zjistíme, že mezi ženami se nejčastěji stávají oběťmi ty, které aktuálně žijí v partnerském vztahu (86, 6 %), jejich průměrný věk je 43 let, jsou vdané (38,2 %), mají děti (41,5 %) a jsou zaměstnané (42, 7 %) (APAV, 2018 in Pereira, et al., 2020).

3.2 Prožívání a chování u obětí domácího násilí

U obětí domácího násilí se objevuje široká škála emocí a postojů vůči agresorovi a jeho chování. Voňková a Spoustová (2008) uvádějí, že oběti mohou být z počátku, kdy se násilí objeví, v **šoku**, neboť násilné chování ze strany svého partnera nečekaly. Důležitým aspektem se však následně stává reakce oběti na vzniklé násilí. Pokud dochází k násilí opakovaně, u obětí domácího násilí se může rozvinout tzv. „**syndrom týrané osoby**“, který Bentovim (1998 in Vágnerová, 2014, 583) a Čírtková (2008 in Vágnerová, 2014, 583) považují za „*selhání obranných mechanismů*“ oběti. Čírtková (2001 in Bednářová, Macková, Wünschová & Bláhová, 2009, 16) tento syndrom definuje jako „*soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí.*“ Syndrom týrané osoby je spojený s pojmem „**naučená bezmocnost**“, kdy má jedinec pocit, že na vzniklou situaci nemá žádný vliv, ztrácí motivaci aktivně jednat a je pro něj obtížné se z násilného vztahu vymanit (Čírtková & Vitoušová, 2007 in Voňková & Spoustová, 2016). Bednářová (et al., 2009) dodávají, že se naučená bezmocnost pojí se sníženou schopností se samostatně rozhodovat a nést za svá rozhodnutí odpovědnost. Je důležité dodat, že zmíněné jevy nejsou přítomné u každé oběti domácího násilí. Značnou roli při rozvoji syndromu týrané osoby hraje forma domácího násilí, osobnost oběti a také způsob, jakým na násilí reaguje okolí oběti (Voňková & Spoustová, 2016).

Domácí násilí může pro oběť představovat velmi traumatickou zkušenost, obzvláště pokud jsou násilné incidenty prožívány jako život ohrožující, dochází k narušení fyzické či duševní integrity nebo je oběť zaplavena silnými pocity strachu a bezmoci.

V souvislosti s prožitým traumatem se oběť může ocitnout v situaci, pro kterou existuje označení „*traumatické kleště*“, při které je zaplavena pocity beznaděje a bezvýchodnosti (Čírtková, 2011 in Voňková & Spoustová, 2016).

Oběti mohou násilí **bagatelizovat**, zcela jej **popírat** nebo mají snahu násilné chování **ospravedlnit** (stopnasili.cz). Objevují se ale také pocity **vzteku** a **touhy po pomstě**. V případě dlouhodobého násilí mohou oběti **rezignovat** na jakoukoliv snahu o řešení.

Kotková (2014) uvádí strach jako další výraznou emoci, která násilný vztah provází. Oběť násilí může mít **strach** z dalších potenciálních útoků agresora. Působení násilí se také negativně promítne v sebevědomí oběti.

Dominantním rysem u osob ohrožených domácím násilím je **pocit viny**. Oběti často obviňují sama sebe z násilí, kterému musí čelit a mají pocit, že jej podnítily vlastním chováním (až 40 %) (Andrews & Brewin, 1990 in Pereira, et al., 2020). Pokud ženy považují násilného partnera odpovědného za své chování, pak důvody násilí přičítají spíše jeho povaze než situačnímu kontextu, ve kterém k násilí došlo (67 %). **Sebeobviňování** se vyskytuje spíše u obětí násilí, které aktuálně udržují vztah s násilným partnerem. Při ukončení vztahu dochází k sebeobviňování méně (Andrews & Brewin, 1990 in Pereira, et al., 2020). Sebeobviňování je spojováno spíše s dlouhotrvajícím násilím, kdy se oběť snaží zdůvodnit chování partnera a postupně dochází k tomu, že chyba je v ní samotné. Následně ztrácí racionální úsudek a věří všemu, o čem ji partner přesvědčuje, i když se jedná o zjevnou lež (Čírtková, Ptáček & Žukov, 2010).

Se sebeobviňováním souvisí **pocit studu**, který oběti násilí velmi silně prožívají. Pociťují odpovědnost za to, co se jim děje a současně mají obavu z nepochopení a odsouzení jejich okolím (Kotková, 2014). Čírtková (et al., 2010) uvádějí, že pocity studu jsou u obětí domácího násilí přítomny především na počátku, kdy se násilí ve vztahu objeví. Pro oběti je obtížné se v této fázi někomu svěřit.

3.3 Důsledky domácího násilí

Domácí násilí má vliv na všechny aspekty života osoby ohrožené domácím násilím. Dle Richardson, Coid, Petruckevitch, Chang, Moorey a Feder, (2002) souvisí s velkým množstvím zdravotních a sociálních problémů nejen u žen, které musí domácímu násilí čelit, ale také u jejich dětí. Fuentes (et al., 2008 in Pereira, et al., 2020) uvádí, že různé formy zneužívání mohou vést až v 32 % k potížím v oblasti psychického zdraví a cca v 19 % k potížím v oblasti fyzického zdraví. Může mít vliv také na pracovní život a v neposlední řadě výrazně ovlivňuje rodičovské kompetence a širší rodinné vztahy.

3.3.1 Somatické důsledky

Somatické důsledky domácího násilí můžeme dělit na akutní a chronické. Výzkumy prováděné v USA ukázaly, že u žen, které čelily partnerskému násilí, docházelo častěji ke zraněním v oblasti hlavy, krku, hrudníku a břicha než u žen, u kterých došlo ke zranění v kontextu jiné situace (Grisso, Schwarz & Hirschinger, et al., 1999 in Campbell, 2002). V roce 2014 byla agenturou EU FRA (2015) provedena studie, zaměřující se na násilí na ženách v členských zemích EU. Z výsledků studie je patrné, že mezi nejzávažnější akutní fyzické důsledky patřily modřiny, škrábance, vykloubení, pohmožděniny, popáleniny, zlomeniny a vyražení zubů, vnitřní zranění, otřesy mozku či jiná zranění mozku. V ČR se na vliv domácího násilí na zdraví žen zaměřila organizace ROSA, která provedla dotazníkové šetření, kterého se zúčastnilo 137 respondentek. 56 % uvedlo, že v důsledku domácího násilí utrpěly modřiny, 34 % zhmožděniny, 27 % naraženiny, u 10 % z nich došlo ke krvácení. 10 žen mělo po napadení zlomenou některou z končetin. Dále respondentky uvedly otřes mozku, distorzi krční páteře a u 6 respondentek došlo po napadení k potratu (Marvanová Vargová, 2016).

Právě potrat (EU FRA, 2015) nebo poškození plodu (Campbell, 2002) je velkou hrozbou v případě, že je žena vystavena násilí během těhotenství.

Dlouhodobým působením stresu, a v důsledku vzniklých zranění, kterým oběti domácího násilí čelí, může dojít také k chronickým potížím v oblasti fyzického zdraví.

Jak ale uvádí Marvánová Vargová (2016), tyto potíže zpočátku ani oběť samotná nemusí spojovat s prožitým domácím násilím.

Ratner (1993 in Campbell, 2002) zmiňuje, že se mohou objevit bolesti hlavy, zad nebo potíže v oblasti centrálního nervového systému, projevující se mdlobami či záchvaty. Etiologie těchto potíží nejsou zcela známé, ale mohou plynout ze stresu, zranění hlavy či jiných způsobů týrání, jako je např. škrcení (McCauley, Kern & Kolodner et al., 1995 in Campbell, 2002). Dále jsou známé gastrointestinální potíže, jako je nechutenství, poruchy příjmu potravy a další (Tollestrup, Sklar & Frost, et al., 1999 in Campbell, 2002). Koss a Heslet (1992 in Phelps, 2000) také zmiňují syndrom dráždivého tračníku.

V oblasti kardiovaskulární se objevuje hypertenze či bolesti na hrudi (Tollestrup, et al., 1999 in Campbell, 2002). Největší rozdíly v oblasti fyzického zdraví mezi ženami, které čelí partnerskému násilí a ženami, které žijí bez násilí, zaznamenáváme v gynekologii. U žen ohrožených domácím násilím se častěji objevují sexuálně přenosné choroby, vaginální infekce a krvácení, myomy, snížená sexuální touha, bolesti genitálu, chronická bolest pánve a infekce močových cest (Koss, Koss, & Woodruff, 1991 in Campbell, 2002).

V souvislosti se vzniklými zraněními v důsledku působení násilí je vhodné zmínit, že oběti domácího násilí navštěvují praktické lékaře dvakrát častěji než populace lidí, která nebyla tomuto jevu vystavena (Koss & Heslet, 1992 in Phelps, 2000). Dearwater, Coben a Nah (et al, 1998 in Campbell, 2002) uvedli, že oběti partnerského násilí, kterým se v důsledku fyzických zranění dostane lékařského ošetření, obecně často neuvádí skutečné důvody svých zranění. Důvodem může být stud, snaha chránit násilnou osobu před potenciálním postihem či strach z násilné osoby v případě, že by se agresor dozvěděl o sdělení pravých důvodů zranění oběti (Marvanová Vargová, 2016).

3.3.2 Psychické důsledky domácího násilí

Mezi nejčastější psychické důsledky domácího násilí patří posttraumatická stresová porucha (dále PTSP) (Johnson & Zlotnick, 2012; Sarasua, et al., 2007 in Pereira, et al., 2020). Jedná se o reakci na trauma nebo náročnou životní situaci, která přesahuje běžnou

lidskou zkušenost. Objevuje se s časovým odstupem od prožité události nebo se jedná o prodlouženou reakci na traumatickou zkušenost (North, Kawasaky, Spitznagel & Hong, 2004 in Látalová, et al., 2014). Symptomy PTSP v návaznosti na domácí násilí mají souvislost s kritikou vlastní osobnosti oběti a otázkou závislosti. Ženy, které vykazují nižší míru závislosti, mají nižší potřebu vyhledávat oporu v sociálních kontaktech, což zvyšuje intenzitu symptomů PTSP (Sharhabani-Arzy, et al., 2005 in Pereira, et al., 2020).

Další reakcí na prožité násilí mohou být úzkosti, deprese, nízké sebevědomí a poruchy přizpůsobení (Sarasua, et al., 2007 in Pereira, et al., 2020), což potvrzuje také studie, kterou provedla agentura EU FRA (2015). Tato studie srovnávala důsledky partnerského a nepartnerského násilí a zjistila, že uvedené dlouhodobé psychické důsledky jsou běžnější pro oběti partnerského násilí, zvláště pak pro ty, které zažily sexuální násilí. K výčtu dalších psychických důsledků dle uvedené studie patří panické ataky, potíže se spánkem, zhoršení schopnosti soustředit se a potíže ve vztazích.

Metaanalýza provedena Goldingem (1999 in Campbell, 2002) uvádí, že existuje vyšší riziko rozvoje deprese a PTSP v souvislosti s partnerským násilím, pokud byla oběť vystavena v dětském věku také sexuálnímu násilí. Cascardi, O'Leary a Schlee (1999 in Campbell) dále uvádí, že výskyt deprese u týraných žen souvisí i s dalšími stresory v životě oběti, mezi které patří např. zneužívání v dětství, vysoká míra každodenního stresu, výchovné problémy dětí oběti, nucený sexuální styk s partnerem a další.

Čírtková (et al., 2010, 237) uvádí jednotlivé psychické poruchy, které vznikají v důsledku domácího násilí. Jsou jimi „*neurotické poruchy, poruchy vyvolané stresem a somatoformní poruchy*.” Mezi další diagnózy patří „*reakce na těžký stres a poruchy přizpůsobení*.” V reakci na dlouhodobě probíhající domácí násilí se může u obětí objevit „*přetrvávající změna osobnosti po katastrofické události*”, která může mít projevy nedůvěřivého a nepřátelského postoje vůči okolí.

U obětí se mohou v důsledku násilí objevit také pokusy o sebevraždu (Lima & Werlang, 2011; Sarasua, et al., 2007 in Pereira, et al., 2020). Rizikem je ale také vražda násilného partnera (Čírtková, et al., 2010).

Osoby, které zažívají domácí násilí, mohou být ohroženy vznikem různých závislostí. Nešpor a Csémy (2005) uvádějí, že u osoby dlouhodobě traumatizované domácím násilím může dojít k rychlejšímu rozvoji závislosti na alkoholu. V roce 2016 byla ve Španělsku provedena studie na vzorku 333 žen, z nichž 18 % zažily domácí násilí. Tato studie ukázala, že ženy, které zažily domácí násilí, měly až pětkrát vyšší riziko vzniku závislosti na alkoholu a více než dvojnásobně vyšší pravděpodobnost užívání antidepresiv (Díez, et al., 2016). Kilpatrick, Acierno, Resnick, Saunders a Best (1997 in Campbell, 2002) vysvětlují užívání alkoholu jako způsob, jak se uklidnit nebo jak se vyrovnat se specifickými symptomy PTSP jako jsou vtíravé myšlenky, vyhýbavé chování či nadměrná vzrušivost. Návykové látky mohou ale dle Campbella (2002) ženy začít užívat také z důvodu snahy o únik před realitou partnerského násilí.

3.3.3 Sociální důsledky

Prožité násilí má vliv na další partnerské vztahy oběti. Fuentes (et al., 2008 in Pereira, et al., 2020) uvádí, že ženy, které ve své minulosti zažily násilný partnerský vztah, obtížně navazují nové partnerské vztahy, neboť mají obavu, že se násilí bude opakovat. Dle Bednářové (et al., 2009 in Kotková, 2014) osoby ohrožené domácím násilím skutečně opakovaně do násilných vztahů vstupují.

Násilné vztahy také významně ovlivňují oblast práce a zaměstnanosti, neboť v důsledku působení násilí osoby ohrožené domácím násilím mohou přijít o práci či vykazovat značné pracovní absence (Friedman & Couper, 1987 in Kotková, 2014). Potíže se objevují také v pracovní výkonnosti a nedodržováním předepsané pracovní doby (Lloyd, 1997 in Kotková, 2014). Násilný partner může oběti bránit ve vykonávání pracovních povinností, což se projevuje zákazy a bráněním odchodu do zaměstnání, častou kontrolou oběti během pracovní doby či výčitkami ohledně chování oběti během její pracovní doby (Logan & Swanberg, 2005 in Vychopňová & Targošová, 2014).

Lindhorst, Oxford a Gillmore (2007) pak uvádějí, že domácí násilí negativně ovlivňuje ekonomickou soběstačnost ohrožené osoby.

Další oblastí, na kterou vliv domácího násilí negativně dopadá, jsou rodičovské kompetence ženy. Pod vlivem násilí dochází k emoční frustraci ženy, což může narušit schopnost matky uspokojovat potřeby dítěte a poskytovat mu podnětné prostředí (Bednářová, et al., 2009). V rodinách, kde je přítomné násilí, bývá značně narušená komunikace (Skorunka, 2006 in Bednářová, et al., 2009).

Rodiče se svými dětmi otevřeně nemluví o tom, co se v rodině děje, což narušuje bezpečnou vazbu také s rodičem, který je v pozici oběti násilí (Skorunka, 2006 in Bednářová, et al., 2009). Ve vztahu dítěte vůči matce je narušena bazální jistota a dítě k ní zaujímá ambivalentní postoj. Může mít snahu ji ochraňovat nebo přebírá chování násilné osoby (Bednářová, et al., 2009).

Závažným důsledkem násilí je také častá izolace oběti od její rodiny, přátel a přetrhání dalších sociálních vazeb (Bednářová, et al., 2009).

3.4 Ukončování násilí

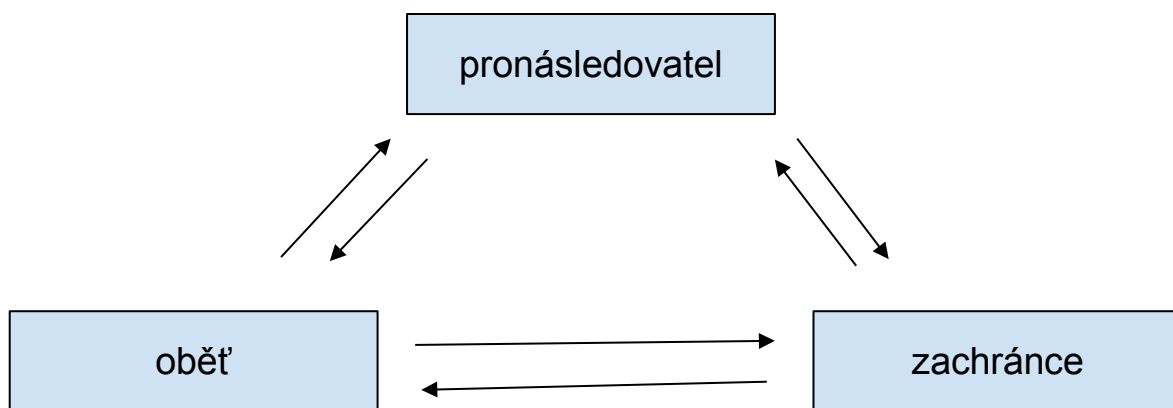
Rozhodnutí odejít z násilného vztahu je pro mnohé oběti velmi náročné, a může trvat i několik let. Principy, které udržují všechny zúčastněné strany v patologickém vztahu, a brání tak jeho ukončení, lze popsat teoretickým konceptem nazývaným jako tzv. *dramatický trojúhelník* nebo též *trojúhelník vzájemné závislosti*. Tento koncept vychází z teorie her Berneho transakční analýzy a podrobněji jej popsal Karpman (1968 in Špatenková & Koblí, 2011). Trojúhelník představuje tři druhy rolí, které jsou na sobě vzájemně závislé. Roli **pronásledovatele**, **oběti** a **zachránce**, které znázorňuje obrázek č. 3. Role **pronásledovatele** v sobě zahrnuje nadřazenost, jednání z pozice moci a kontroly, potřebu ovládat, vyžadování poslušnosti a zacházení s druhými zraňujícím způsobem. Pozice **oběti** představuje pocity bezmoci, bezradnosti, pocity nedostatečné síly vymanit se z trýznivého vztahu s pronásledovatelem. Pozice **zachránce** je ta, která touží druhým pomáhat, radit a snažit se být užitečným, především pak oběti, kterou zachránce ke svému pomáhání potřebuje.

V roli zachránce však nevědomě může člověk činit oběť na sobě závislou, neboť ji nezpřimovaně k řešení vlastní situace, ale činí kroky, které ji udržují v pasivní pozici. Roli zachránce může zaujímat např. člen rodiny, rodinný přítel, ale také pomáhající osoba v roli sociálního pracovníka či jiného pomáhajícího. Zmíněné role se však mohou měnit i mezi dvěma osobami, neboť mezi rolemi během vzájemné interakce může dojít k výměně.

Podstatou dramatického trojúhelníku je udržování vzájemné závislosti jednotlivých rolí. Osoby, které dané role zastávají, se podvědomě chovají takovým způsobem, aby zmíněné rolové interakce zachovaly (Chrástanský, n. d.).

Komunikace mezi lidmi neprobíhá otevřeně, je v ní přítomná manipulace a odpovědnost za vlastní chování může být přesouvána na jiné osoby. Mezi jednotlivými rolemi probíhá také souboj o emoční uspokojení na úkor druhého. V interakcích tak jde o uplatnění moci nad druhým člověkem. Příznačné jsou také protichůdné emoce, kdy lidé, kteří jednotlivé role zastávají, nemohou žít spolu, ale ani bez sebe (Chrástanský, n. d.).

Obr. č. 3: Karpmanův trojúhelník vzájemné závislosti

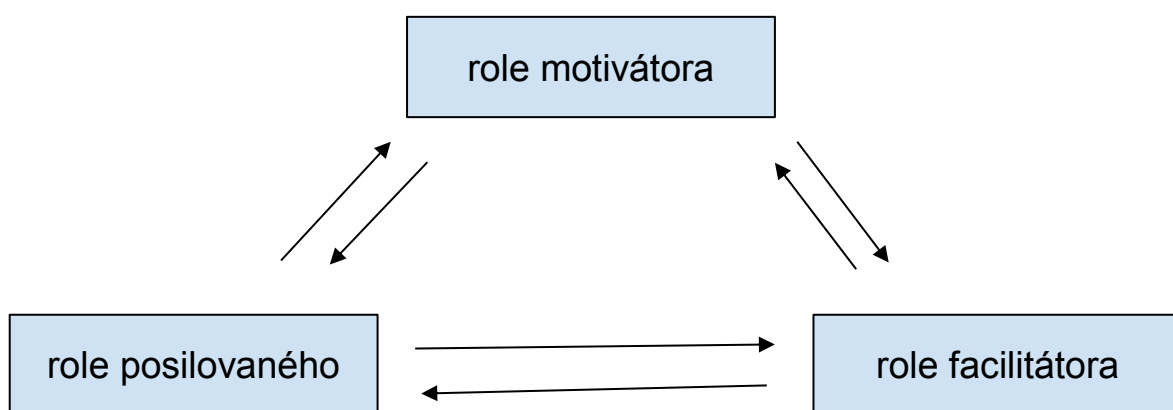
zdroj: Henning & Pelz (2008 in Špatenková & Koblíček, 2011, 158)

Cesta ven z tohoto zdánlivě bludného trojúhelníku vede skrze změnu v rámci jednotlivých rolí, kdy původní role pronásledovatele přijímá roli motivátora a původní oběť pozitivně motivuje ke změnám. Z oběti se stává osoba, která je druhými podporována a původní role zachránce se mění na roli facilitátora. Schéma přibližuje

obrázek č. 4. Facilitátor se nyní snaží pomáhat z vlastního rozhodnutí, přestává jednat z pozice moci a udržovat původní oběť v závislé pozici, namísto toho oběť zplnomocňuje, aby se dokázala samostatně rozhodovat, posiluje její dovednosti, schopnosti a kompetence.

Z trojúhelníku vzájemné závislosti se tak stává trojúhelník nezávislosti, kde je přítomen respekt a snaha o vzájemné pochopení a spolupráci. Změna v rámci jednotlivých rolí však vyžaduje náhled na danou situaci a postupnou změnu chování a postojů (Špatenková & Koblíček, 2011).

Obr. č. 4: Trojúhelník nezávislosti/autonomie

zdroj: Špatenková & Koblíček (2011, 160)

Násilný vztah a jeho ukončování prochází několika fázemi, které popsala Landenburgerová Millsová (1989 in Marvánová Vargová, Pokorná & Toufarová, 2008, in Ševčík & Špatenková, 2011). Počáteční fázi nazývá „připoutání se“. V tomto období dochází ke vzniku vztahu. Další fází je období „snášení“, kdy ve vztahu dochází ke vzniku napětí a eskalaci násilí. Poté následuje fáze „osvobození se od násilného partnera“ (Landenburgerová Millsová, 1989 in Marvanová Vargová, et al., 2008, in Ševčík & Špatenková, 2011, 90). V této fázi dochází u ohrožené osoby k uvědomění, že ve vztahu dále nechce pokračovat, začíná hledat zdroje, které by jí pomohly vztah opustit. Jiní autoři pro uvedené období užívají termín **bod zlomu**. Dle Hoffmann a Wondrak (2006 in Čírtková, 2008) se jedná o stav, kdy se pro oběť stává násilný vztah nesnesitelný a ona tak začne hledat odbornou pomoc či jiné způsoby, jak situaci změnit či se ze vztahu

vymanit. Čírtková (2008) popisuje, že mnohdy je obtížné bod zlomu ve vztahu identifikovat, zvláště pak, jedná-li se o psychické násilí. Dle Kissové a Lukášové (2016) může oběť prožít bod zlomu několikrát, a to v jednom násilném vztahu nebo i opakovaně v dalších partnerských vztazích, které mohou mít opět násilný charakter. Důvodem může být snaha o vytěsnění traumatické zkušenosti a touhy na vše zapomenout. Poslední fází dle Landenburgerová Millsová (1989 in Marvanová Vargová, et al., 2008, in Ševčík & Špatenková, 2011, 90) je „*uzdravení se, odpoutání se*“. Ohrožená osoba od násilného partnera odchází a dochází k adaptaci na změnu.

Je důležité zmínit, že násilí rozchodem (rozvodem) mnohdy nekončí, zvláště pak, pokud jsou ve vztahu přítomné děti. Často se roztáčí spirála tzv. *expartnerského násilí* (pokračující domácí násilí), které nabývá dalších podob a děti jsou nezdědka kdy brány jako rukojmí, přes které násilí pokračuje (Ševčík & Špatenková, 2011).

3.4.1 Bariéry odchodu od násilného partnera

Odchod od násilného partnera je velmi komplikovaný proces a může být také velmi zdoluhavý. Některé oběti partnerského násilí se pokouší opakovaně vztah ukončit, avšak často neúspěšně. Nezdědka se stává, že se oběti k násilnému partnerovi vrací, což je však přirozený proces odpoutávání se od partnera (Marvanová Vargová, et al., 2016).

Jedním z důvodů, proč ženy zůstávají v násilném vztahu, je **naděje na změnu**, která přichází většinou v období klidu, což je jedna z fází cyklu násilí (viz kapitola 2.4 Dynamika a cyklus násilí). Období násilí na nějakou dobu pominulo a žena tak získává pocit, že se muž změní. Tento pocit je však falešný a spirála násilí se dříve nebo později znovu roztočí. Další bariérou, která obětem násilí brání vztah ukončit je **sociální izolace**, ve které se kvůli působení násilného partnera ocitly. Oběti mají často nedostatečnou síť sociální opory, která by jim v případě nebezpečí mohla pomoci a ukazuje se, že právě díky sociální opoře ženy dokáží násilný vztah opravdu ukončit (Matijašević & Otašević, 2003; Popadić, Otašević, Cucić, Savić & Alempijević, 2007 in Abidovic, et al., 2013).

Dalšími překážkami při ukončování násilného vztahu jsou **výhružky agresora**, které jsou namířeny na nejcitlivější místa v životě oběti. Mezi časté hrozby patří snaha připravit oběť o děti či neplnění vyživovací povinnosti vůči dětem. Další hrozby zahrnují ublížení na zdraví blízkým osobám oběti. Jedním z nejčastějších důvodů je však **ekonomická závislost oběti** na agresorovi (Marvánová Vargová, et al., 2016).

Voňková a Spoustová (2016) jako další bariéru uvádějí **citovou závislost oběti** na agresorovi. Mnohé oběti mají se svým násilným partnerem **soucit** a snaží se mu pomoci dosáhnout žádané změny (Marvánová Vargová, et al., 2016).

Velmi silnou motivací pro zachování vztahu je strach, který může oběť paralyzovat. S tímto souvisí tzv. **syndrom připoutání**, který je popisován „*loajalitou k násilníkovi, neschopností vyhledat pomoc a neschopností opustit vztah*” (Herman, 2001 in Voňková & Spoustová, 2008, 72).

Žena má obavu, že po jejím odchodu se budou ataky násilného partnera stupňovat, což je zcela opodstatněné, neboť právě období kolem odchodu oběti bývá pro ženu jedno z nejrizikovějších (Marvánová Vargová, 2016).

Dalšími překážkami na cestě z násilného vztahu je **stud** oběti. Oběť se může obávat, že po ukončení vztahu bude žít v provizorních životních podmínkách či sociální izolaci nebo bude čelit nepochopení a odsuzujícímu postoji ze strany jejího okolí (Voňková & Spoustová, 2008).

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Tato kapitola shrnuje obsah teoretické části práce, ze které výzkum vychází a navazuje na ni definováním výzkumného problému. Další část kapitoly obsahuje jednotlivé výzkumné cíle a výzkumné otázky.

V předchozí části práce došlo k vymezení systému pomoci obětem domácího násilí, která sestává z legislativní a institucionální pomoci.

Dále došlo k vymezení definice, znaků, forem, dynamiky, cyklu násilí a teoretickým východiskům, které vysvětlují příčiny vzniku domácího násilí.

Závěrečná část teoretického oddílu byla věnována psychologickým aspektům obětí domácího násilí, jejich osobnostním charakteristikám, prožívání, chování a důsledkům, které plynou z domácího násilí. Kapitola byla věnována také oblasti ukončování násilí, bariérám odchodu od násilného partnera a zlomovému bodu, který bývá spouštěčem vedoucím k ukončení násilného vztahu. Autoři uvádějí, že těchto zlomových bodů může během vztahu nastat několik, dále však nezmiňují, jaké zlomové body nejčastěji vedou k ukončení násilného vztahu.

V následující výzkumné části proto autorka navazuje na předchozí teoretický oddíl a zaměřuje se na specifikaci zlomových bodů, které vedou k ukončení vztahu. Zmapována však bude celá dynamika násilného vztahu i vývoj po ukončení partnerského vztahu, kdy může násilí dále pokračovat. Právě popis dynamiky vztahu může pomoci určit jednotlivé zlomové body, které vedly k ukončení vztahu. Empirická část bude zaměřena na popis jednotlivých forem násilí ve vztahu a bariér, které obětem domácího násilí brání vztah opustit. Pozornost bude věnována také vlivu domácího násilí na prožívání, chování a zdraví obětí násilí. Mnohé z výše uvedeného bylo již rozpracováno v teoretické části práce. V empirické části se však autorka zaměřuje na ověření již získaných poznatků a na doplnění informací o dané problematice.

4.1 Výzkumné cíle a otázky

V empirické části je stanoveno 6 výzkumných cílů a 8 výzkumných otázek, na základě kterých došlo k vytvoření struktury rozhovoru s jednotlivými respondenkami výzkumu.

Cíl č. 1: Popsat okolnosti rozvoje násilí a jeho vývoj v partnerském vztahu.

Výzkumná otázka č. 1: Kdy a za jakých okolností došlo v partnerském vztahu k rozvoji násilí a jaký byl jeho vývoj během trvání vztahu?

Cíl č. 2: Identifikovat jednotlivé zlomové body, které vedly k ukončení násilného vztahu.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké události v partnerském vztahu vedly k jeho ukončení?

Výzkumná otázka č. 3: Co bylo posledním impulsem k ukončení násilného vztahu?

Cíl č. 3: Zjistit bariéry a okolnosti ukončení násilného vztahu.

Výzkumná otázka č. 4: Co obětem násilí bránilo v ukončení násilného vztahu?

Výzkumná otázka č. 5: Za jakých okolností došlo k ukončení násilného vztahu?

Cíl č. 4: Popsat zdroje pomoci obětí domácího násilí při prožívání a ukončování partnerského násilí.

Výzkumná otázka č. 6: Jaké zdroje pomoci obětí domácího násilí využila během násilného vztahu a při jeho ukončování.

Cíl č. 5: Zjistit, jak se vztah oběti násilí s jejím partnerem vyvíjel po ukončení partnerského vztahu.

Výzkumná otázka č. 7: Jaká byla dynamika vztahu oběti násilí s jejím partnerem po ukončení partnerského vztahu?

Cíl č. 6: Popsat prožívání obětí partnerského násilí a jeho vliv na zdraví oběti.

Výzkumná otázka č. 8: Jak oběť násilí prožívala násilný vztah během jeho trvání i po jeho ukončení a jak se změnil její zdravotní stav v průběhu násilného vztahu?

5 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Následující kapitola je věnována designu výzkumu, jednotlivým metodám získávání dat a poslední část kapitoly se věnuje etickým aspektům výzkumu.

5.1 Design výzkumu a časový plán

Při stanovení účelu výzkumu zvolila autorka v rámci své výzkumné strategie kvalitativní typ výzkumu, který je zaměřen na hlubší poznání zkoumaného jevu. Konkrétně se pak jedná o případové studie, *ve kterých jde o zachycení složitosti případu a o popis vztahů v jejich celistvosti* (Hendl, 2016, 102).

5.2 Metody získávání dat

Hlavní metodou sběru dat byl hloubkový polostrukturovaný rozhovor, který je určen pro získání širokého spektra informací o studovaném jevu (Švaříček, Šedřová & kol., 2007). Přípravě na rozhovory předcházela příprava seznamu otázek, které byly v průběhu rozhovorů dále doplňovány a variovány dle odpovědí respondentek. Předem stanovené otázky, které byly využity v rozhovorech, sledovaly strukturu výzkumných cílů a výzkumných otázek.

Metoda polostrukturovaných rozhovorů byla dále vždy na začátku rozhovoru doplněna o vypracování časové osy respondentkami výzkumu. Tato metoda měla sloužit ke zvědomění si návaznosti jednotlivých násilných incidentů respondentkami výzkumu, dále pro lepší orientaci ve vztahu a ke snadnějšímu stanovení zlomových bodů vedoucích k ukončení násilného vztahu, což byl jeden ze stanovených cílů výzkumu.

5.3 Etický aspekt výzkumu

Na začátku každého rozhovoru byl od respondentek získán ústní informovaný souhlas, viz kapitola č. 6. Respondentkám byla dána možnost odstoupit z výzkumné

studie. Dále jim bylo sděleno, že mají možnost neodpovídat na otázky, které by pro ně byly příliš zatěžující a kdykoliv během rozhovoru měly možnost požádat o pauzu.

Autorka výzkumu pracuje s oběťmi domácího násilí v poradenském procesu a jako krizová interventka, vzhledem ke svým zkušenostem s touto cílovou skupinou se snažila být maximálně empatická a předcházet traumatizaci respondentek. Respondentky, které spolupracovaly s některou z neziskových organizací, které jsou zaměřeny na pomoc obětem domácího násilí, se mohly po proběhlém výzkumném rozhovoru obrátit na svou klíčovou pracovníci, se kterou měly možnost průběh rozhovoru konzultovat. Respondentkám byla nabídnuta možnost se v případě potřeby později obrátit také na autorku výzkumu, což také jedna respondentka učinila.

Jedním z etických aspektů byla také podmínka vstupu do výzkumu, kterou byla nutnost ukončeného násilného vztahu. V opačném případě by mohl být rozhovor pro respondentky příliš zatěžující a chyběl by od prožité zkušenosti potřebný odstup.

Z důvodu zachování anonymity respondentek práce neobsahuje doslovný přepis konkrétních rozhovorů.

6 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Následující kapitola představuje výzkumný soubor, důvody jeho výběru, podmínky vstupu do výzkumu a metody výběru vzorku. Dále je v této kapitole popsán způsob sběru dat a jeho limity.

Výzkum byl uskutečněn na populaci žen, které měly ve svém životě osobní zkušenost s partnerským násilím.

Do zkoumaného vzorku bylo zahrnuto 7 žen. K výběru vzorku došlo nepravděpodobnostními metodami. Jedním z nich byl záměrný výběr přes instituce. Tato metoda výběru vzorku se využívá ke stanovení určitých kritérií, dle kterých vybíráme respondenty do studie. Může jimi být např. určitá vlastnost či charakteristika respondentů (Miovský, 2006). Autorka výzkumu při vyhledávání respondentek postupovala tak, že oslovila své kolegyně z organizace proFem, kde pracuje jako sociální pracovníce. Organizace je zaměřená na pomoc obětem domácího a sexuálního násilí. Na základě doporučení kolegyně následně oslovila jednotlivé respondentky s prosbou o účast ve výzkumu. Z několika oslovených žen, vyjádřily svůj zájem o rozhovor 3 respondentky. Další 3 respondentky byly do výzkumu zahrnuty metodou samovýběru, kdy autorka výzkumu umístila inzerát na sociální síť Facebook do dvou místních skupin městských částí města Prahy. Poslední respondentkou byla kamarádka autorky výzkumu, která měla také zkušenost s partnerským násilím.

Miovský (2006) uvádí, že metodou samovýběru se můžeme vystavit dvěma typům zkreslení. Prvním z nich je motivace respondentů, kdy se do výzkumu mohou přihlásit jedinci na základě finanční motivace, která pro ně hraje hlavní roli. Další typ zkreslení uvádí Ora (Cooligen, 1999 in Miovský, 2006, 134), dle kterého lidé, kteří se dobrovolně účastní výzkumů, vykazují odlišné skóre od běžné populace v oblasti „*introverze, nejistoty, neuroticismu, agresivity a závislosti na druhých lidech.*” Jelikož autorka nevyužila možnosti finanční motivace pro potenciální respondentky, je první způsob zkreslení eliminován. Druhý typ zkreslení však může mít na výzkum vliv.

Autorka výzkumu při hledání respondentek stanovila dvě základní podmínky pro účast ve výzkumu. První z nich byla ukončený partnerský vztah, ve kterém se objevilo násilí a druhou, že se výzkumné studie mohou zúčastnit pouze ženy.

Data byla získávána od listopadu 2020 do února 2021. V tomto období byla v ČR nepříznivá epidemiologická situace, neboť probíhalo onemocnění COVID 19. Z tohoto důvodu bylo doporučeno omezit kontakty s druhými lidmi. Část rozhovorů s respondentkami výzkumu se proto odehrála on-line skrze aplikaci Google Meet, část pak byla vedena běžným způsobem během osobního setkání. Rozhodnutí o formě vedení rozhovoru byla ponechána na volbě respondentek, aby nedošlo k ohrožení jejich zdraví.

Během on-line rozhovorů se objevilo několik limitů, které vedení rozhovorů znesnadňovalo. Mezi tyto limity se řadilo přerušování internetového spojení, místy nesrozumitelnost mluveného projevu. Obtížnější bylo také během on-line rozhovorů pracovat s neverbálním projevem respondentek a emoční stránkou projevu. U jednoho rozhovoru byly místy přítomné také děti respondentky, která tak nemohla kvůli tématu rozhovoru hovořit zcela otevřeně bez autokorekce. V pozdější části rozhovoru chodila respondentka kontrolovat děti do vedlejší místnosti. Tyto důvody vedly k přerušování rozhovoru, čímž došlo k narušení plynulosti a návaznost na odpovědi respondentky tak byla obtížná.

Výběr vzorku:

Výzkumné studie se celkem zúčastnilo 7 respondentek ve věku 27 až 52 let. Nejvyšší dosažené vzdělání bylo u 3 respondentek vysokoškolské, u 3 respondentek středoškolské s maturitou a jedna respondentka dosáhla vyššího odborného vzdělání. Mezi aktuální profese respondentek patřily sociální pracovnice, architektka, učitelka, fotografka, jedna respondentka pracovala v potravinářské výrobě a 2 respondentky byly aktuálně na rodičovské dovolené. Všechny respondentky splňovaly podmínky ukončeného násilného vztahu a žádná z respondentek již nežila s násilným partnerem ve společné domácnosti. 2 respondentky neměly děti a zbývající respondentky měly od 1 do 3 dětí.

Doba trvání partnerského vztahu respondentek s násilným partnerem se pohybovala od 3 měsíců do 25 let. 3 respondentky bydlely v Praze, 3 byly ze Středočeského kraje a jedna z kraje Olomouckého.

Tabulka č. 1: Demografické a osobní údaje účastnic výzkumu

Jméno	Věk	Vzdělání	Povolání	Bydlení	Děti	Délka vztahu	Kraj
1	29	VŠ	sociální pracovníce	sama v bytě	0	2 roky	Praha
2	27	SŠ, maturita	rodičovská dovolená (obchodní referentka)	u bratra v domě	Syn (1 rok)	5 let	Středočeský kraj
3	33	VOŠ	rodičovská dovolená (učitelka v MŠ)	s dětmi v domě	2 děti (4 a 2 roky)	6 let	Středočeský kraj
4	32	SŠ, maturita	potravinářská výroba	s dětmi u expartnerova otce	2 děti (7 let a 1,5 roku)	½ roku	Středočeský kraj
5	48	VŠ	architektka	sama v bytě	2 děti (25 let a 20 let)	25 let	Praha
6	52	VŠ	učitelka	sama v bytě	3 děti (33 let, 30 let a 27 let)	2 roky	Praha
7	34	SŠ, maturita	fotografka	sama v bytě	0	3 měsíce	Olomoucký kraj

Rozhovor byl s 5 respondentkami veden při osobním kontaktu, 3 rozhovory pak byly vedeny on-line přes aplikaci Google Meet.

Na začátku každého rozhovoru autorka výzkumu získala od respondentek tzv. ústní informovaný souhlas, jehož součástí bylo zachování anonymity respondentek a seznámení respondentek s účelem výzkumu. Autorka také sdělila respondentkám, že celý rozhovor bude nahráván a vznikne z něj audiozáznam, požádala je o souhlas a sdělila,

že nahrané rozhovory budou ihned po provedené analýze smazány. Všechny respondentky s daným postupem souhlasily.

Dále autorka výzkumu přistoupila k získání tzv. nacionále od respondentek, tedy osobních údajů týkajících se věku a dalších charakteristik, které jsou shrnuty v tabulce č. 1. Tyto informace budou sloužit k přiblížení složení výzkumného vzorku.

V další části rozhovoru autorka výzkumu zadala respondentkám tzv. časovou osu. Miovský (2006) tuto metodu popisuje jako metodu životní křivky, která slouží k zachycení života respondentky či jejich části na list papíru. Jedná se o projektivní metodu, kdy respondentka znázorní křivku zkoumaného období s významnými událostmi a následně s výzkumnicí hovoří o významu jednotlivých zaznamenaných událostí.

Cílem výzkumu autorky bylo usnadnit respondentkám orientaci v období, kdy prožívaly násilný vztah. Tato metoda sloužila pouze jako doplněk k polostrukturovaným rozhovorům. Práce s metodou životní křivky se však ukázala pro určitou část respondentek jako náročná metoda a byla pro ně spíše zatěžující. Při některých rozhovorech bylo tedy od tvorby životní křivky upuštěno. V jiných případech respondentky tuto metodu oceňovaly, neboť jim pomohla uvědomit si velmi rychlý rozvoj násilí v partnerském vztahu, což si dle jejich slov dříve neuvědomovaly. Metoda životní křivky se obecně vytvářela lépe respondentkám, které se v minulosti obrátily na odbornou pomoc, ať už psychologa, právníka nebo některou ze sociálních služeb určenou pro pomoc obětem domácího násilí, neboť byly zvyklé o své zkušenosti hovořit.

Po dokončení časové osy přešla autorka k předem připravenému polostrukturovanému rozhovoru, během kterého se vracela k jednotlivým událostem zaznamenaných v časové ose respondentek. Ukázky časových os respondentek viz příloha č. 4.

Autorka výzkumu z každého rozhovoru pořídila audiozáznam a během rozhovoru si psala poznámky o probíraných tématech. Po skončení každého rozhovoru si autorka také zaznamenala pocity z daného rozhovoru, silné a slabé stránky rozhovoru. Konkrétní otázky rozhovoru jsou obsaženy v příloze č. 3.

7 PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY

Tato kapitola je zaměřena na analýzu získaných dat. Jsou zde popsány metody analýzy a dále je přistoupeno k samotné analýze dat. Struktura rozhovorů při získávání dat kopírovala pořadí vytyčených výzkumných cílů a otázek, jejichž pořadí je zachováno také při analýze.

7.1 Metoda analýzy dat

Z každého rozhovoru byl pořízen audiozáznam, který byl následně doslovně transkribován.

První fází analýzy transkribovaného textu bylo kódování, tedy identifikace a označení jednotlivých významů v textu (Miovský, 2006). Dále následovalo tzv. vytváření trsů, tedy zařazení vzniklých kódů pod tematické kategorie, mezi kterými byly hledány souvislosti. Tento způsob analýzy a nalezené vztahy mezi jednotlivými kódy byly v závěru uplatněny napříč jednotlivými rozhovory, kdy došlo k propojení identifikovaných vztahů všech respondentek. V rámci analýzy dat byla využita také metoda prostého výčtu, která sloužila ke kvantifikaci určitých fenoménů a také metoda kontrastů a srovnávání (Miovský, 2006). Jedná se o deskriptivní způsob analýzy.

Fáze kódování byla provedena v programu MS Word, jednotlivá kategorizace a nacházení vztahů mezi kódy pak v programu MS Excel.

7.2 Analýza dat

Cíl č. 1: Popsat okolnosti rozvoje násilí a jeho vývoj v partnerském vztahu.

Výzkumná otázka č. 1: Kdy a za jakých okolností došlo v partnerském vztahu k rozvoji násilí a jaký byl jeho vývoj během trvání vztahu.

Doba vzniku násilí

Zkušenost respondentek s dobou vzniku násilí a jeho rozvojem ve vztahu se liší. Zatímco některé respondentky uvedly, že k rozvoji násilí došlo velmi rychle od počátku vztahu, jiné měly zkušenost vzniku násilí až po několikaletém partnerském vztahu. Respondentka č. 1, v jejímž partnerském vztahu se první známky násilí objevily přibližně po třech měsících od začátku vztahu, uvedla k rozvoji násilí toto: *„Vlastně po hrozně krátké době už se začalo něco dít. Ted' jsem měla úplně takový „AHA“ moment, že jsem si říkala, že po strašně krátké době se začalo dít něco, co jsem v tom vztahu nechtěla. A že jsem v tom vydržela vlastně 2 roky, v takové hrozně tíživé situaci. Takový prostě „AHA“ moment.“* Další 3 respondentky uvedly rozvoj násilí ve vztahu v poměrně krátkém čase, a to od jednoho měsíce do jednoho roku. Respondentka č. 2, v jejímž vztahu došlo k rozvoji násilí po dvou letech, popisuje začátek vztahu jako bezproblémový: *„Já nevím no, tak začátek byl jako v pohodě. Žádný problém nebo nevím, růžový brejle asi.“* Také respondentka č. 3 zaznamenala první známky chování partnera, které vedly k rozvoji násilí přibližně po dvou letech vztahu: *„První těhotenství nám skončilo nezdarem, na konci 4. měsíce, takže to bylo takové těžké a musím říct, že tam to bylo chvíli k zamyšlení, jestli je to ten pravý, protože mě v tom nechal úplně vyráchat. Ani jsem u něj necítila nějakou podporu. Jsme se tam pak jako i pohádali, protože jsem potratila na začátku prosince, ještě to jako bylo s vyvolávaným potratem, protože to bylo zamlčené těhotenství pozdější už a jako nějaký Vánoce nebo něco, mi pak ještě vesměs vynadal, že mu jako kazím to období, že se těšil.“* Další z respondentek uvedla, že první znaky násilného chování se v jejím partnerském vztahu objevily až po 7 letech vztahu.

Okolnosti vzniku násilí

Dle výpovědí respondentek by se okolnosti vzniku násilí v partnerském vztahu daly rozdělit na dvě kategorie. První kategorií byly situace dvou respondentek, kdy na ně partneri začaly žárlit. Respondentka č. 1 popsala situaci, kdy odjížděla na turné se svou kapelou, jejímž členem byl její bývalý partner.

Současný partner respondentky se následně začal chovat manipulativně, vyvíjel na respondentku nátlak a trestal ji za to, když se nechovala podle jeho představ. Respondentka tuto situaci popsala následovně: „A v srpnu jsem jela s Vojtěchem, se svým tehdy již bývalým, na túru s kapelou, což Honza velmi těžce nesl. Začalo se dít to, že já jsem byla ve Francii a on byl tady v Praze a začal mi psát takový divný zprávy, takový jako teď to zpětně hodnotím jako manipulativní zprávy typu, že není rád teda, že tam jsem s tím bývalým a že je to pro něho těžký, že tam jsem. Já jsem říkala, já vím, ale co mám teď dělat? Tady je to všechno domluvený už dlouho a nemůžu to všechno jenom tak zrušit. Tak on na mě trochu naléhal, abych okamžitě odjela zpátky do Prahy, ale já jsem si to zachovala s tím, že to tam chci dohrát, ale už mi v tom nebylo dobře tím, že někdo chtěl, abych tam nebyla a byla jsem tam ve vztahu s Vojtěchem, s kterým jsme se rozešli, a nebylo to úplně růžový. Takže jsem z toho byla taková hodně zmatená a on manipuloval se mnou tak, že mi třeba neodpovídal na zprávy, jo, když jsem neřekla okamžitě jedu do Prahy, tak se asi cítil, nevím, cítil to asi jako nějaké ranění ode mě. Takže mi neodepisoval, pak třeba jsem mu volala a on mi to nebral.”

Druhou ze zmíněných kategorií byly situace, které se týkaly významné životní události v životech respondentek, nejčastěji spojené s těhotenstvím, narozením dítěte či svatby. Respondentka č. 2 uvedla, že k násilným projevům ze strany partnera začalo docházet v době, kdy začal chtít dítě: „Tam začaly být potom problémy, když partner začal chtít dítě a já jsem ho nechtěla.” Respondentka č. 3 naopak uvedla změnu partnerova chování při potratu dítěte, která se projevila jako nepodpora respondentky v náročné situaci. K dalšímu rozvoji násilného chování došlo po narození druhého syna, kterého její partner nepřijal: „No a přihodilo se, že Štěpánek, nějak jsem otěhotněla o dva měsíce dřív, než jsem si říkala, že jako bysme se začali pokoušet a on to vlastně nepřijal. Pak jako zpětně mi i říkal, že jsem si měla vzít nějakou potratovou pilulku nebo něco a on věděl, že já jsem i kojila ještě v té době.”

Zbylé respondentky popsaly změnu partnerova chování po významné životní změně, která je učinila na partnerovi závislejší. Respondentka č. 4 tuto změnu popsala následovně: „*Já jsem zůstala těhotná po 2 měsících, takže jsme se poznali krátce, tak byl v pohodě, a jak jsem prostě zůstala těhotná, tak se jeho chování změnilo.*” Respondentka č. 5 pak uvedla: „*Když mi bylo asi 23 až 24, tak se narodil syn a tam začal ten zlom. Vlastně, jakmile jsem začala být v té závislé pozici ženy v domácnosti.*”

Vývoj násilí během trvání partnerského vztahu

Z výpovědí respondentek vyplývá, že hranice mezi chováním, které se dá považovat za přijatelné či ojedinělé vybočení z běžné normy a násilným chováním, je velmi tenká. Je tedy nutné brát v úvahu celý kontext partnerského vztahu a jednotlivé reakce partnera na konkrétní události. Mnohdy může být také obtížné identifikovat chování partnerů jako násilné, což popsala respondentka č. 1: „*Jo, dělal takový věci jako, co bylo pro mě tak trošku na hraně, že jsem nemohla jednoznačně říct, jako že teďka něco porušuje, že to bylo takový trošku rozmazaný.*”

Vývoj násilí v každém z partnerských vztahů respondentek byl velmi individuální. Dvě respondentky uvedly, že během trvání partnerského vztahu došlo k rozvoji psychického násilí. Další respondentky vypověděly, že se v jejich vztahu objevily kombinace psychického, fyzického, ekonomického, sociálního a sexuálního násilí.

Mezi **psychické formy** násilí nejčastěji patřily **žárlivost, manipulace**, kterou popsala respondentka č. 5: „*Jo, že velmi brzy se začaly projevovat právě nějaký manipulativní projevy, že vlastně mě začínal trestat, když jsem nedělala to, co on chtěl, nebo bylo hodně dusno.*” Dále také respondentka č. 7 uvedla: „*No a taky mi tvrdil nějakou dobu, že mu byla diagnostikovaná před 10 lety bipolární porucha, že prej dostal nějaký antidepressiva a že je přestal brát, tak že měl manickou fázi, ale to jsem časem zjistila, že to bude všechno jeho manipulace, abych s ním jako soucítila.*” Dalšími projevy násilí byl **nátlak, výčitky, nekomunikace** ze strany partnera, **destrukce majetku**, kterou popsala respondentka č. 1: „*Přišla jsem do bytu, kde byly zatažené závěsy, jakože tam byla taková tma, všude byl bordel, rozbitý věci. Rozmlácený sušák na prádlo, úplně jako do kuličky. Všude byly střepy, na zdi bylo vidět, že tam hodil nějakou láhev s nějakým pitím, který*

*tam pak steklo a pod tím byly ty střepy, a co on dělal je, že ničil moje věci, ničil moje věci, kterýma se zdobím, takže lak na nehty. Vždycky někde vymaloval na stůl třeba nebo nějaký jako stuhy do vlasů vždycky zničil, tužku na oči rozlomil. Oblečení, mnoho oblečení mi normálně roztrhal, prokousal.” Dále se psychické násilí projevovalo jako **odnímání osobních věcí** respondentek, jako **kontrola respondentek a jejich osobních věcí**, násilné osoby používaly také **křik a nadávky**: „No, ono to byly ty nadávky, že jsem píča a že jsem čubka zasraná a prostě takové ty hnusné věci.” **Ponižování** se projevovalo jako: „Tady už začala taková ta agrese slovní, že jako vlastně mě odmítal, takže mě různé ponižoval a já nevím, říkal, že jako prostě na mě nemá náladu a že se mu hnusím a že jsem se mu tím porodem zhnusila.” Násilné osoby dále používaly **výhrůžky**, které popsala respondentka č. 7: „On mi třeba vyhrožoval, že mě zabije a pak přede mě na stůl dal takový dvě platička s nábojnicemi, tak já jsem hlavně nechtěla, aby mi vyhodil kočky, protože tím mi vyhrožoval, že mi je hodí z balkónu, že jo, takže já jsem na něho nijak nekřičela. On mi potom začal i vyhrožovat, že se zabije, on mi i řekl, že údajně s nějakou partnerkou předtím, že si šel lehnout i na koleje, že se pokusil o sebevraždu. Mě pak vydíral vlastně sebevraždou a to teda neřekl jenom mně, to mi volal potom i jeho kamarád, jo, takže to bylo takový.” Výhrůžky popsala také respondentka č. 4: „Pamatuji si, že jednou, když jsme byli u nás, to bylo ještě na začátku, to mi došlo až později, že jestli mě jednou podvedeš, tak ti tu tvoji krásnou hlavu rozbiju.”*

Mezi další projevy násilí patřily **urážky, majetnické chování, obviňování z nevěry, pronásledování**. Dále respondentky uvedly, že se na nich partneři dopouštěli **násilí prostřednictvím dětí**. Respondentka č. 2 uvedla, že během násilného incidentu jí partner bránil vydat syna, který se prakticky stal jeho rukojmím: „Vlastně tam to bylo tak, že on mě furt nějak jako vyhazoval z chaty, z baráku, z chaty jako ven, pak mě vyšoupnul i z pozemku, v pantoflích a prostě, ať jako táhnu do prdele. A já říkám, no ale bez malýho nejdu. A on, že zůstane tady u mě, takže pak mě vyšoupnul ven z chaty, zamknul nebo zatarasil dveře a malej byl nahoře, spínal, pak ho schválně šel probudit a říkal, no on ti tady brečí, a já říkám, tak mě pusť dovnitř.”

Respondentka č. 3 uvedla, že partner použil syna jako prostředek násilí, kdy na něj vyvíjel psychický nátlak a bránil mu kontaktu s matkou: „*On třeba, když si pak jako uvědomil, ještě než se narodil Štěpánek, že s Jonáškem jako netráví moc času, tak se pak rozhodl, že ho bude chodit uspávat. Jonášek na to nebyl zvyklej, chtěl prostě spát se mnou, tak tam začal plakat, začal mu utíkat, takže on se s ním zamkl v tom pokoji a mě tam nepustil a on tam brečel třeba i ¾ hodiny a to bylo jako víckrát.*” Respondentka také uvedla, že partner na děti žárlil, neboť jim musela věnovat více pozornosti než jemu. Dvě respondentky také uvedly, že jejich partneři nepřijali jejich druhorozené děti. Respondentka č. 5 uvedla: „*A dokonce, když byla dcera miminko, tak mi říkal, že prostě jsme ji neměli mít, což teda musím říct, že ještě dneska je to pro mě strašný a vlastně vím, že kdybych mu to někdy řekla, že on to popře, že řekne, že on to nikdy neřekl, ale bylo to tak.*” Jako další formy psychického násilí respondentky uvedly **nerespekt** ze strany partnerů, **bagatelizaci potřeb respondentek**, **lhaní**, **nevěru** či **záměrné nenavštěvování rodin respondentek**. Poslední zmíněné chování by se nemuselo jevit jako násilné chování, avšak v kontextu daných příběhů se jedná o záměrné působení nepříjemností celému rodinnému systému.

Fyzické formy násilí respondentky popsaly jako **strkání**: „*Tehdy do mě nějak strčil a já jsem se narazila nějak o linku (kuchyňskou).*” Dále **kousání**, **zalehávání**: „*Na mě skočil, když jsem ležela na posteli, tak mě zalehával.*” **Noční buzení** zmínily čtyři respondentky. Respondentka č. 7 vypověděla: „*On už mě potom ani nenechával spát, on mě třeba budil ve dvě hodiny, ve 3 hodiny, ve 4 hodiny a přiznej se, tys mě podvedla.*” Respondentka č. 5 pak: „*To násilí se začalo úplně nejvíc a dramaticky stupňovat, když já jsem s ním odmítla žít sexuálně a partnersky, tak v tu chvíli začal totální teror. Jako včetně buzení v noci.*” Dvě respondentky popsaly **ohrožování střelnou zbraní**. Respondentka č. 2 uvedla: „*To pak vygradovalo tak, že prostě mi držel zbraň u hlavy, takže pak mě vyšoupl ven z chaty, zamknul nebo zatarasil dveře a malej byl nahoře, spínkal, pak ho schválně šel probudit a říkal, no on ti to tady brečí, říkám, tak mě pusť dovnitř.*“

Respondentka č. 6 pak zmínila: „V tom autě se vyboulal, takže musel shánět tedy odvoz, zase se vrátil domů, tam tedy vytáhl pistoli, kterou měl, ona tedy byla plynová, jo, ale to já jsem v té době nevěděla. Vytáhl pistoli, a že mě zastřelí a pak že zastřelí děti.”

Facky a bití uvedly 3 respondentky: „Fyzický napadání vypadalo tak, že mě bil. Někdy přišel se špatnou náladou, a to jsem věděla hned, že jakmile letí klíče přes celou linku, když přijde domů a tímhle způsobem odhodí klíče, tak že budu bita, i kdybych měla jenom dýchat.” U dvou respondentek došlo také ke **škrcení**. Respondentka č. 7 uvedla: „A tak, tohle dělal no, no a pak mě jako škrtil a jemu se to vlastně líbilo. Jemu se to líbilo, on se usmíval.” Respondentka č. 6 uvedla: „A když jsem byla doma, tak on opět dostal ten svůj záchvat vzteku a škrtil mě. A škrtil mě tak, že jsem nestála nohama na zemi, že jsem byla ve vzduchu.” Posledním ze zmíněných forem fyzického násilí bylo **fyzické napadení dětí**, které uvedla respondentka č. 6: „Ještě předtím se stalo to, že napadl moje děti, fyzicky. A tohle, to, že napadl ty děti fyzicky, a že v podstatě se jim neomluvil, neprojevil žádnou lítost, naopak ještě tvrdil, jak si za to mohly samy.”

Mezi další formy násilí patřilo **sociální násilí**, které se projevilo **sociální izolací** respondentek od jejich rodin a přátel. Tuto formu násilí popsaly 2 respondentky. Respondentka č. 1 uvedla: „Celou dobu jsem byla úplně sociálně izolovaná, protože jednak mi bylo špatně a nemohla jsem vůbec chodit mezi lidi, a jednak on mi jasně dával najevo, že si to jako nepřeje nebo že je mu to nepříjemný.”

Ekonomickou formu násilí ve vztahu vypověděly také 2 respondentky. Jednalo se především o způsob **manipulace skrze finanční prostředky**: „Takže vlastně jsme se přestěhovali do většího bytu, pak jsme tam ještě zrekonstruovali sklep, kde jsem jako měla ateliér, ale tohle mi teda předhazoval a pak se mnou manipuloval skrze peníze. Že jsem třeba potřebovala dětem zaplatit kroužky a on se se mnou handrkoval, jako že mi ty peníze nedá a jako, on přesně jako věděl, o co se budu prát.”

Dále **ponižování a výsměch ohledně finančního výdělku**: „*Docela vydělával a to mi teda předhazoval neustále, že já nevydělám nic, že jsem neschopná a že se sama neuživím a musím říct, že to teda byl můj velký strach.*” Další respondentka uvedla, že její partner **nepřispíval na chod domácnosti**: „*Najednou to bylo tak, že přestal dávat peníze na domácnost, a mezitím jsem mu našla, že bývalý manželce koupil televizi, dětem koupil hodinky a přitom mně žádný peníze nedal.*“ Respondentka také uvedla, že ji partner nutil vykonávat pracovní povinnosti místo sebe: „*Potom, v té době tedy už podnikal a vlastně ty jeho povinnosti z toho jeho podnikání, tak nechával na mně. Já jsem musela vlastně nastoupit a pracovat ostatně za něj.*”

Sexuální formu násilí ve vztahu pak zažila 1 respondentka, kdy se jednalo o **znásilnění**: „*A vlastně, já jsem s ním nechtěla spát, že jo a on jako nerozumí slovu ne, no tak... To se jako taky stalo, že mě tady prostě, já tomu říkám znásilnění jo, on mě sice u toho nezbil, ale... Já jsem mu několikrát říkala, ať mě nechá na pokoji a on si vždycky mlel to svoje, a to vy ženský jenom tak říkáte, ale přitom to chcete a já říkám ne, já to nechci, já s tebou nechci mít nic společného, já ti to říkám tady prostě už dva měsíce. No a nepřestal s tím, já jsem ho samozřejmě odtlačovala od sebe, ale já mám nějakých 50 kilo a on má sto, tak... a to se stalo několikrát.*”

Všechny respondentky uvedly, že násilí v partnerském vztahu postupně eskalovalo a mělo vzestupnou tendenci.

Cíl č. 2: Identifikovat jednotlivé zlomové body, které vedly k ukončení násilného vztahu.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké události v partnerském vztahu vedly k jeho ukončení?

Za zlomové body vedoucí k ukončení partnerského vztahu by se daly považovat všechny ty, které respondentky zaznačily do časových os na začátku rozhovorů, neboť to byly body, které respondentky vnímaly jako zásadní milníky v průběhu vztahu. Limitem však je, že ne všechny respondentky byly ochotné časovou osu vypracovat, některé z nich raději o své zkušenosti hovořily.

Z analýzy vyplynulo, že se obecně za zlomové body dají označit události, kdy došlo k prvním projevům násilí, respondentka č. 1 popsala první projevy násilí následovně: *„Přišla jsem do bytu, kde byly zatažené závěsy, jakože tam byla taková tma, všude byl bordel, rozbitý věci. Rozmlácený sušák na prádlo, úplně jako do kuličky. Všude byly střepy, na zdi bylo vidět, že tam hodil nějakou láhev s nějakým pitím, který tam pak steklo a pod tím byly ty střepy. Takhle vypadal ten byt, kterej já jsem mu svěřila. Neplatil tam nájem, já jsem to celou dobu platila. A takhle on ten byt zanechal a odjel se svým kamarádem na hory, na Slovensko. Takhle já jsem přišla do toho bytu. To byl pro mě velkej šok, že jsem si říkala: „Co tady, sakra, dělal v tom bytě? Jak je to možný, co tady dělal? On byl asi úplně mimo.“* Dále lze za zlomové situace považovat takové, ve kterých došlo ke změně násilného projevu, tedy k eskalaci násilí. Tuto situaci popsala také respondentka č. 1: *„On mě šel jako doprovodit a já jsem jela někam na Vysočinu, hráli jsme tam s kapelou a já jsem řídila. A on z ničeho nic se začal chovat strašně, vztahovačně. Cokoliv jsem řekla, tak on si vyložil jako nějakou moji snahu mu ublížit. A bylo to pro mě úplně neutrální, třeba můžeš mi podat tu utěrku nebo něco takovýho, a bylo vidět, že strašně žárlí, že nesnesl, že jsem byla se svým bývalým. On na něho hrozně žárlil a mluvil o něm vždycky hnusně, a tehdy do mě nějak strčil a já jsem se narazila nějak o linku (kuchyňskou), a takže to se stalo, ale on to v tu chvíli popřel, že se to stalo. Říkám tys do mě strčil, ses normální? Jako tohle mi děláš? A takhle jsem jako reagovala, že tohle si nepřeju a on řekl ne, já jsem do tebe nestrčil, tys prostě zakopla sama.“* Mezi zlomové body patřily také významné životní události jako je těhotenství, narození dítěte či např. svatba, které často předcházely stupňujícím se násilným projevům ze strany partnerů respondentek.

Respondentka č. 2 popsala chování partnera, když otěhotněla: *„Pak tam jako začaly bejt takový ty, že ještě jsme jako nevěděli, co to bude, tak tam začaly být takový ty blbý kecy, že ať mu koukám porodit syna, že holku jako to ne, že kdybych měla porodit holku, tak ať si tu malou... to radši nebudu ani opakovat, ať si tu malou seberu a táhnu do háje.“*

Tak z toho jsem byla jako docela špatná. Byla jsem z toho taková jakoby vystresovaná. Když se teda pak vědělo, že to bude kluk, tak jsem vlastně vůbec nevěděla, jestli si mám vydechnout nebo ne, jestli jako je to dobře nebo není. No, a i to těhotenství bylo takový ve stresu nebo já jsem byla ve stresu, protože on na mě nějakým způsobem takhle tlačil a já nevím, třeba takový ty klasický kecy, že jsem mladá, že to dítě jako nebudu zvládat. Ale tohle nechcete slyšet, že jo, když je to vaše první dítě. No, byla jsem z toho docela vystresovaná, z toho jsem pak třeba i měla strach, i tím, že já jsem furt jako pod tlakem a ve stresu, tak si říkám ježíšmarjá, to dítě bude furt plakat, jo, že už jsem z toho i já byla taková...”

Také respondentka č. 6 popsala vývoj násilí, kterému předcházela svatba jako významná životní událost: *„Řekla bych, že ten zlom byl tehdy, kdy jsem začala sledovat první takové ty..., no, tenkrát jsem si nemyslela, že je to varovný signál, ale začalo se to postupně objevovat, tak to bylo po té svatbě, v tom říjnu 1994. Tohle byl takový první zlom, kdy se u něj začaly objevovat takový ty náznaky. Nejdříve to bylo spíš takového psychického rázu. Najednou to bylo tak, že přestal dávat peníze na domácnost, děti, které měl z prvního manželství, tak nechával vlastně na starosti mně a on tedy se o ně nestaral. Začaly takové ty výčitky, jakože když nebylo po jeho, tak tam začaly výčitky s tím, že, když potom jsme o tom diskutovali, tak viníkem jsem byla já. Kdybych neudělala tohle, tak by se to nestalo. Kdybych nezareagovala takhle, tak by se to nestalo. To, že nemám dostatek financí, tak není jeho chyba. On mi vlastně všechny peníze odevzdává.”*

Většina respondentek uvedla několik zlomových bodů, které vedly k ukončení vztahu. Respondentka č. 4 popsala situaci, kdy otěhotněla, a chování partnera se změnilo: *„Tak, ono to ani nebylo ve slovech, on se začal chovat, jakoby jsem byla jeho majetek. Někdy prostě nepřišel i dva týdny a pak se znenadání objevil, jako kdyby přišel hned na druhý den, že prostě všechno v je pohodě, pak začal sprostě nadávat, já už ani nevím, jak bych to popsala. Prostě nechoval se hezky, vůbec.”*

Dále respondentka popsala, že vztah ukončila záhy poté, kdy došlo k rozvoji psychického násilí, tedy do půl roku od začátku vztahu: *„No, to bylo už v tom listopadu, jak jsem se s ním rozešla, protože jsem s ním nechtěla sednout na motorku, protože jsem byla v 6 měsíci těhotenství a tady na nádraží mi před všemi lidmi vynadal.”* Také respondentka č. 7 se snažila vztah ukončit brzy poté, kdy se u partnera objevily první známky násilného chování, avšak partner se k ní brzy po začátku vztahu nastěhoval a nechtěl opustit její byt. Během doby, kdy u respondentky partner bydlel, došlo k velmi vážným násilným incidentům, než se podařilo respondentce odejmout partnerovi klíče před jeho odchodem z bytu. Respondentka situaci popsala takto: *„No a po měsíci prostě začal, začal jako žárlit, no. A on mi vlastně připadal, vlastně jsem zjistila, že je to úplně jinej člověk, než se prezentoval. A potom na začátku listopadu, on si ke mně do mého bytu nechal napsat neschopenku, on vlastně zničehonic volal a ptal se mě, jestli si může napsat neschopenku ke mně domů do mého bytu a já jsem mu říkala, že ne. A on měl teda klíče od mého bytu, jo a on pak přišel z práce a normálně měl tu neschopenku nahlášenou u mě. Já jsem mu říkala, že ho tady nechci, že vlastně s ním ani nechci bejt, že mi prostě není jako sympatickej, že prostě nemáme nic společnýho, že nemáme ani jako společný cíl, ani stejnou cestu k tomu cíli.”*

Výzkumná otázka č. 3: Co bylo posledním impulsem k ukončení násilného vztahu?

Za hlavní impuls k ukončení násilného vztahu označila 1 respondentka svůj **zhoršující se zdravotní stav**, kdy se jí vlivem násilného partnerského vztahu zhoršoval stav atopické dermatitidy, tedy exému, který nešel dle respondentky ničím léčit. Respondentka č. 1 uvedla následující: *„No jako ten exém bych řekla, že bylo to hlavní, protože jsem prostě vyplývala strašně moc peněz za jeho léčbu, strašně moc energie, sebeobětování nebo já nevím, jak to pojmenovat, třeba ten pŕst.”* Další 2 respondentky uvedly jako hlavní důvod ukončení vztahu **vliv násilí na děti**. Respondentka č. dvě vypověděla: *„Tak jsem si zase říkala, že nebejt toho mrňouse, tak třeba neodejdu, jo, že ten prcek byl pro mě takový jako nakopnutí, že tohle pro něj nechci. Že už prostě, už to není jenom o mně. Že už taky musím myslet na něj. Takže na jednu stranu jsem ráda, že*

mám malýho, bych za něj dýchala, jako o tom žádná, ale že mě takto jakoby nakoplo. Že jsem prostě odešla, že jsem se odhodlala prostě jít a neotočit se.” Pro respondentku č. pět bylo zásadním důvodem k ukončení vztahu to, že partner začal fyzicky přímo ohrožovat děti: *„A byly to pro mě zásadní věci, což tedy byly ty děti. To, v čem žijí. To, že začínají bejt bity i ony. Že ony se dívají na to, jak někdo bije jejich mámu. To v tu chvíli mi nepřišlo ani tak hrozný jako to, že vztáhl ruku i na ně.”* Pro 1 respondentku již bylo **nesnesitelné z důvodu násilného chování ve vztahu zůstat**: *„Pro mě byl nejhorší hlavně jako ten teror. Já, no, tak jako mám takový lidi, který mě jako drželi, ale jako myslím si, že to tam nehrálo v tom roli. Jako, že bych neodcházela ani kvůli nikomu, že to bylo, jako říkám, jako kdyby mě nedusil tak, jak mě dusil, tak bych nikdy neodešla.”*

V případě jedné respondentky **vztah ukončil její partner**. Respondentka č. čtyři jako hlavní impuls ukončení vztahu uvedla **obavy z eskalace násilí**: *„Mně už začal nadávat, prostě, ani ne, že agresivní, ale už to hraničilo s tím, že když to neukončím, tak asi by to nebylo dobré.”* Poslední z respondentek se **snažila o ukončení vztahu po prvních známkách násilného chování**, kdy na ni partner začal žárlit. Její partner však získal velmi brzo klíče od jejího bytu, kam se také nastěhoval a nechtěl tento byt opustit. Respondentka tedy musela vyčkat na vhodnou chvíli, kdy mu klíče od bytu mohla vzít, aby se již nemohl vrátit zpět.

Cíl č. 3: Zjistit bariéry a okolnosti ukončení násilného vztahu.

Výzkumná otázka č. 4: Co obětem násilí bránilo v ukončení násilného vztahu?

Při identifikaci bariér, které respondentkám bránilo opustit násilný vztah, bylo zjištěno, že u 4 respondentek ze 7 měl na setrvání ve vztahu vliv jev, který nazýváme **„cyklus násilí”**. Jedná se tedy o situace, kdy se ve vztahu střídají fáze eskalace násilí s klidnou fází. Partner může být v klidové fázi podporující, vstřícný, může se omlouvat za to, jak se k ženě choval a může také slibovat, že své chování změní. Respondentka č. jedna uvedla: *„Takže on vlastně uměl vždycky se tak hezky omluvit, že jsem mu to prostě jako odpustila v tu chvíli.”*

Další respondentka uvedla: „*Vždycky když takhle udělal ten jeho výstup, tak pak prostě druhý den za mnou přišel a omlouval se, a já prostě hloupá husa jsem mu odpustila, že jo.*”

Další bariérou na cestě z násilného vztahu byl **strach** respondentek z partnera, ať už z toho, že by jim fyzicky ublížil nebo z potenciálního násilí, které by pokračovalo po ukončení vztahu. Respondentka č. 1 ke strachu z partnera uvedla: „*Měla jsem strašně silnej strach. Neustále, neustále jsem měla strach z něho, že mi bude ublíženo.*” Na dalším místě v rozhovoru pak zmínila: „*Protože jsem se ho strašně bála, on fakt jako by mi klidně ublížil v tom období. Takže jsem mu pořád dávala najevo, že to vydržím a že si ke mně ty věci dovolit může. Já jsem nebyla, já jsem neměla sílu vůbec, já jsem byla úplně paralyzovaná strachem o svoje zdraví, o svůj život i o jeho.*”

Obavu z potenciálního pokračujícího násilí vyjádřila jedna z respondentek, která měla strach, že by se prostředníky násilí mohly po rozchodu stát děti. Obavu vyjádřila těmito slovy: „*Já bych odešla, ale odejděte s dětma, když víte, že ten člověk s váma bude jako manipulovat přes peníze, přes emoce.*”

Pro respondentky, které měly děti, se stala zásadní bariérou **snaha zachovat úplnou rodinu**. Respondentka č. 3 vypověděla: „*A pak jako to vlastně ukončil on, já jsem asi jako, nevím, jestli já bych ve finále jako osobně tu odvahu sebrala, abych prostě to skončila. Že i když už jsem to měla v hlavě, tak furt to bylo takový, jestli je lepší pro nás s dětma odejít, ale furt to bylo, jako že jsme rodina.*” Další z respondentek zmínila: „*Asi jsem jenom jako, já nevím. Já mám jakoby, jak to říct, takový to držení té rodiny jako strašně silný. Já jako, kdyby mě on netýral takovým způsobem, že to nešlo vydržet, tak bych nikdy neodešla.*” Respondentka č. 6 pak uvedla: „*No, ono to bylo postupný a musím se přiznat, že já jsem prostě zatínala zuby s tím, že to musím dát. Že má pravdu, že bych měla tu rodinu udržet, protože já jsem měla takové výčitky, že jsem tu rodinu neudržela v tom prvním manželství, tak to jsem si nesla i do toho druhého manželství, že tedy musím udržet tu rodinu kvůli dětem.*”

Jedna z respondentek násilný vztah ukončila velmi brzy, ale při rozhodování, zda tak učinit také zvažovala, zda dát přednost zachování úplné rodiny: „Z mé strany to bylo jednoznačný, ale jediný, co mě nutilo přemýšlet, byl prostě náš syn.”

Další bariérou k ukončení vztahu byl **zdravotní stav** respondentky: „Já jsem neměla sílu z toho hned odejít. Jako já jsem byla zdravotně dole a neměla jsem sílu třeba ani na to jít do práce. Jsem třeba jednu dobu musela jezdit taxíkem, byla jsem depresivní. Měla jsem i stavy, kdy jsem ležela v posteli, to se stalo jenom jednou, ale ležela jsem v posteli a chtělo se mi strašně na záchod a já jsem tam ležela ještě dalších 8 hodin, než jsem byla schopná vstát a ujít dva metry na ten záchod, takže to bylo velmi těžký období. Já jsem prostě byla hodně bezradná.” Za další bariéru odchodu od násilného partnera jedna z respondentek uvedla **manipulaci partnera**: „Možná jsem se jím nechala jakoby přesvědčit, protože to taky jako, ať si jako nemyslím, že někdy potkám někoho lepšího, že prostě jsem se jím nechala jakoby zblbnout, že vlastně jsem říkala, no jo no, vždyť já vlastně nevím, kam půjdu.”

Pro jednu z respondentek bylo překážkou v ukončení vztahu **chybějící návazné bydlení**: „Ted' se mi vybavilo, že já jsem asi o tom přemýšlela ještě, než jsme měli dceru, že bych odešla, že ty hádky a tak, že to tam už bylo, ale vlastně vždycky to skončilo na tom, že jsem neměla kam jít.” Další překážkou byla chybějící **podpora na straně rodiny** respondentky: „Jo, a že jednu dobu, že jsem třeba řekla tátovi, že bych se nejradši odstěhovala a oni měli k dispozici volnej byt, v tu dobu bráchové z domu odešli. On má táta teda druhý manželství a měli volnej prázdněj barák, kde byli předtím 3 kluci a on říkal a kam bys šla? Jo, že jako mám zůstat u svý rodiny, a to si myslím, že je úplně typický.” Tato respondentka zažila ve svém životě násilné chování ze strany své matky, dalo by se tedy říct, že se pro ni stalo určitou normou a následně se stalo překážkou při ukončování násilného partnerského vztahu: „Jako bylo to docela náročné, ale jako já nevím, zrovna tak jako s tou mámou mě nikdy nenapadlo, že bych odešla, tak vlastně, ani jsem nevěděla jak.”

Jako další bariéry respondentky uvedly **dobrá vztah partnera s dětmi** a **nemožnost přesvědčit partnera k odchodu z bytu** respondentky: „*Já jsem mu říkala, podívej, to jako nejde takhle jako dělat, jo. To neříká nic špatnýho o tobě, že já s tebou nechci být, ale to bylo hrozný, ten člověk to vůbec nechápal. Říkám, já jsem jako vlastník toho bytu a ty přece nemůžeš..., když já ti jako vlastník toho bytu říkám, že tě tady nechci, tak ty tady nemůžeš být.*”

Výzkumná otázka č. 5: Za jakých okolností došlo k ukončení násilného vztahu?

Komunikace o konci vztahu

V 6 ze 7 případů došlo k ukončení násilného vztahu ze strany respondentek. V jednom případě pak vztah ukončil partner.

Čtyři respondentky uvedly, že se během vztahu pokoušely s partnerem hovořit o ukončení vztahu. Ve většině případech však následovala agresivní reakce ze strany partnera. Respondentka č. 2 sdělila, že po slovech o ukončení vztahu následovaly ze strany partnera výhrůžky: „*Ne, to vůbec nepřicházelo v úvahu jako, to jsem zmínila jednou, že od něj odejdu a on, no ale máme spolu dítě. Já říkám, ale to mi nebrání odejít. A on, no to ne, to dítě mi tady necháš, já si to zařídím. Já nevím, přes právníky.*” Také respondentka č. sedm sdělila, že po každém hovoru o konci vztahu přišla ze strany partnera agresivní reakce: „*No a prostě jako, já jsem mu to říkala normálně a on začal třeba jako mlátit do zdi a tak..., a vždycky z toho jako sešlo, že já jsem jako kurva, protože kdybych ho měla ráda, tak bych byla slušná ženská, tak bych mu tohle neřekla a chtěla bych s ním být.*” Stejnou zkušenost sdělila i respondentka č. 6 : „*Jo, a že se s ním rozvedu a on na to řekl, že nic takového neudělám, že buď mě přivede do blázince, anebo do kriminálu.*”

V jednom případě mluvil o ukončení vztahu partner, ale nakonec vztah opustila respondentka.

Ukončení vztahu

Respondentka č. 1 se pokusila s partnerem vztah ukončit tváří v tvář, ten zpočátku reagoval disociací, ale následně se začal chovat velmi agresivně. Respondentka č. jedna uvedla: „A začal ničit moje věci, rozflákal nějakou skleničku, zase mu tekla někde krev, začal na mě rvát, že jsem ho zradila. Proč jsem ho si zvala teda k tomu rozhovoru, proč jsem mu to neřekla po telefonu, rovnou SMSkou. A že jsem mu neuvěřitelně ublížila, že ve chvíli, kdy už mi konečně začal věřit, tak jsem ho takhle zradila, ale bylo to to samé, já jsem celou noc probděla, protože on tam pobíhal, vrážel do věcí, celou noc.” Respondentce se nakonec podařilo vztah ukončit s tím, že partnerovi sdělila, že se nějaký čas nebudou vídat: „No a pak už to nějak vyplynulo, jsme se viděli a už to bylo jasné, ale ještě jsme si to jako úplně nevyslovili a pak ten rozchod samotnej proběhl tak, že jsme se šli někam koupat, já jsem mu při tom plavání řekla, že ten exém už nechci, že už takhle žít nebudu, že už to nezvládám a prostě není mi v tom dobře, že si nechci takhle zdestruovat svůj život a on na to jako nereagoval nijak. Já jsem mu řekla, že teď potřebuji nějakou dobu, kdy budu sama a budu se léčit. Budu léčit ten exém, takže se nebudeme vídat a nevím, jak dlouho to bude, a nevím, jestli ještě někdy se uvidíme třeba. Prostě jsem to takhle nechala, sice otevřený, ale s jasnou informací, že prostě se chci oddělit. A on to vzal nějak. Normálně jsme se rozloučili ten den jakoby nic, on šel někam na zkoušku kapely, já jsem šla někam taky. Ještě ten večer mi poslal záznam z té zkoušky jakoby nic, pak už jsme spolu prostě už nekomunikovali. Já jsem na to nereagovala a od té doby už jsme spolu nekomunikovali.”

Dvě respondentky uvedly, že definitivnímu ukončení vztahu předcházely fyzický útok, v jednom případě opustila respondentka společnou domácnost, v druhém případě ji opustil partner respondentky a respondentka jej již nepustila zpět do bytu. Jedna respondentka uvedla, že vztah ukončil partner, ona se však na ukončení vztahu připravovala přibližně 3 roky předtím, kdy si začala vyhledávat náhradní bydlení.

Jedna respondentka vztah ukončila, jakmile měla koupený a zrekonstruovaný náhradní byt. Partnerovi oznámila, že vztah ukončuje až při stěhování do tohoto bytu: „A když přišel z práce, tak já jsem mu říkala, jestli se mnou nepůjde na cigaretu a říkala jsem, že se budu stěhovat. A on řekl, to je skvělá zpráva, Helenko. A zeptal se, jestli nepotřebuji s něčím pomoci.“ Respondentce č. 7 se podařilo vztah ukončit až v momentě, kdy se jí podařilo odebrat partnerovi klíče od jejího bytu a on se tak nemohl do bytu vrátit: „Já jsem mu sebrala klíče, když odcházel do práce, to on na chodbě potom řval a potom vlastně jsem se ho nemohla zbavit.“

Cíl č. 4: Popsat zdroje pomoci obětí domácího násilí při prožívání a ukončování partnerského násilí.

Výzkumná otázka č. 6: Jaké zdroje pomoci obětí domácího násilí využila během násilného vztahu a při jeho ukončování.

Bariéry hledání pomoci

Mnohé respondentky uvedly, že se v průběhu násilného vztahu nesvěřovaly s prožívaným násilím ze strany partnera a zmínily několik důvodů, které jim bránily využít ať už laickou, tak i odbornou pomoc. Respondentka č. 1 jako bariéru svěřit se někomu s prožívaným násilím uvedla, že měla **obavu z reakce svého okolí**, že by ji tlačilo do ukončení vztahu: „Protože ve chvíli, kdy to řeknu někomu, tak okamžitě na mě každej začne tlačit, ať se s ním rozejdu a já kdybych byla schopná se s ním rozejít, tak už jsem se s ním dávno rozešla.“ Obavu z reakce okolí měla také respondentka č. 5, která uvedla: „Ono, tak jako, ono už když jen řeknete domácí násilí, tak ten termín je tak děsivý, že jako nedovedu si představit, že bych tohle řekla svým rodičům...že vlastně oni dodneška...a i se to těžko popisuje, protože když řeknete ty dílčí prvky, tak moje máma mi řekne, no, ty jsi přecitlivělá! Já tě znám, ty reaguješ na všechno přehnaně. Jako dětem to říkat? Ony byly svědci takových věcí, že už jsou tak dost poznamenaný..., je to jejich táta, jo, oni to i zapomenou to, čeho byly svědky. Jo, nevím, kamarádkám?“ Také **stud a pocity viny** hrál roli v tom, proč se respondentky s násilím nikomu nesvěřovaly, což uvedla respondentka č. 6: „Já jsem se za to strašně styděla. Styděla jsem se za to, že..., nebo byla jsem přesvědčená, že to je všechno moje chyba.“

Z rozhovorů vyplynulo také několik bariér, které respondentkám bránily vyhledat odbornou pomoc. Respondentka č. 4 nejdříve uvedla, že důvodem nepřivolání policie během probíhajícího násilí byla **nedůvěra vůči policii**: „*Policajty jsem nevolala, protože jsem si myslela, že stejně s tím nic neudělají, tak jsem to nechala.*” Respondentka musela čelit násilí ze strany partnera také po ukončení vztahu, kdy se rozhodla, že již v případě nebezpečí přivolá policii. Policie však vždy záležitost vyhodnotila v neprospěch respondentky: „*Policii jsem volala xkrát a ta prostě jenom to obracela na tom, že on prostě se domáhá rodičovských práv, ale to, že prostě chodí a obtěžuje, to už je nezajímalo.*” Negativní zkušenost s policií měla také respondentka č. 7: „*A víte co, já i kdybych si ty policajty jako zavolala, tak by mi jako řekli, co? Jako, on je vojenskéj policista, tak volejte vojenskou policii, no. Což se mi potom jako samozřejmě dělo vlastně, když už nebyl u mě doma, že jo, protože on je teď podruhé stíhanej vlastně za stalking. Poslední dva roky příjdu na policii a paní, my Vám nepomůžeme, protože on je vojenskéj policista. To není naše věc, musíte si zavolat vojenskou policii.*” Další bariérou při využití odborných služeb hrál u respondentek **stud**, který popsala respondentka č. 5: „*Představa, že bych šla někam si hledat jako pomoc. To vůbec, do nějakýho Bílýho kruhu, to vůbec, vůbec si to nedovedu představit.*”

Stejná respondentka uvedla jako další bariéru **nedostatečnou důvěru v odborníky**: „*A já mám teda i problém vlastně, že o těch věcech hodně vím, i jak se sama snažím v tom vzdělávat a tak, takže jako mám problém najít někoho, kdo by mi vyhovoval. Jo, že těch lidí asi moc není a samozřejmě jsou okamžiky, kdy si uvědomuji, že by mi to pomohlo, ale jako mně stačí třeba strašně málo, abych se v těch věcech posunula, jo. Takže buď mi někdo něco řekne, nebo si snažím jako najít sama tu cestu.*” Další překážkou při využití odborných služeb bylo také **nepřipouštění si násilného chování partnera**, což zmínila respondentka č. pět: „*Jo, že, nevnímala jsem, že mě ponižuje, že mě uráží, že vlastně mě dehonestuje a to asi bych měla tu odbornou pomoc asi uvítat, ale v té době já jsem to spíš řešila takovýma alternativníma terapiemi, masážemi a já nevím čím, což mi taky pomáhalo, ale jakmile jsem se v tom jakoby zorientovala, co se děje, tak jsem jakoby úplně tu potřebu neměla.*”

Zdroje pomoci během vztahu a po jeho ukončení

Laická a jiná pomoc

Respondentky uvedly za zdroj pomoci a podpory svou **rodinu**. Respondentka č. jedna zmínila podporu rodiny na několika místech během rozhovoru: „*Už jsem tak sbírala sílu, pak už jsem třeba něco řekla i ve své rodině, svému bratrovi, protože ten to pozoroval zpovzdálí ty dva roky a ten mi to jako dával najevo, že má o mě strach, že vidí, že se mnou není něco v pořádku. A ten mi dal tehdy najevo velkou podporu, pocit bezpečí. To bylo kolem Vánoc 2019. Přelom roku 2019/2020. A tam jsem to nějak vyklopila, ale já jsem to samozřejmě nevyklopila autenticky, ale bylo to takový, že ten vztah není v pohodě a že tam trošku je třeba žárlivost jsem řekla, jo, to možná bylo všechno, co jsem řekla nebo že mě nějak ponižuje. A tam mě všichni nějak podpořili, ať prostě odejdu a měla jsem nějakou zpětnou vazbu od svého okolí, kdy vlastně oni mi tou svou reakcí dali najevo, že to je fakt vážný.*” Další zdroj podpory při vyrovnávání se s násilím respondentka č. 2 uvedla **nového partnera**, se kterým navázala vztah po ukončení násilného vztahu. Několik respondentek uvedlo také **podporu** ze strany svých **přátel**.

Tři respondentky uvedly, že během násilného vztahu u nich došlo k **vyšší četnosti užívání návykových látek** v podobě cigaret a kávy. Respondentka č. 2 uvedla: „*Je pravda, že jsem víc kouřila, to je pravda. Že vlastně už jsem, takhle, jak tam byly ty tlaky v tom březnu, tak se přiznám, že po kojení, když jsem věděla, že další tři hodiny kojit nebudu, tak jsem šla a dala jsem si a měla jsem pocit, že mi to jako pomáhá.*”

Odborná pomoc

Z odborné pomoci respondentky využily pomoc **policie**, kterou popsala respondentka č. 2: „*No, takhle, když mě vlastně brácha přivezl k mámě a máma prostě viděla modřiny a prostě tak, tak první co, že se prostě zavolají policajti. A říkám hele, policajty nevolej. Já jsem prostě nechtěla volat policajty. A vlastně policie se zavolala, nebo zavolala, my jsme jeli na policii až za měsíc. Kdy vlastně on mě měsíc takhle neustále bombardoval těma SMSkama a urážkama a tím dlenctím a tak vlastně až po měsíci.*” Tři respondentky po ukončení násilného vztahu podaly na svého partnera **trestní oznámení**.

Jedna respondentka tuto možnost zvažovala a informovala se o možnostech trestního řešení násilí při pokračujícím násilí: „*I jsem jako jednou na nějakých stránkách nějaká paní psala ohledně jako samoživitele, že dělá policistku, jestli někdo chce nějakou informaci, tak jsem se ptala, jestli to jde nějak řešit, jako že jsem fakt už zoufalá, že prostě nevím co, jestli třeba nějaký trestní oznámení a ona mi říkala, že když už vlastně nejsme ve společný domácnosti, že už tam nikdy jako domácí násilí jako nebude. Že už by to byl jako jenom nějaký přestupek, a že i to psychický se jako špatně dokazuje, no že se to buď smete ze stolu, nebo prostě...*”

Dalším zdrojem pomoci byly **neziskové organizace** poskytující odborné poradenství obětem domácího násilí. Respondentka č. 3 uvedla: „*Já tím, že nedávno jsem byla tady v tom proFemu a ještě jsem navštívila psychologa, tak jak o tom víc teď mluvím, tak jsem z toho taková i vyčerpaná. Všechno se mi to vrací, ale na druhou stranu mi to hrozně pomáhá, takže možná už to teďka nenesu tak těžce.*” Respondentka č. 7 zmínila pomoc ze strany intervenčního centra: „*No a šla jsem do intervenčního centra a tam mi právnička pomohla napsat vlastně žádost o předběžný opatření. Té žádosti bylo vyhověno, takže jsem dostala předběžný opatření a on ho stejně porušoval.*” Dalšími zdroji odborné pomoci, které respondentky využily, byly služby **psychologa a psychiatra**.

Neadekvátní pomoc odborníků a reakce okolí

Respondentky však také uvedly, že ne všechny reakce jejich okolí byly podpůrné a nápomocné, že se setkaly i s bagatelizací, nedůvěrou a nepochopením. Respondentka č. dvě zmínila: „*A tenhle ten kamarád, to je vlastně i kamarád toho Míly, takže to bylo, no, neboj, to bude dobrý, on se sebere, až se narodí to dítě, tak on se uklidní.*“ Respondentka č. 7 se setkala s odmítavými reakcemi ze strany své rodiny: „*S mámou jsem se o tom snažila mluvit a ta mi říkala, prosím tě, jakože, jednak to nechce poslouchat, že už je stará, že má taky svoje problémy a jednak, že přece mu mám říct, ať jde pryč. Tím je to vyřešený, jenomže takovému člověku to prostě nestačí, aby šel pryč. No, tak můj táta o tom nechce třeba vůbec slyšet, ten mi řek já už jsem starej, já chci slyšet (...), ale ta jeho žena mi jako hodně pomohla. No a moje rodina, myslím, že to moc nechápe.*”

Očekávanou podporu a pomoc však mnohdy respondentky nenašly ani v odborných službách. Respondentka č. 7 vypověděla: „*Volala jsem do Rosy, volala jsem do Bílého kruhu bezpečí a tam mi řekli, že to je takový divný, když vlastně on bydlí u mě doma, že to prý jako nesplňuje nějaký kritérium.*” Nenaplnění očekávání ze strany odborných služeb popsala také respondentka č. 6: „*Jednou jsem byla v Bílém kruhu bezpečí, protože jsem dvakrát na něj podala trestní oznámení za to napadení a pokaždé jsem to stáhla, protože mě přesvědčil, že se to opakovat nebude a že to byl úlet a že mě má rád, a že... a pak jsem teda byla v Bílém kruhu bezpečí. Neměla jsem tam pocit, že by mi mohli pomoci.*”

Zdroje pomoci při ukončování

Z analýzy vyplývá, že mezi nejčastějším zdrojem podpory během ukončování násilného vztahu byla pro respondentky jejich **rodina**, což uvedly 4 ze 7 respondentek.

Respondentka č. 1 zmínila: „*Takže já jsem se hodně opřela o bráchu a jeho ženu, kteří mě tehdy podpořili, a já jsem mohla jim něco říct. A tam mě hodně podporovali, ať z toho vztahu odejdu a já jsem postupně jakoby víc a víc se začala chovat, že je pro mě přednější mé zdraví, které prostě jasně souvisí s tím vztahem a že už v tom nechci být.*” Pro tuto respondentku sehrál zásadní roli také přísný **půst**, kterým se snažila řešit své zdravotní problémy v podobě atopického exému. Respondentka uvedla, že ji tento půst velmi podpořil v rozhodování vztah ukončit. Při rozhovoru respondentka uvedla: „*A to byl ten největší impuls, kdy já jsem byla vlastně v tom půstu taková, nešla jsem daleko pro to slovo. Nebyla jsem schopná nějak dlouho potlačovat a odkládat své potřeby, to byl takovej stav těla i mysli, kdy je člověk asi víc agresivnější v tom smyslu, že si jde pro to, co potřebuje. Takže tam mě ten půst vlastně nejvíc podpořil v tom, že jsem si řekla, už ne.*” Respondentka č. 3, pro kterou byla při ukončení vztahu největší podporou také rodina, vypověděla: „*My tě podržíme, tak já jako musím říct, že mám skvělou rodinu, kdybych je neměla, tak vůbec nevím kde jsem. Se stěhováním mi pomohli a vlastně na začátku jsme bydleli u mojí mamky měsíc a půl.*”

Jedna respondentka pak využila pomoc a podporu **kamarádky a pracovních kolegů**: „Přijela kamarádka na půl dne mi pomoci, když už teda neměl tu dovolenou, abychom to naházely do krabic ten ateliér a od kolegů ze stavby mi přijelo auto, ti to naházeli za 20 minut do auta a prostě přestěhovali to.” Dvě z respondentek neuvedly žádný zdroj podpory během ukončování násilného partnerského vztahu.

Cíl č. 5: Zjistit, jak se vztah oběti násilí s jejím partnerem vyvíjel po ukončení partnerského vztahu.

Výzkumná otázka č. 7: Jaká byla dynamika vztahu oběti násilí s jejím partnerem po ukončení partnerského vztahu?

Komunikace po ukončení vztahu

Všechny respondentky uvedly, že byly s partnerem v kontaktu i po ukončení vztahu. Respondentka č. 1 komunikaci s partnerem na nějakou dobu ukončila, následně ji však obnovila. Komunikace však neproběhla během osobního setkání, ale pouze skrze mobilní telefon. Respondentka uvedla, že důvodem komunikace byly **pracovní záležitosti**, expartner se ale např. zajímal také o její zdravotní stav.

Dalšími důvody komunikace respondentek se svými bývalými partnery byly společné **děti, majetek** či **finance**. Respondentka č. 2 k důvodům komunikace po ukončení vztahu uvedla: „Jinak teda já s ním víceméně nekomunikuji, jenom když se to týká malýho, jinak ne.” Na jiném místě během rozhovoru uvedla: „No kvůli malýmu, protože vlastně tam proběhl soud ohledně svěření dítěte do péče. A alimenty a todlento, takže Domču mám já, s tím, že tam je to, co já jsem nechtěla. Styk otce je na naší vzájemné dohodě. To je přesně to, co jsem nechtěla, proč já jsem to hnala k tomu soudu, aby prostě soud řek, ano, uvidíte ho tehdy a tehdy, v tolik a tolik hodin. Což teda neudělali, takže prostě jsme spolu v kontaktu ohledně toho, kdy si může přijít pro malýho, a na jak dlouho.” Komunikaci ohledně majetku popsala respondentka č. 5: „My jsme se rozvedli 2019 v říjnu, nabyl ten rozvod právní moci a od té doby jsme spolu komunikovali, protože chtěl na zahradě postavit pergolu, a to bylo totální jako fiasko, protože já jsem mu napsala nějaký argumenty, proč se mi to jako nezdá to, co tam chce postavit a on na

každý ten bod odpověděl jako nějak sarkasticky a urážlivě a pak řekl, že je to jedno, že stejně můj hlas nerozhoduje, jo, což je pravda, protože tam máme ještě spolumajitele v domě. No a pak jsme spolu komunikovali, já nevím, že tam chodím stříhat před adventem větve na věnec nebo mě tam potkal, tak mi řekne, jako on se mnou mluví tak strašně nepřírozeně, že řekne, ahoj Helenko, tak ti přeju všechno hezký do Novýho roku a já nevím no, jako není to, že bysme se mohli normálně bavit.” Komunikaci ohledně financí popsala respondentka č. 7: *„On si třeba ode mě půjčil peníze, který mi nevrátil, já jsem zrovna byla vlastně na úřadě práce. Jsem dokonce vlastně zaplatila jeho rodině nějaký bullshit za 1500,-, neměl žádný peníze, tak jsem potom chtěla, aby mi to vrátil no, což on jako nechtěl a psal, že ho jako vydírám.”*

Pokračující násilné chování

Pět ze 7 respondentek popsalo, že i po ukončení vztahu docházelo ze strany jejich bývalých partnerů k pokračujícímu partnerskému násilí. U 5 respondentek mělo pokračující násilí podobu **výhrůžek** a **zастраšování**. Respondentka č. 6 vypověděla: *„On mi telefonoval a řekl mi, že styku s dcerou nezabráním a že on ji stejně jednou dostane a bude s ní jako moct být a v tu chvíli zabije sebe i ji.”* Respondentka č. 2 pak uvedla: *„Za tu noc, od té půlnoci do 6 do rána, ale prostě byly SMSky typu, no prostě sprostý SMSky, jako urážky, výhrůžky, takže tam to bylo takový a i do dneška má nebo i dneska má takový stavy, kdy něco takovýho napíše... Jo, a až tě někde potkám, tak si mě nepřej a podobně.”* Tři respondentky uvedly jako další formy pokračujícího násilí **výčitky**, **urážky**, **obviňování**, **ekonomické násilí v podobě neplacení výživného na děti**. Respondentka č. 6 např. uvedla: *„Vůbec neposílal alimenty, nezajímal se o dceru, ale vždycky, když přišlo pozvání od soudu, tak se najednou objevil. A schůzky vypadaly tak, že na mě křičel. Děti se schovávaly za mě. A on tvrdil, že to je moje vina, že dcera k němu nechce jít, že ji navádím.”* Respondentka č. 3 sdělila, že k rozvoji násilného chování jejího partnera došlo převážně po ukončení partnerského vztahu. Expartner se **násilného chování** dopouštěl také **skrze společné děti**, které byly svěřeny do péče respondentky.

Expartner si respondentku při předávání dětí **nahrával, očerňoval** ji u soudu, na OSPODU (Odbor sociálně právní ochrany dětí), i ve svém okolí. Mimo výše zmíněné formy násilí jako jsou výhrůžky, výčitky a urážky se snažil respondentku **kontrolovat a zastrašovat** ji střídavou péčí dětí.

Respondentka k pokračujícímu násilí vypověděla: „*Jako nemám pocit, že by mu na nich záleželo, ale spíš na tom jako, jak prostě deptat mě a furt mi jako dodneška chodí zprávy, že co jsem to za matku, že jsem děti nezajistila nebo, že dětem kazím dětství, že jsem laxní ve vývoji řeči Jonáška.*” Další výpovědi respondentky bylo: „*Protože ještě nedávno mi přišel jako e-mail takovej vyloženě vydírací. On tam měl nějaký požadavky jako na Vánoce a pak ještě, že chce v lednu děti, jako já s tím nemám problém, já jsem se mu vždycky snažila vyhovět s těma dětma, jako nemám potřebu dělat nějaký problémy. A pak tam bylo něco zas ohledně oblečení. Vždycky je prostě něco špatně jako, fakt švy na kalhotách nebo prostě krátký záda nebo blbej obrázek, furt něco jako špatně. A bylo tam jako, že pokud něco nebude, tak že mi nebude dávat alimenty, ale že udělá jako následující a že stáhne ten jeho návrh nebo tu dohodu na to výživný po rozvodu, který teda on se snažil dost snížit a že on se odvolá.*”

Dvě respondentky pak zažily **stalking**. Respondentka č. 4 sdělila: „*No a jak jsem se vlastně rozešla, tak to začalo být prostě horší a horší. Všude mě sledoval, kam jsem chodila. Když jsem šla ráno do práce, tak byl tam, když jsem šla z práce, zase tam byl. Pak, když jsem přijela domů, tak chodil a zvonil a bouchal, cpal se dovnitř do vchodu, tak zase bouchal na dveře... Před tím porodem, jak už jsem měla prostě termín, tak tam byl nonstop, pořád, kolikrát tam byl, no nevím, jestli celou noc, ale byl tam pořád. A už asi jenom čekal, kdy prostě pojedou do nemocnice nebo tak, ale nejhorší bylo, že jsem otevřela, ani nevím, proč jsem otevřela dveře a on prostě strčil nohu mezi dveře a nechtěl odejít.*” Respondentka č. 7 vypověděla, že se její expartner dopouštěl stalkingu i poté, kdy na něj podala trestní oznámení, a ve věci bylo vydáno předběžné opatření na zákaz přiblížení k osobě ohrožené násilím: „*Dostala předběžný opatření a on ho stejně porušoval. On mě taky dokonce sledoval i autem třeba X kilometrů z nákupního střediska, to tam kolem mě objížděl tím autem třeba dvě hodiny, potom tam zaparkoval a šel k tomu autu.*”

Tato respondentka uvedla, že expartner také **kontaktoval a vyslýchal rodinu, přátele** a např. také její **psycholožku** a zjišťoval o ní informace: „No a pak začal obvolávat moje kamarády a ptal se jich, jestli se známe, jak dlouho se známe, jestli spolu něco máme, jestli já mám někoho, nějakýho přítele. Jo, oni mi prostě z ničeho nic volali lidi.” Dalšími formami násilí byla **destrukce majetku, nedovolené vniknutí do bytu respondentky a odmítnutí pustit kočárek s dítětem**, které popsala respondentka č. čtyři: „Já jsem s ním, já jsem se ním nechala ukecat, aspoň aby syna mohl vidět. To bylo, asi 4 měsíce měl malej. Tak jsem se s ním domluvila, že prostě jednou za 14 dní přijde a půjdeme na procházku a tak, ale jemu to nestačilo, prostě on k tomu synovi si myslel, že k tomu automaticky budu patřit i já, takže už zase to se mu nelíbilo. Takže prostě, jsem to s ním ukončila taky, už jsem i policajty volala, protože držel kočárek a trásl s ním, když malý spal a nechtěl ho pustit. Tak jsme utíkali domů a musela jsem policii zavolat, protože nechtěl odejít no.”

Úvahy o obnovení vztahu s bývalým partnerem

Tři respondentky ze 7 uvedly, že přemýšlely po ukončení násilného vztahu o jeho obnovení, ani jedna tak však neučinila. Respondentka č. 1 sdělila: „Já jsem prostě emočně byla na něho strašně navázaná. Měla jsem hodně pocit, že tím, co jsme si prošli, co jsme si prožili, jaký to byly hrůzy, že ty nás vlastně paradoxně sblížily. To bylo tak intimní, že nás to ještě víc proplétalo. Takže já jsem s ním prostě byla velmi blízko emočně a bylo pro mě strašlivě těžký se s tím loučit. Já jsem tady probrečela tolik nocí, ale jako s tím vědomím asi, měla jsem takovej stav, že kdyby se tady objevil, tak to nedám, tak se k němu prostě vrátím. Že kdyby byl někde na blízku, kdybychom se někde potkávali, tak bych se, myslím si, že bych to nezvládla se udržet, že jsem fakt potřebovala se úplně odstříhnout.” Respondentka č. 2 pak k úvahám o obnovení vztahu uvedla následující: „Jo, měla. Ne, to spíš bylo, když mi pak psal takový ty zprávy, že se jako nic nestalo a tak já se teda omlouvám, a že ať si uvědomím, že jsem mu vzala to nejdůležitější, co měl, jako Domka a že bez něj nemá jeho život smysl nebo já nevím, něco takovýho. Tak jsem tak jako, já

teda kouřím, že jo, tak když jsem šla na balkón, jakoby na cigáro, tak jsem si říkala a vždyť on je vlastně hodnej. A vždyť se nic tak úplně hroznýho nestalo, tak jako, pak jsem zalezla zpátky a říkám, bože, ty seš kráva. Jo, že jako ty myšlenky tam proběhly, ale hned jsem si jako říkala, Pane Bože, dej si facku.“

Cíl č. 6: Popsat prožívání obětí partnerského násilí a jeho vliv na zdraví oběti.

Výzkumná otázka č. 8: Jak oběť násilí prožívala násilný vztah během jeho trvání i po jeho ukončení a jak se změnil její zdravotní stav v průběhu násilného vztahu?

Náhled na násilné projevy chování

Tři ze 7 respondentek sdělily, že si dlouhou dobu neuvědomovaly, že se z partnerovy strany jedná o násilné chování. K uvědomění došlo až s odstupem času, buď po ukončení vztahu, nebo v pozdější fázi vztahu, kdy násilí již eskalovalo. Respondentka č. 5 uvedla: „*Já jsem si to nechtěla dlouhý roky přiznat ještě, takže až když dceři bylo asi šest roků, což je cca v nějaké mejch asi 35 letech, tak jako jsem si to začala uvědomovat. Jo, že, nevnímala jsem, že mě ponižuje, že mě uráží, že vlastně mě dehonestuje. Já jsem si pořád myslela, i když tam byly ty věci, tak já jsem si to vždycky nějak namalovala zpátky na to růžovo.*“ Respondentka č. 6 pak vypověděla: „*Já jsem si to spíš tak jako nepřipouštěla. Nepřipouštěla jsem si, že je něco špatně.*“

Prožívání na začátku vztahu

Respondentky popisovaly začátek vztahu mnohdy jako bezproblémový. Uváděly pocity **důvěry a bezpečí, partnerského souladu**, 1 respondentka uvedla, že cítila **podporu** ze strany partnera. Dále respondentky zmiňovaly pocity **zamilovanosti či okouzlení**. Respondentka č. 1 zmínila: „*On mi nějak psal a a já jsem nějak cítila, že mu můžu důvěřovat.*“ Respondentka č. 5 pak uvedla: „*On mi psal krásný dopisy a je pravda, že ten písemný projev u něj vždycky převládal, že to byl jako pro něj nejsnazší způsob komunikace, takže to mě hodně oslovilo a vlastně byl v tu dobu i takový otevřený, hodně jsme se bavili. Já jsem si neuměla představit, že bych někdy viděla někoho úžasnějšího a musím říct, že mi to dlouho vydrželo.*“

Prožívání během vztahu

Respondentky během svých partnerských vztahů zažívaly mnoho negativních emocí. Mezi nejčastěji zmiňovanou emoci patřil **strach**. Strach z partnera, ale také o děti či např. z finanční závislosti na partnerovi, strach o majetek nebo také přímo o zdraví partnera. Respondentka č. 1 se ke svému strachu z partnera vyjádřila takto: „*Postupně jsem se naučila, že nemůžu projevovat svoje emoce tak, jak je cítím, protože jsem začala mít strach. On byl velmi agresivní a pak jsem se začala bát. Měla jsem strašně silnej strach. Neustále, neustále jsem měla strach. Z něho, že mi bude ubližovat.*” Další zmiňovanou emocií byl **šok** a **překvapení** ze způsobovaného násilí. Respondentka č. 7 k tomuto uvedla: „*Mě to jako šokuje, mě to jako šokovalo, že to vůbec někdo tak jako...*”

Mezi další výrazné emoce, které respondentky popsaly, patřil **hněv** vůči partnerovi, **pocity ponížení**, **pocity zoufalství** a **bezmoci**, které uvedla respondentka č. 2: „*Takže tam to bylo docela jako drsný no, tam asi nejhorší bylo taková ta bezmoc, že já vlastně nic nemůžu, že já vlastně jsem v háji.*” Dalšími emocemi provázející respondentky byl **stud** za prožívané násilí: „*Já jsem se za to strašně styděla.*”

Jedna respondentka popsala také pocity **zmatenosti**, **stresu** a **nejistoty**, kdy jí partner dal ultimátum, aby porodila chlapce: „*Pak tam jako začaly být takový ty, že ještě jsme jako nevěděli, co to bude, tak tam začaly být takový ty blbý kecý, že ať mu koukám porodit syna, že holku jako to ne, že kdybych měla porodit holku, tak ať i tu malou... to radši nebudu ani opakovat, ať si tu malou něco seberu a táhnu do háje. Tak z toho jsem byla jako docela špatná. Byla jsem z toho taková jakoby vystresovaná. Když se teda pak vědělo, že to bude kluk, tak jsem vlastně vůbec nevěděla, jestli si mám vydechnout nebo ne, jestli jako je to dobře nebo není.*” Některé respondentky popsaly **pocity ztráty bezpečí**: „*Já jsem jako přišla o ten domov, jestli mi rozumíte, o to místo, kam se člověk jako vrátí a může si odpočinout, jestli víte, co myslím.*” Dále u respondentek docházelo k **sebeobviňování** za probíhající násilí: „*Pořád jsem si neuvědomovala, že je to špatně z jeho strany jakoby. Pořád jsem měla za to, že to je všechno moje chyba, protože mě pokaždé o tom přesvědčil.*”

Respondentky také popsaly, že mnohé **emoce a projevy potlačily**: „*Já nevím, já bych řekla dneska jako ve snu. Já jsem měla tolik starostí a tolik práce, že jsem jakoby to, ne neprožívala, to nemůžu říct, ale nemohla jsem si to dovolit nějak nad tím dlouho přemýšlet, bylo to hrozný, ale pro mě byly důležité ty děti, aby byly v pořádku, aby se jich to dotklo co nejméně.*” Další pocity, které respondentky zažívaly, byly, že měly pocit, že z nich partner „**dělá blázna**”: „*On z vás dělá blázna ten člověk, že už pak jako pochybujete, jak to je.*” Jedna respondentka sdělila, že násilné chování prožívala do určité míry jako „normální”, neboť byla na hrubé chování zvyklá ze strany své matky: „*Jsem to brala strašně dlouho, že to je normální.*” Jedna respondentka také popsala ambivalentní vztah k partnerovi, kdy byla na jednu stranu zaplavena negativními emocemi a na druhou stranu měla pocit až transcendentálního vztahu s partnerem: „*Oba jsme ten vztah vnímali jako velmi přesahující, takovej extatickej, že jsme spřízněný duše. Takhle jsem to já prostě tehdy vnímala. A že prostě si tím musíme projít, jako že to je nějaká daň za to, že to potom bude dobrý. Jo, takhle jsme přemýšleli nebo aspoň já.*”

Respondentky však kromě negativních emocí popsaly také ty pozitivní, mezi které patřily **pocity okouzlení** partnerem a pociťované **naděje**, že se ve vztahu něco změní. Respondentka č. 1 zmínila: „*Doufala jsem, že je to nějaký přechodný období, kdy on mi začne věřit a přestane tohle jako se díť tahle jeho nedůvěra, která je velmi destruktivní a sebedestruktivní.*”

Prožívání konce vztahu a doby po ukončení vztahu

Konec vztahu s násilným partnerem provázelo také mnoho různorodých emocí. Respondentky popsaly, že zpočátku byly jejich pocity často **ambivalentní**, cítily **lítost a smutek** nad rozpadlým vztahem: „*Bylo mi jako líto toho potenciálu, rodiny, toho, že prostě nebudu mít vnoučata s tím člověkem, s kterým ty děti mám.*“ 1 respondentka popsala velkou ambivalenci v tom, že se bála, že partner bude usilovat o obnovení vztahu a na druhou stranu velmi toužila po jeho obnovení. Tři respondentky popsaly následné **pocity úlevy, svobody a vděčnosti** po ukončení vztahu.

Respondentka č. 2 uvedla: „*Pak vlastně když už jsem byla jakoby tady, tak se mi vlastně jakoby ulevilo, že prostě to nebude takovej tlak, že si jako odpočinu, nebo jak bych to řekla, že si jako vydechnu. Že se jako můžu nadechnout, že už to není takový ježíšmarja, on jako přijde z práce v blbě náladě a...Jo, že prostě z toho nebudu jakoby vystresovaná.*”

Převažujícím pocitem byl mezi respondentkami i po ukončení vztahu **strach**, což zmínilo šest ze sedmi respondentek. Respondentky uváděly nejen přetrvávající strach z partnera, ale také strach o děti, zda budou svěřeny do jejich péče či zda jim partner neublíží. Respondentka č. 2 vypověděla: „*Já jsem i bála vyjít ven z baráku, když jsem šla na procházku, tak jsem se pořád otáčela. Že to bylo, já nevím, že mě shodí pod auto.*” Dále respondentky zmínily, že čelily **sebevýčítkám a sebeobviňování** za rozpad vztahu. Respondentka č. 5 sdělila: „*Hrozně jsem hledala, jestli to šlo nějak jinak, jestli prostě jsem tam neudělala nějakou chybu, a to mi teda trvalo docela dlouho.*” Respondentky si ale také vyčítaly, že se vůči násilí nebránily dříve, což uvedla respondentka č. 7: „*Je pravda, že jsem ty policajty měla zavolat, jo, že jsem třeba neměla mít strach a tak, jenomže v té chvíli prostě, člověk..., já jsem vůbec nebyla schopná uvažovat.*”

Respondentky uvedly také **pocity bezmoci, beznaděje a zoufalství** v případech, kde probíhalo ze strany partnerů pokračující násilí. Respondentka č. 7 zmínila: „*Ano, a to, i když už byl vlastně, to bylo v květnu vlastně roku 2020, jsem dostala to vyrozumění, že to přešlo do kázně, takže dostal pokutu 10 tisíc a on to, pořád to dělal, pořád mi chodil kolem toho domu, to bylo fakt hrozný, jo, tady někdy do 3 hodin jsem seděla, že už jsem z toho byla zoufalá.*” Mezi další emoce patřily **obavy** o budoucí finanční zabezpečení, ale také **hněv** vůči partnerovi, **stesk po dětech**, což uvedla respondentka, která měla již dospělé děti, které zůstaly žít s partnerem. Mezi kladné emoce pak patřilo **smíření** se s ukončeným vztahem a **naděje** na odsouzení partnera za způsobené násilí.

Aktuální pocity k partnerovi

Respondentky popsaly také pocity, které ke svým bývalým partnerům mají nyní.

Mezi tyto emoce patřily na jedné straně **pochopení** a na druhé straně **vzteky**, které popsala respondentka č. 1: „*Tím, co dělám za práci, tak vidím jeho zranění z dětství a nějak mám pro to pochopení, což byla asi další moje nevýhoda, proč jsem v tom zůstávala. A někdy mám i takový návaly hněvu, když si vybavím nějaké momenty a mám prostě vztek za to, co si to dovolil.*” Mezi další emoce patřily **lítost** a **odpor**, které uvedla respondentka č. 5: „*Já když si ho představím jako člověka, tak cejtím jenom odpor nebo lítost. Jo, že jako rozumově si říkám ano, jako musím mu přiznat spoustu kladných věcí, ale v té emoční a fyzické rovině, tam nic takového není.*” Dále k těmto emocím patřil **strach** z partnera. 2 respondentky uvedly, že nyní již vůči bývalému partnerovi **žádnou** emoci nemají a 1 respondentka uvedla, že **lituje, že je otcem jejich dětí**.

Zdravotní stav

Respondentky uvedly, že se u nich během násilného partnerského vztahu objevily četné zdravotní potíže. Pět ze sedmi respondentek začalo mít **gastrointestinální potíže**. Respondentka č. 1 uvedla: „*Jsem měla nějakou staženou žaludek, já jsem měla totiž ještě tady někde předtím strašně zvláštní projevy s trávením a byla jsem na všech možných vyšetřeních, na kolonoskopii. Já jsem měla obrovský křeče v břiše, nevysvětlitelný, prostě takový záchvaty, kdy jsem fakt musela ležet v klubíčku třeba dvě hodiny a strašnou bolest v břiše jsem měla.*” Respondentka č. 2 pak sdělila: „*Když jakoby jsme ještě byli spolu, tak mě dost často bolel žaludek. Já jsem toho taky ale moc nesnědla, ale vím, že mě bolel žaludek. Docela jako často jsem měla křeče.*” 4 respondentky pak uvedly **potíže se spánkem**. Respondentka č. 7 k těmto potížím řekla: „*Od toho dubna prostě 2020 to je jako fakt špatný, protože já jsem, já prostě nemůžu spát. Takže třeba několik dní nespím.*” Dvě respondentky uvedly jako zdravotní potíže, které vznikly nebo se zásadně zhoršily během vztahu **kožní problémy**: „*Ten exém strašně bolel, svěděl, přes den jsem pak ze sebe vydávala poslední zbytky energie, abych vůbec zvládla pracovat.*”

Dvě respondentky uvedly také **symptomy deprese**: „*Já spíš mám teď potíže s tím spánkem, že se to od toho dubna hodně zhoršilo, takže já fakt třeba několik dní nespím. Nebo spím, ale během toho se třeba 10krát vzbudím. Nemám pojem o čase, o datech, jsem unavená, věčně jsem jako vyčerpaná, nemám na nic náladu. Nemám chuť jako vlastně jíst a strašně zapomínám. Já vlastně třeba někam jdu, klidně dojdu na to místo a vlastně nevím, proč tam jsem.*” Dvě respondentky pak uvedly **třes rukou**, další dvě respondentky pak **bolest zad**. Mezi další zdravotní potíže patřily **gynekologické potíže**, které uvedla respondentka č. 5: „*Měla jsem ještě v tu dobu, kdy nějak jsme ještě partnersky žili, tak jsem šla na operaci děložního čípku, protože jsem měla nález. A to si myslím, že s tím určitě souvisí. Že to jako bylo v době, kdy už jsem to jako nechtěla vlastně.*” Dále **potíže s dýcháním, opakující se angíny, kardiovaskulární potíže, migrény a bolesti hlavy, potíže se zrakem**. 1 respondentka popsala také **panické ataky, únavu a symptomy posttraumatické stresové poruchy**: „*Já mám jako úzkostně panický stav, třesou se mi jako ruce a vlastně..., nedokážu se soustředit.*” Respondentka dále uvedla: „*No, já vlastně se bojím chodit ven, ještě když někam jdu, tak prostě věčně se dívám kolem jako, když jdu po ulici a tam jsou nějaký prostě..., protože on se schovával v takových těch výklenkách domů, před dveřmi, a tak kontroluju, jestli tam není nebo jestli někde nejede, protože tohle on mi celou dobu dělal, no. Jsem strašně lekavá.*”

Některé respondentky uvedly, že po ukončení vztahu symptomy postupně vymizely. Respondentka č. 6 např. uvedla: „*No zmizelo to, ale mizelo to velmi pomalu a trvalo to ještě mnoho let po rozvodu. Řekla bych, že tohle vymizelo až, když děti byly dospělé.*”

8 DISKUZE

V následující kapitole dojde k přednesení výsledků výzkumné analýzy a ke kritické komparaci zjištěných závěrů s již existujícími teoriemi a přístupy. Budou vymezena také slabá místa výzkumu a dojde ke zmínění jednotlivých přínosů proběhlého výzkumu. V závěru kapitoly autorka uvede, čemu je třeba věnovat pozornost v návaznosti na zjištěné poznatky této studie.

V bakalářské práci se autorka zabývala mapováním násilných vztahů. Vznikem a vývojem násilí během partnerských vztahů, ale také pokračujícím násilím, které probíhalo i po ukončení vztahů. Pozornost byla zaměřena na celou dynamiku v násilných vztazích, byly identifikovány jednotlivé zlomové body, které vedly k ukončení partnerských vztahů. Byly popsány také okolnosti ukončení násilných vztahů a celkové prožívání respondentek a vliv násilí na jejich zdraví.

Výzkum probíhal na vzorku 7 respondentek, které měly zkušenost s násilím v partnerském vztahu. Podmínkou vstupu do výzkumu byl ukončený vztah, ve kterém probíhalo násilí. Do výzkumu byly zahrnuty pouze ženy, neboť právě ony jsou domácím, specificky pak partnerským násilím ohroženy nejvíce, a to v rozmezí 92-98 % ze všech ohrožených skupin (Acorus, n. d.).

V rámci výzkumného plánu bylo stanoveno 6 výzkumných cílů a 8 výzkumných otázek:

1. **Popsat okolnosti rozvoje násilí a jeho vývoj v partnerském vztahu.** Výzkumná otázka č. 1: Kdy a za jakých okolností došlo v partnerském vztahu k rozvoji násilí a jaký byl jeho vývoj během trvání vztahu?
2. **Identifikovat jednotlivé zlomové body, které vedly k ukončení násilného vztahu.** Výzkumná otázka č. 2: Jaké události v partnerském vztahu vedly k jeho ukončení? Výzkumná otázka č. 3: Co bylo posledním impulsem k ukončení násilného vztahu?

3. **Zjistit bariéry a okolnosti ukončení násilného vztahu.** Výzkumná otázka č. 4: Co obětí násilí bránilo v ukončení násilného vztahu? Výzkumná otázka č. 5: Za jakých okolností došlo k ukončení násilného vztahu?
4. **Popsat zdroje pomoci obětí domácího násilí při prožívání a ukončování partnerského násilí.** Výzkumná otázka č. 6: Jaké zdroje pomoci obětí domácího násilí využila během násilného vztahu a při jeho ukončování.
5. **Zjistit, jak se vztah obětí násilí s jejím partnerem vyvíjel po ukončení partnerského vztahu.** Výzkumná otázka č. 7: Jaká byla dynamika vztahu obětí násilí s jejím partnerem po ukončení partnerského vztahu?
6. **Popsat prožívání obětí partnerského násilí a jeho vliv na zdraví obětí.** Výzkumná otázka č. 8: Jak oběť násilí prožívala násilný vztah během jeho trvání i po jeho ukončení a jak se změnil její zdravotní stav v průběhu násilného vztahu?

V rámci stanoveného cíle č. 1, který se zaměřoval na mapování rozvoje a vývoje násilí ve vztazích, byly zjištěny 3 oblasti. První z nich je doba rozvoje násilí, která byla velmi individuální a dala by se rozdělit na **časný rozvoj násilí** (do 1 roku od počátku vztahu) a **na pozdní rozvoj** (déle než 1 rok od počátku vztahu). BKB (2007 in Haraštová, 2007) upozorňuje na to, že k rozvoji násilí může dojít kdykoliv během partnerského vztahu, a to jak v jeho počátcích, tak také po dlouholetém společném soužití partnerů. Z analýzy však vyplývá, že existují dva druhy pachatelů násilí. Ti, kteří násilí demonstrují již v počátku vztahu. Jedná se tedy o jakýsi osobnostní rys těchto osob a dále se jedná o osoby, které dokážou poměrně dlouho své chování regulovat nebo násilím reagují na určitý podnět.

Druhou oblastí byly okolnosti vzniku násilí. Z analýzy vyplynuly 2 kategorie, při kterých došlo k rozvoji násilí ve vztahu. První z nich byla **žárliivost** partnera, která se objevila velmi brzy po začátku vztahu a v jejímž důsledku došlo k rozvoji násilí. Šímová a Zimmerlová (2011) v rámci své studie, která byla zaměřena na popis pachatelů domácího násilí v Jihočeském kraji, uvedly, že právě žárlivost byla dominantním společným znakem násilných osob. Do druhé kategorie se pak řadily **významné životní události**

jako je svatba, těhotenství či narození dítěte, které se pojily s prvními násilnými projevy ze strany partnerů respondentek. Tyto události často znamenají větší závislost na partnerovi a pojí se s větší obtížností se z násilného vztahu vymanit, což dokládá také Bednářová (et al., 2009).

Vznik násilí při významných životních událostech dokládá také Marvánová Vargová (et al., 2016). Tato studie uvádí, že přibližně 30 % násilných incidentů vzniká v souvislosti s těhotenstvím. Vznik násilí pojící se s událostmi jako je těhotenství či narození dítěte uvádí také Buskotte (2008).

Poslední ze zjištěných oblastí byl vývoj násilí během trvání partnerského vztahu. Z výsledků analýzy vyplývá, že hranice mezi násilným chováním a chováním, které se dá považovat za určitou normu, je velmi tenká. Mnohdy není na první pohled patrné, že chování již překročilo určitou hranici a nese prvky násilí. Vždy je proto potřeba posuzovat takové chování v celém kontextu partnerského vztahu. Ševčík a Špatenková (2011) tento problém zmiňují především u psychického násilí, které je často skryto do sociálně přijatelných podob.

Výsledky analýzy ukázaly, že v průběhu trvání partnerských vztahů se nejčastěji objevily formy psychického, fyzického, ekonomického, sociálního a sexuálního násilí a jejich vzájemné kombinace. Mezi psychické formy násilí se řadily žárlivost, manipulace, nátlak, výčitky, nekomunikace ze strany partnera, destrukce majetku, odnímání osobních věcí respondentek, kontrola respondentek a jejich osobních věcí, křik, nadávky, ponižování, výhrůžky, urážky, majetnické chování, obviňování z nevěry, pronásledování, násilné působení na respondentky prostřednictvím jejich dětí, nerespekt vůči respondentkám, bagatelizace jejich potřeb, lhaní, nevěra či nenavštěvování rodin respondentek. Většina z výše uvedených psychických forem násilného chování koresponduje s projevy, které uvádí také Intervenční centrum Praha (n. d.) či Acorus (n. d.). Poslední zmíněný projev násilného chování, kterým je nenavštěvování rodin respondentek by se mohl jevit jako nenásilný projev chování, avšak v kontextu vývoje partnerských vztahů se jedná o záměrné působení nepříjemností nejen respondentkám, ale celému rodinnému systému.

Mezi úskali psychického násilí patří jeho obtížná identifikovatelnost, prokazatelnost i postižitelnost, neboť mnohdy neexistují důkazy, které by násilnou osobu usvědčily z páchaní násilí.

Ševčík a Špatenková (2011, 49) doplňují, že psychické násilí může mít ve svém důsledku horší dopad na oběť než jiné formy násilí, a to především na její „*sebeúctu, sebepojetí, sebedůvěru a sebevědomí*.“

Mezi fyzické formy násilí pak patřilo strkání, kousání, zalehávání, noční buzení, ohrožování střelnou zbraní, facky, bití, škrcení a fyzické napadení dětí. Uvedené formy fyzického násilí zmiňuje také organizace Persefona (n. d.) a Acorus (n. d.). I když některé formy násilí nebyly mířeny přímo vůči respondentkám, ale jejich dětem, je patrné, že i tento způsob chování se zásadním způsobem dotýká respondentek samotných, které mohou mít pocity viny, že své děti před násilím neochránily, což také vyplývá z analýzy. Negativní vliv násilí na děti je pak zcela neoddiskutovatelný. Mohou se u nich objevit potíže s chováním, psychické a psychosomatické poruchy (Ševčík & Špatenková, 2011). Značným problémem je také transgenerační přenos násilí, kdy se děti mohou identifikovat s rolí oběti či agresora, přebírají jednotlivé vzorce chování a v dospělosti pak mohou zastávat pozici agresora či oběti ve svých partnerských vztazích (Mátl, 2009 in Ševčík & Špatenková, 2011).

Sociální forma násilí se projevovala jako sociální izolace od rodiny a přátel respondentek. Ekonomická forma násilí měla podobu manipulace skrze finanční prostředky, ponižování a posměch ohledně finančního výdělku respondentky či nepřispívání na chod domácnosti ze strany partnera.

Mezi sexuální formy násilí patřilo znásilnění. Právě znásilnění patří mezi nejzávažnější formy násilí, neboť narušuje tělesnou, psychickou a sexuální integritu člověka (Sejbalová & Reguli, 2011). V důsledku působení traumatu může dojít ke změně v emoční rovině, může být narušen pocit jistoty a bezpečí a traumatizovaná osoba může prožívat silné pocity úzkosti (Vágnerová, 2014). Organizace proFem (n. d.) dále uvádí, že se u obětí sexuálního násilí mohou objevit symptomy deprese, potíže se spánkem

a může dojít i k rozvoji posttraumatické stresové poruchy, která se v případě znásilnění nazývá rape trauma.

Ze statistických údajů vyplývá, že se jedná o nejméně ohlašovaný trestný čin vůbec a v případě, že k sexuálnímu násilí došlo mezi partnery či v rámci jiných rodinných vztahů, bývá tento násilný čin ohlašován pouze ve 3 % případů (stopznasilneni.ecn.cz, n. d.).

Na základě analýzy je patrné, že vývoj násilí během jednotlivých vztahů vždy eskaloval a měl vzestupnou tendenci.

V rámci stanoveného cíle č. 2, který byl zaměřen na identifikaci jednotlivých zlomových bodů, které vedly k ukončení partnerských vztahů, bylo zjištěno, že za zlomový bod lze považovat již první projevy násilného chování, které často provázely šok a překvapení ze strany respondentek. Dále lze za zlomové body považovat situace, ve kterých došlo ke změně projevů násilného chování, tedy k eskalaci násilí nebo k formě násilí, které respondentky dosud nezažily. Za zlomové body se dají považovat také významné životní události jako je svatba, těhotenství či narození dítěte, které předcházely eskalaci násilí.

Hoffmann a Wondrak (2006 in Čírtková, 2008) považují za bod zlomu situaci, kdy se pro oběť násilný vztah stává již neúnosným a ona tak začne hledat cestu, jak se ze vztahu vymanit. S touto teorií však autorka nemůže zcela souhlasit, neboť z výsledků analýzy vyplývá, že za zlomové se dají považovat všechny situace, které vybočují z dosavadních zkušeností respondentek s násilím. Respondentky byly mnohdy schopné uvést přesná data či období, kdy k dané zlomové události došlo, k čemuž jim také byla nápomocná časová osa, kterou vypracovaly na začátku rozhovoru. Tyto časové osy odrážejí vývoj násilí a jednotlivé zlomové body. Většina respondentek uvedla několik zlomových bodů, které se odehrály, než byl partnerský vztah ukončen, byly však i takové respondentky, které partnerský vztah ukončily záhy poté, kdy došlo k rozvoji násilí. Mezi hlavní impulzy ukončení vztahu patřily zhoršující se zdravotní stav respondentky, vliv násilí na děti, pocity nesnesitelnosti dále zůstat v násilném vztahu, obavy z eskalace násilí a žárlivost partnera.

Stanovený cíl č. 3 se zaměřoval na zjištění bariér a okolností ukončení násilného vztahu. V rámci výzkumné otázky č. 4 byl jako bariéra ukončení násilného vztahu identifikován jev, který se nazývá cyklus násilí. Během cyklu násilí se střídají fáze vzrůstajícího napětí, násilná fáze a klidová fáze. Právě klidová fáze je ta, která udržuje oběti násilí v násilném vztahu a brání jim vztah ukončit. Během klidové fáze mohou ze strany násilné osoby přicházet omluvy a příslib změny. Oběti násilí tak získávají naději, že se chování partnera změní a násilí se již nebude opakovat. Tuto skutečnost potvrzuje také organizace proFem (n. d.), která poskytuje odborné poradenství osobám ohroženým domácím násilím. Další identifikovanou bariérou byl strach respondentek, ať už z potenciálního fyzického napadení ze strany násilné osoby, z možného pokračujícího násilí, tak také z toho, že by násilná osoba mohla k působení násilí využívat děti. Herman (2001 in Voňková & Spoustová, 2008) mluví v souvislosti se strachem z odchodu o *syndromu připoutání*, kdy oběť násilí není schopná násilný vztah opustit. Marvánová Vargová (et al., 2016) hovoří o strachu z eskalace násilí po ukončení vztahu jako o velmi opodstatněném, neboť právě doba kolem ukončení vztahu bývá pro oběť násilí velmi rizikovou.

V případech, kde byly přítomné děti, byla značnou bariérou při ukončení vztahu snaha respondentek zachovat úplnou rodinu, obzvláště pokud měla násilná osoba dobrý vztah s dětmi. Stočesová a Čáp (2020) potvrzují, že osoby ohrožené domácím násilím často považují rozdělení rodiny za nepřijatelné, neboť jsou přesvědčeny, že děti potřebují oba rodiče, případně se obávají, že by se po ukončení násilného vztahu nemohly se svými dětmi stýkat. Dalšími překážkami při odchodu z násilného vztahu byl nepříznivý zdravotní stav respondentky, která jevila známky deprese, a ukončení vztahu bylo v tu chvíli nad její síly. Mezi další bariéry patřilo podlehnoutí manipulaci násilné osoby či chybějící návazné bydlení. Chybějící podpora na straně rodiny respondentek byla další překážkou pro ukončení násilného vztahu, což dokládají i další studie, které říkají, že právě dostatečná sociální opora hraje zásadní roli při odchodu z násilného vztahu (Matijašević & Otašević, 2003; Popadić, et al., 2007 in Abidovic, et al. 2013).

Také Marvánová Vargová (et al., 2016) zmiňuje, že zásadním předpokladem pro odchod z násilného vztahu je dostatek sociální opory, dále místo, kam může oběť násilí odejít a dostatek finančních prostředků. Bez zajištění těchto podmínek dle Marvánové Vargové (et al., 2016) nelze předpokládat, že se oběť násilí k odchodu od násilné osoby rozhodne. Poslední zmíněnou bariérou byla nemožnost přesvědčit partnera k odchodu z bytu respondentky a to ani poté, kdy respondentka volala policii. Partner byl totiž příslušníkem vojenské policie, a proto Policie ČR odmítala v případě násilí zakročit a násilného partnera vykázat z bytu respondentky.

Výzkumná otázka č. 5 v rámci stanoveného cíle č. 3 se zaměřovala na zjištění okolností ukončení násilného vztahu. V rámci tohoto cíle byly zjištěny dvě oblasti. Jedna se zaměřovala na komunikaci o konci vztahu mezi partnery a druhou oblastí bylo samotné ukončení násilného vztahu. Z výsledků analýzy vyplynulo, že v případech, kdy se respondentky snažily s partnerem mluvit o ukončení vztahu, následovala většinou ze strany partnerů velmi agresivní reakce v podobě výhrůžek, nadávek či jiných forem násilí. Marvánová Vargová (et al., 2016) poukazuje na to, že s odchodem od násilného partnera se zvyšuje riziko eskalace násilí. Jedná se o nejrizikovější období vůbec. Dle zkušeností autorky výzkumu se z tohoto důvodu během poradenského procesu obětem domácího násilí doporučuje, aby svůj odchod od násilného partnera dobře naplánovaly a o svých plánech před partnerem nemluvily. Při odchodu od násilného partnera je také potřeba pracovat s tzv. bezpečnostním plánem, což je souhrn opatření, který slouží k zajištění maximálního bezpečí oběti násilí, a popř. také jejím dětem, nejen během odchodu od partnera, ale také v delším časovém horizontu po ukončení vztahu.

Z oblasti, která se zaměřovala na ukončení násilného vztahu, vyplynulo, že u některých respondentek předcházel samotnému ukončení vztahu fyzický útok, v jehož důsledku došlo k opuštění společné domácnosti buď ze strany respondentky, nebo ze strany násilné osoby. Jedna respondentka se pokusila vztah ukončit tvář v tvář, následovala ale násilná ataka, jak bylo již zmíněno výše.

Respondentce se podařilo vztah ukončit po několika dalších měsících, kdy partnerovi sdělila, že se dočasně nebudou vídat. Dále došlo ze strany respondentek k ukončení vztahu v momentě, kdy měly zajištěné náhradní bydlení a byly již do bytu přestěhované. Jedna z respondentek musela vyčkat na moment, kdy mohla partnerovi odebrat klíče od svého bytu, čímž mu zamezila v návratu zpět. V jednom případě byl vztah ukončen ze strany partnera.

Lze říci, že ukončení vztahu s násilným partnerem je velmi náročný a složitý proces a mnoho respondentek se o ukončení vztahu pokoušelo několikrát nebo se na to velmi dlouhou dobu připravovaly. Před samotným ukončením násilného vztahu je proto vhodné spolupracovat s odbornými službami, které jsou určeny na pomoc obětem domácího násilí. Odborníci na tuto problematiku pomáhají obětem násilí odchod od partnera detailně naplánovat, upozorňují na možná rizika a dávají obětem doporučení, jak těmto rizikům předcházet.

V rámci výzkumného cíle č. 4, který byl zaměřen na popis zdrojů pomoci obětem domácího násilí, vyplynuly 3 oblasti pomoci zjištění. První oblastí byly bariéry hledání pomoci, dále poskytnutí pomoci respondentkám během trvání a po ukončení vztahu a poslední oblastí bylo poskytnutí pomoci respondentkám v průběhu ukončování násilného vztahu.

Mezi bariéry, které respondentkám bránily využít, ať už laickou, či odbornou pomoc patřily obavy z reakce okolí, stud a pocity viny. Také Voňková a Spoustová (2008) uvádějí, že stud a obava z nepochopení a odsouzení ze strany okolí patří k překážkám, které brání obětem násilí se z násilného vztahu vymanit. Silně prožívané pocity viny mnohdy v oběti vyvolává partner, který se jí snaží přesvědčit, že ona svým chováním násilí zapříčinila a je tak za něj zodpovědná. Oběť časem těmto manipulacím podlehne a pocity viny si tak internalizuje (proFem, n. d.). Vinu za způsobené násilí ale mnohdy neklade na oběť násilí jen násilná osoba, ale také široká veřejnost, která může být přesvědčena, že důvodem k násilí byl podnět ze strany oběti. Marvánová Vargová (et al., 2016) tento jev vysvětluje tak, že obvinění oběti může lidem dodat falešný pocit bezpečí, kdy si racionálně zdůvodní, proč k násilí došlo, a dojdou k přesvědčení, že jim by se nic

podobného stát nemohlo, protože by se chovali jinak, než se zachovala oběť násilí. Tato racionalizace může poskytnout lidem pocit, že mají pevnou kontrolu nad svým životem.

Ve vztahu k odborné pomoci patřily mezi hlavní bariéry využití pomoci nedůvěra vůči policii a odborníky a nepřipouštění si násilného chování partnera.

Během násilného vztahu a po ukončení vztahu byla pro respondentky jako zdroj pomoci a podpory jejich rodina a přátelé. Pro 1 respondentku to pak byl její nový partner, se kterým navázala vztah po ukončení násilného vztahu. Některé respondentky využívaly jako zdroj podpory větší spotřebu návykových látek v podobě cigaret nebo kávy. Nešpor a Csémy (2005) uvedly, že u osob, které jsou dlouhodobě vystaveny působení domácího násilí, může dojít k rychlejšímu rozvoji závislosti na alkoholu, což se v případě výsledků analýzy nepotvrdilo.

Z odborné pomoci respondentky využily pomoc policie, neziskových organizací zaměřujících se na pomoc obětem domácího násilí, dále také pomoc psychologa a psychiatra. Při využívání zdrojů pomoci a podpory se však respondentky setkaly také s negativními reakcemi, ať už ze strany laické, tak i odborné veřejnosti. Ze strany rodiny a přátel se respondentky potkaly s bagatelizací násilí, nedůvěrou a nepochopením. Podporu však mnohdy nenašly ani mezi odborníky, kteří např. tvrdily, že daná forma násilí nesplňuje jimi stanovené kritérium pro to, aby mohly respondentce poskytnout své odborné služby.

Na tomto místě je patrné, že obavy obětí násilí z reakce jejich okolí, které byly zmíněny jako bariéra využívání zdrojů pomoci, jsou zcela oprávněné a oběti násilí se s negativními reakcemi musí potýkat.

Při ukončování násilného vztahu byla za zdroj pomoci nejčastěji považována rodina respondentek, dále také přísný půst jedné z respondentek, který ji podpořil v rozhodnutí vztah ukončit. Dalším zdrojem podpory byly pro respondentky přátelé a pracovní kolegové. Zde je patrné, co bylo již zmíněné výše, a to, že při ukončování násilí hraje zásadní roli sociální opora, o kterou se oběť násilí může opřít.

V rámci cíle č. 5, který se věnoval vývoji vztahu mezi bývalými partnery po ukončení partnerského vztahu, byly zjištěny 3 oblasti. První oblastí byla komunikace mezi bývalými partnery po ukončení vztahu. Další oblastí bylo pokračující násilí a poslední ze zmíněných oblastí zahrnovala úvahy respondentek o obnovení partnerského vztahu.

V rámci první oblasti bylo zjištěno, že komunikace mezi bývalými partnery pokračovala ve všech zkoumaných případech. Důvody komunikace byly pracovní záležitosti, komunikace ohledně dětí, majetku či financí.

Druhá oblast zkoumání ukázala, že většina respondentek po ukončení partnerského vztahu musela čelit ze strany svého bývalého partnera pokračujícímu partnerskému násilí. Násilí mělo nejčastěji podobu výhrůžek a zastrašování, výčitek, urážek, obviňování, neplacení výživného na děti. Násilí pokračovalo také prostřednictvím dětí, kdy byla ze strany otce dětí respondentce neustále vyčítána nedostatečná péče o děti, došlo také k nahrávání respondentky a očerňování respondentky před jejím okolím i jednotlivými institucemi jako je např. soud či OSPOD. Mezi další násilné projevy patřila kontrola a zastrašování, stalking a kontaktování okolí respondentky a zjišťování informací o respondentce. Stalkingem se dle Čírtkové (2008, 53) rozumí „*úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.*“ Čírtková (2008) také uvádí, že v důsledku stalkingu dochází k narušování soukromí, svobody a důstojnosti oběti. Může mít vliv také na duševní a tělesné zdraví oběti a může vést až k ohrožení jejího života. Márvánová Vargová (et al., 2016) uvádí, že stalking je rizikovým faktorem pro působení velmi závažných útoků, které mohou vést až ke smrti oběti. K dalším uvedeným násilným projevům patřila destrukce majetku, nedovolené vniknutí do bytu respondentky či odmítání pustit kočárek s dítětem. Na problematiku pokračujícího násilí upozorňuje také Ševčík a Špatenková (2011), kteří dokládají, že násilí mnohdy pokračuje i po ukončení partnerského vztahu a děti se stávají prostředníky, skrze které je násilí dále páčeno.

Problematika pokračujícího násilí je vážným problémem, neboť na něj není pamatováno v rámci legislativy České republiky a oficiálně se již nejedná o domácí násilí, což potvrdila také jedna z respondentek, která se v této oblasti informovala u Policie ČR.

Mezi časté trestné činy, v rámci kterých se hodnotí násilné chování po ukončení partnerského vztahu, patří nebezpečné pronásledování (Zákon č. 40/2009 Sb., § 354) nebo nebezpečné vyhrožování (Zákon č. 40/2009 Sb., § 353).

Tyto trestné činy mají však oproti trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydli (Zákon č. 40/2009 Sb., § 199), v rámci kterého bývá často posuzováno domácí násilí, nižší trestní sazby. Dle zákona č. 40/2009 Sb. (§ 55, odst. 2) se s tímto pojí také problém, že častěji může docházet v rámci trestu odnětí svobody k podmíněnému odsouzení pachatele. Při vyšetřování jednotlivých trestných činů po ukončení násilného vztahu také může docházet k přehlížení dopadu násilí na děti. Jednotlivé trestné činy jsou často posuzovány odděleně, i když by jejich společné posouzení naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (S. Šimíčková, osobní sdělení 10. března 2022).

Třetí oblast zahrnovala zjištění, že některé respondentky přemýšlely o obnovení vztahu s násilným partnerem, ani jedna tak však neučinila. Autorka studie se domnívá, že tento jev je možné vysvětlit citovou závislostí obětí násilí na násilné osobě, což potvrzuje také Voňková a Spoustová (2016). Při dalším možném vysvětlení může hrát roli tzv. trojúhelník vzájemné závislosti, kterou popsal Karpman (1968 in Špatenková & Kobrle, 2011). Tento princip popisuje vzájemnou závislost oběti a násilné osoby. Chrást'anský (n. d.) popisuje, že u lidí, kteří zastávají roli oběti a agresora často není možný společný život, tito lidé však nemohou žít ani bez sebe.

Stanovený cíl č. 6 se zaměřoval na prožívání obětí násilí a vliv násilí na jejich zdravotní stav. V rámci tohoto cíle bylo zjištěno, jaký mají oběti násilí náhled na násilné chování partnerů, dále prožívání násilí oběťmi během vztahu a po ukončení partnerského vztahu a aktuální pocity obětí vůči svým bývalým partnerům.

Z analýzy vyplývá, že několik respondentek si dlouhou dobu nepřipouštělo, že se jejich partner vůči nim choval násilně. Z hlediska teoretických přístupů se jedná o jev zvaný popírání.

Organizace ROSA (n. d.) uvádí, že popírání může probíhat v několika rovinách, buď dochází k popření domácího násilí jako takového nebo jeho závažnosti nebo jeho řešitelnosti. Oběť si tak násilí nemusí připouštět nebo může mít pocit, že násilí, kterému čelí, není příliš závažné nebo má pocit, že se s tímto problémem nedá nic dělat.

Začátky zkoumaných vztahů byly většinou popisovány jako bezproblémové. Objevily se v nich pocity důvěry, bezpečí, byl popsán také partnerský soulad, pocity zamilovanosti, okouzlení a podpora ze strany partnerů respondentek.

V průběhu partnerských vztahů se však začalo na straně respondentek objevovat více negativních pocitů jako je šok a překvapení. Voňková a Spoustová (2008) uvedly, že tato emoce se s rozvojem násilí může pojít, neboť oběti násilné chování svého partnera nečekaly. Mezi další emoce patřil strach, hněv vůči partnerovi, pocity ponížení, zoufalství a bezmoci. Pocity zoufalství a bezmoci se mohou pojít s pojmem *naučená bezmocnost*, kterou popsaly Čírtková a Vitoušová (2007 in Voňková & Spoustová, 2016). Jedná se o situaci, kdy oběť může mít pocit, že její situace je neřešitelná a je pro ni obtížné učinit jakékoliv kroky, kterými by se ze vztahu vymanila. Dalšími pocity provázející násilné partnerské vztahy byly stud, pocity zmatenosti, stresu a nejistoty. Respondentky prožívaly také pocity ztráty bezpečí a bezpečného místa. Během vztahů se u respondentek objevilo také sebeobviňování za probíhající násilí. Andrews a Brewin (1990 in Pereira, et al., 2020) poukázaly na to, že pocity viny za probíhající násilí prožívá až 40 % obětí násilí. Kotková (2014) uvedla, že pocity viny se úzce pojí s prožívanými pocity studu, které byly v rámci výsledků studie již zmíněny výše. Z výpovědí ale také vyplývá, že docházelo i k potlačení emocí. Toto potlačení emocí je jedním z obranných mechanismů, který nazýváme popření. Slouží jako ochrana před nepříjemnými podněty, které přicházejí z vnějšku (Kline, 1993 in Plháková, 2003).

Dále násilné vztahy provázelo prožívání pocitu, že se partner snaží, aby se respondentky cítily jako „blázen“, tedy aby se jim celá situace jevila jako nejasná.

Během trvání partnerských vztahů se ale také objevovala období, kdy respondentky pociťovaly naději, že se ve vztahu něco změní. Mezi pozitivní emoce patřil také pocit okouzlení partnerem, který se v určité fázi vztahu choval velmi přívětivě. Popsané pozitivní emoce souvisí s jevem zvaným cyklus násilí, který byl blíže popsán ve výsledcích výzkumu v rámci cíle č. 3.

Konec vztahů a období po ukončení vztahů provázely různorodé pocity. Z počátku byly popsány velmi ambivalentní pocity k partnerovi, kdy respondentky prožívaly pocity lítosti a smutku nad koncem vztahu. Následně však byly popsány pocity úlevy, svobody a vděčnosti, že se jim podařilo vztah ukončit. Převažujícím pocitem byl i po ukončení partnerských vztahů strach z partnera a strach o děti. Dalšími pocity provázející období po ukončení vztahů byly u respondentek sebevýčitky a sebeobviňování za nezdařilý vztah, ale také za to, že se násilí nepostavily dříve. V případech, kde se objevilo pokračující násilí, byly popsány pocity bezmoci, beznaděje a zoufalství. Tyto emoce souvisí s pocitem, že únik před agresorem a ukončení násilí není možný, což popsala také Hronová a Vavroňová (2011), které poukazují na to, že po odchodu oběti od násilného partnera chce násilná osoba nad obětí znovu získat svou ztracenou kontrolu. Mezi další pocity, které se objevily po ukončení vztahů, patřily obavy z finančního zabezpečení, stesk po dětech či hněv vůči partnerovi. Mezi pozitivní emoce pak patřily pocity smíření se s ukončeným vztahem či naděje na odsouzení partnera za působení násilí.

Současné pocity k bývalým partnerům byly ze strany respondentek popsány jako pochopení na jedné straně a vztek na straně druhé. Dále se objevily pocity lítosti, odporu a strachu. Některé respondentky uvedly, že k partnerovi již žádnou emoci nepociťují.

Při zkoumání vlivu prožívání násilného vztahu na zdraví respondentek bylo zjištěno, že ve většině případů došlo během trvání partnerských vztahů ke změně zdravotního stavu respondentek.

Mezi uváděnými zdravotními problémy byly zmíněny gastrointestinální potíže, poruchy spánku, kožní problémy, symptomy deprese, třes rukou, bolest zad, gynekologické potíže, potíže s dýcháním, opakující se angíny, kardiovaskulární potíže, bolesti hlavy, potíže se zrakem. Dále byly uvedeny panické ataky, únava a symptomy posttraumatické stresové poruchy. Výsledky analýzy korespondují s daty, které uvádí Ratner (1993 in Campbell, 2002), Tollestrup (et al., 1999 in Campbell, 2002), Koss (et al. 1991 in Campbell, 2002) či Sarasua (et al., 2007 in Pereira, et al., 2020).

Nelze s určitostí říct, zda všechny z výše uvedených zdravotních potíží vznikly v souvislosti s rozvojem násilí. Z analýzy však vyplývá, že mnoho zdravotních komplikací se zmírnilo nebo zcela vymizelo po ukončení násilných vztahů, i když to dle respondentek mnohdy trvalo velmi dlouhou dobu. Marvánová Vargová (2016) uvádí, že vznik zdravotních potíží během násilného vztahu může souviset se stresem, který oběti násilí prožívají, nebo s důsledky vzniklých zranění.

Tato bakalářská práce přinesla komplexní přehled vývoje násilných vztahů, od jejich vzniku, přes vývoj násilí během vztahu až po ukončení partnerských vztahů. Pozornost byla věnována také kontaktu a způsobu komunikace mezi bývalými partnery po ukončení partnerských vztahů. Došlo ke zmapování rozvoje násilí a identifikaci jednotlivých forem násilí, které se ve vztazích objevily. Dále byly identifikovány zlomové body, které vedly k ukončení partnerských vztahů, a došlo také k pojmenování bariér, které obětem násilí bránily násilný vztah opustit. Byly zjištěny zdroje pomoci, které obětem pomohly se z násilných vztahů vymanit. Výzkum se také zaměřoval na prožívání partnerských vztahů oběťmi násilí a na vliv násilí na zdraví obětí.

Přínosem této práce je komplexní pojetí celé problematiky domácího násilí. Na druhou stranu je to jejím velkým limitem, neboť je v práci přítomno mnoho témat, která mohou být pro čtenáře nepřehledná. Pro pochopení celé problematiky a jejich jednotlivostí jako je vývoj násilí, ukončování vztahu či prožívání násilí ze strany obětí je však dle autorky tento způsob pojetí práce nezbytný.

Autorka práce vnímá, že o problematice domácího násilí pojednává mnoho studií a publikací. Zásadní pozornost by se však měla zaměřit na výzkumy pokračujícího partnerského násilí, neboť ani mnohé definice tuto variantu násilí nezahrnují. S pokračujícím partnerským násilím příliš nepočítá ani legislativa ČR, což autorka vnímá jako zásadní problém, neboť obětem násilí chybí nástroje, jak se pokračujícímu násilí účinně bránit.

9 ZÁVĚR

V rámci výsledků kvalitativní analýzy zde budou formulovány jednotlivé závěry. Struktura uvedených závěrů kopíruje pořadí stanovených cílů.

S cílem zmapovat rozvoj a vývoj násilí během partnerských vztahů, došlo ke zjištění, že se násilí objevuje kdykoliv v průběhu vztahu. Z výsledků analýzy však vyplývá, že nejčastěji docházelo k rozvoji násilí záhy po vzniku vztahu, což souvisí s vysokou žárlivostí partnera, nebo pak po delším časovém odstupu (více než 1 rok od začátku vztahu). Pozdní rozvoj násilí byl spojen s významnými životními událostmi jako je svatba, těhotenství či narození dítěte, které sloužily jako jakýsi spouštěč násilného chování.

Vývoj násilí ve vztazích měl dle respondentek tendenci postupně eskalovat. Identifikace hranice násilného chování je mnohdy poměrně nejasná, respondentky však uvedly, že během partnerských vztahů zažily kombinace psychického, fyzického, ekonomického, sociálního a sexuálního násilí.

Mapování zlomových bodů, které vedou k ukončení násilných vztahů, přineslo zjištění, že za zlomové body lze považovat několik typů událostí. Jedním z nich jsou první projevy násilí ve vztahu, dále se jedná o eskalaci násilí, tedy formu násilí, která se ve vztahu objevila nově, a mezi poslední typ zlomových bodů patřily významné životní události, jako je svatba, těhotenství či narození dítěte. Za hlavní impuls k ukončení vztahu respondentky označily zhoršující se zdravotní stav respondentky, vliv násilí na děti, pocity nesnesitelnosti dále zůstat v násilném vztahu, obavy z eskalace násilí a žárlivost partnera.

V rámci identifikace bariér a okolností ukončení násilných vztahů vyplynulo, že respondentkám v ukončení vztahů nejvíce bránil tzv. cyklus násilí, kdy během fáze zklidnění násilí respondentky zažívaly pocity naděje, že se chování partnera změní. Další bariérou byl pro respondentky strach z partnera, z pokračujícího násilí či z páčání násilí skrze děti. Mezi další překážky ukončení vztahu patřila snaha zachovat úplnou rodinu, zdravotní stav respondentky, podlehnutí manipulaci partnera, chybějící návazné bydlení

a sociální opora. Poslední bariérou byla nemožnost dostat násilného partnera z bytu respondentky.

Při ukončování vztahů se několik respondentek pokusilo s partnerem na toto téma mluvit, často se však setkaly s velmi agresivní reakcí ze strany partnera. V některých případech odchodu od partnera předcházela fyzický útok, v rámci kterého respondentky nebo jejich partneři opustili společnou domácnost. V jednom případě respondentka uvedla, že vztah ukončila v momentě, kdy měla zajištěno náhradní bydlení a byla již přestěhovaná. Jedna respondentka musela využít okamžiku, kdy mohla partnerovi odebrat klíče od svého bytu a on se již neměl jak vrátit zpět.

V rámci cíle mapování zdrojů pomoci ohrožených osob byly zjištěny také bariéry, které respondentkám bránily některou formu pomoci využít. Mezi hlavní překážky patřily obavy z reakce okolí, stud a pocity viny. Ve vztahu k odborné pomoci to pak byla nedůvěra vůči policii a odborníkům a popření násilného chování partnera. Hlavním zdrojem pomoci za trvání násilného vztahu a po jeho ukončení byla pro respondentky jejich rodina, přátelé a v jednom případě nový partner respondentky. Respondentky uváděly také vyšší spotřebu návykových látek v podobě cigaret a kávy. Z odborné pomoci respondentky využily pomoc policie, neziskových organizací, psychologa a psychiatra. Z analýzy však také vyplynulo, že respondentky musely během využívání pomoci čelit negativním reakcím ze strany svého okolí i odborníků. Mezi takové reakce okolí patřila bagatelizace násilí, nedůvěra a nepochopení. Na straně odborníků to pak bylo odmítání poskytnout respondentkám své služby. Při samotném ukončování vztahu sloužila jako podpora a pomoc respondentkám jejich rodina, přátelé, kolegové a v jednom případě to byl také přísný pěst.

V rámci cíle zaměřujícího se na vývoj vztahu po ukončení partnerského vztahu bylo zjištěno, že všechny respondentky byly s bývalými partnery v kontaktu i po ukončení partnerského vztahu. Z analýzy vyplynulo, že mezi hlavní důvody návazného kontaktu patřily pracovní záležitosti, děti, majetek či finance.

Ve většině případů respondentky uvedly, že násilí pokračovalo i po ukončení partnerského vztahu a mělo nejčastěji podobu psychického násilí a nebezpečného

pronásledování (stalkingu). Mezi nejčastější projevy násilí patřily výhrůžky, zastrašování, výčitky, urážky, obviňování, neplacení výživného na děti, dále násilí probíhalo prostřednictvím dětí. Ze strany bývalých partnerů respondentek došlo také k destrukci majetku, k nedovolenému vniknutí do bytu respondentky či k odmítání pustit kočárek s dítětem.

Některé respondentky přemýšlely o obnovení partnerského vztahu, ani jedna tak však nakonec neučinila.

Cíl mapující prožívání násilných vztahů oběťmi násilí a vliv násilí na jejich zdraví ukázal, že některé respondentky si dlouhou dobu nepřipouštěly, že se jejich partner chová násilně. K uvědomění si násilí docházelo až s odstupem času.

Respondentky popisovaly začátky vztahů jako bezproblémové. V průběhu vztahů se však začaly objevovat negativní pocity jako je šok, překvapení, strach, hněv vůči partnerovi, pocity ponížení, zoufalství a bezmoci. Dále pocity studu, zmatenosti, stresu, nejistoty, ztráty bezpečí, sebeobviňování. Respondentky ale také uvedly, že své emoce potlačovaly nebo že měly pocit, že se jejich partner snažil, aby se cítily „jako blázen“ a nebyly si tak jisté, co je a co není realita. Mezi pozitivní emoce v průběhu partnerských vztahů patřily pocity naděje a okouzlení.

Z analýzy dále vyplynulo, že pocity z ukončení vztahů byly ze strany respondentek velmi ambivalentní. Na jedné straně se objevovala lítost a smutek z konce vztahu, následně však tyto pocity byly vystřídány pocity úlevy, svobody a vděčnosti. Mezi dalšími emocemi, které se objevily po ukončení vztahu, byly pocity strachu, sebevýčitek a sebeobviňování. V případech, kdy došlo k pokračujícímu násilí, byla u respondentek přítomna bezmoc, beznaděj a zoufalství. Mezi další emoce patřily obavy z finančního zabezpečení po odchodu od partnera, stesk po dětech či hněv vůči partnerovi. Smíření se s koncem vztahu a naděje na potrestání pachatele pak patřily mezi pozitivní emoce, které se s koncem násilných vztahů pojily. Některé aktuální pocity k bývalým partnerům se jevily také ambivalentně. Na jedné straně respondentka popsala pochopení pro chování partnera, na druhé straně pak hněv vůči partnerovi za násilné chování.

Některé respondentky uvedly, že je jim bývalého partnera líto, mají k němu odpor či z něj mají stále strach. V některých případech již respondentky žádnou emoci k bývalým partnerům nevyjadřovaly.

Zkoumání vlivu násilí na zdraví respondentek ukázalo, že ve většině případů došlo během násilného vztahu ke změně zdravotního stavu respondentek. Většina symptomů dle respondentek po ukončení vztahu vymizela. Mezi uvedené zdravotní potíže patřily gastrointestinální potíže, poruchy spánku, kožní problémy, symptomy deprese, třes rukou, bolest zad, gynekologické potíže, potíže s dýcháním, opakující se angíny, kardiovaskulární potíže, bolesti hlavy, potíže se zrakem, panické ataky, únava a symptomy posttraumatické stresové poruchy.

SOUHRN

Bakalářská práce se věnuje mapování násilných partnerských vztahů během jejich trvání, i po jejich ukončení. Důraz je kladen na identifikaci jednotlivých zlomových bodů, které vedly k ukončení partnerských vztahů. Práce se věnuje ale také komplexnímu pojetí násilných vztahů, jejich dynamice, ukončování vztahů, zdrojům pomoci pro oběti domácího násilí během i po ukončení vztahů, vývoji vztahů po ukončení partnerského soužití, prožívání obětí a vlivu násilí na zdraví obětí.

Práce se dělí na teoretickou a výzkumnou část. Teoretická část je pak rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována vývoji legislativních opatření v ČR, který je nezbytným nástrojem při řešení domácího násilí. V rámci jednotlivých zákonů jsou zmíněny také nástroje, pomocí kterých je zajišťována větší ochrana a bezpečí obětí domácího násilí. Mezi tyto nástroje např. patří institut vykázaní (zákon č. 273/2008 Sb.) či definování specifických práv zvláště zranitelných obětí (zákon č. 45/2013 Sb.). Jak ale upozorňuje Ježková (2019) v rámci naplňování jednotlivých legislativních opatření, zvláště pak, co se týká práv obětí, jsou zaznamenávány stále hrubé nedostatky. Další část první kapitoly pojednává o roli jednotlivých institucí, které jsou určeny na pomoc obětem domácího násilí. Oběti násilí zde mohou čerpat psychologickou, sociální či právní pomoc. Jedná se převážně o sociální služby, které lze vyhledávat dle Registru poskytovatelů sociálních služeb (MPSV, n. d.).

Ve druhé kapitole je charakterizováno domácí násilí. Je zde vymezena definice, znaky domácího násilí a jednotlivé formy násilí. Dále se v této kapitole hovoří o dynamice násilí, pro kterou je typická moc a kontrola na straně agresora (Conweyová, 2007), a která je charakterizována cyklem násilí, ve kterém se střídají různé fáze, včetně fáze klidové. Fáze klidu dává oběti naději na změnu a udržuje ji tak v násilném vztah (proFem, n. d.). Závěrečná část druhé kapitoly se věnuje teoretickým východiskům, které vysvětlují důvody vzniku domácího násilí.

Třetí kapitola je zaměřena na psychologické aspekty obětí domácího násilí. V úvodu kapitoly dochází k charakteristice a popisu osobnosti obětí domácího násilí, dále je pozornost zaměřená na projevy chování a prožívání obětí, a také na dopady násilí na život obětí.

Jednotlivé důsledky násilí můžeme pozorovat v oblasti fyzického a duševního zdraví, i v sociální oblasti života obětí. Podkapitolou zaměřenou na ukončování násilných vztahů a popisem překážek bránících obětem v ukončení násilných vztahů, je uzavřena teoretická část práce.

Na teoretický oddíl navazuje výzkumná část, která v úvodu vymezuje výzkumný problém a stanovuje výzkumné cíle a k nim příslušné výzkumné otázky: **1. Popsat okolnosti rozvoje násilí a jeho vývoj v partnerském vztahu.** Výzkumná otázka 1. Kdy a za jakých okolností došlo v partnerském vztahu k rozvoji násilí a jaký byl jeho vývoj během trvání vztahu? **2. Identifikovat jednotlivé zlomové body, které vedly k ukončení násilného vztahu.** Výzkumná otázka 2. Jaké události v partnerském vztahu vedly k jeho ukončení? Výzkumná otázka 3. Co bylo posledním impulsem k ukončení násilného vztahu? **3. Zjistit bariéry a okolnosti ukončení násilného vztahu.** Výzkumná otázka 4. Co obětem násilí bránilo v ukončení násilného vztahu? Výzkumná otázka 5. Za jakých okolností došlo k ukončení násilného vztahu? **4. Popsat zdroje pomoci obětí domácího násilí při prožívání a ukončování partnerského násilí.** Výzkumná otázka 6. Jaké zdroje pomoci oběť domácího násilí využila během násilného vztahu a při jeho ukončování. **5. Zjistit, jak se vztah oběti násilí s jejím partnerem vyvíjel po ukončení partnerského vztahu.** Výzkumná otázka 7. Jaká byla dynamika vztahu oběti násilí s jejím partnerem po ukončení partnerského vztahu? **6. Popsat prožívání obětí partnerského násilí a jeho vliv na zdraví oběti.** Výzkumná otázka 8. Jak oběť násilí prožívala násilný vztah během jeho trvání i po jeho ukončení a jak se změnil její zdravotní stav v průběhu násilného vztahu?

Další část výzkumného oddílu obsahuje typ výzkumu a použité metody. Jedná se o kvalitativní typ výzkumu, konkrétně pak o případové studie.

Sběr dat je proveden metodou polostrukturovaných rozhovorů a doplněn o metodu životní křivky, která slouží k zachycení určité části života jednotlivce (Miovský, 2006). Výzkumný vzorek zahrnuje 7 respondentek, které mají zkušenost s partnerským násilím, ale násilný vztah byl již ukončen.

V rámci analýzy dat bylo provedeno kódování transkribovaného textu, dále došlo k vytváření tzv. trsů. Byla využita také metoda prostého výčtu a metoda kontrastů a srovnávání (Miovský, 2006).

Byly zachovány etické aspekty výzkumu s důrazem na ochranu respondentek a předcházení sekundární viktimizaci a retraumatizaci.

Z analýzy prvního výzkumného cíle vzešlo několik závěrů. Násilí ve vztazích se může objevit kdykoliv během jejich trvání, i po jejich ukončení. Z výsledků však vyplývá, že s časným rozvojem násilí, zpravidla do 1 roku od začátku vztahu, je spojená vysoká míra žárlivosti partnera. Pozdní rozvoj násilí (déle než 1 rok od začátku vztahu) se pojil s významnými životními událostmi jako je svatba, těhotenství či narození dítěte. Z analýzy dále vyplývá, že násilí ve vztazích má tendenci eskalovat. Dle respondentek je rozpoznání násilného chování mnohdy obtížné. Respondentky uváděly, že během jejich partnerských vztahů došlo k rozvoji psychického, fyzického, ekonomického, sociálního a sexuálního násilí.

Druhý výzkumný cíl přinesl zjištění, že za zlomové body, které později vedly k ukončení násilných vztahů, lze považovat první známky násilí ve vztahu, dále eskalaci násilí, se kterou se často pojila změna násilného chování partnera, která přecházela ve výraznější projevy násilí. Respondentky také za zlomové body uváděly významné životní události (svatba, těhotenství, mateřství). Hlavními důvody k ukončení násilných vztahů byl zhoršující se zdravotní stav respondentky, výrazný vliv násilného chování partnera na děti, pocity nesnesitelnosti nadále ve vztahu zůstat, obavy z eskalace násilí a žárlivost partnera.

V rámci třetího výzkumného cíle vyplynuly závěry, že respondentkám v ukončení násilných vztahů bránilo období klidu, které se střídalo s fázemi vzrůstajícího napětí

a násilných incidentů. Klidné období respondentkám dávalo naději, že se partnerovo chování změní, což podporovalo udržování těchto vztahů. Z analýzy vyplynuly také další překážky bránící v ukončení násilných vztahů, mezi které patřil strach a snaha zachovat úplnou rodinu. Respondentky také mezi bariéry řadily jejich špatný zdravotní stav, manipulaci na straně partnera, chybějící sociální oporu a návazné bydlení a nemožnost přesvědčit partnera k odchodu z bytu respondentky. Jedním z dalších zjištění je skutečnost, že snaha otevřeně mluvit s partnerem o ukončení vztahu téměř vždy vedla k agresivní reakci partnera a k eskalaci násilí. Při mapování bližších okolností ukončení násilných vztahů bylo zjištěno, že v některých případech ukončení předcházela fyzický útok vůči oběti násilí. Dále respondentky vypověděly, že násilný vztah se jim podařilo ukončit v okamžiku, kdy měly zajištěné náhradní bydlení nebo ve chvíli, kdy se podařilo partnerovi vzít klíče od bytu respondentky.

Čtvrtý cíl přinesl zjištění ohledně využívaných zdrojů pomoci při řešení domácího násilí jejich oběťmi. Respondentky uvedly za hlavní zdroje pomoci své rodiny a přátele, v jednom případě také nový návazný partnerský vztah. Dále respondentky jako podporu využívaly návykové látky v podobě cigaret a kávy, které spotřebovávaly ve větším množství. Z odborné pomoci byla využívána policie, neziskové organizace zaměřující se na pomoc obětem domácího násilí, služby psychologa i psychiatra. Během analýzy byly ale také zjištěny důvody, které respondentkám bránily nějakou formu pomoci a podpory využít. Mezi tyto bariéry patřily obavy z reakce okolí, stud a pocity viny. Ve vztahu k odborné pomoci byly hlavními překážkami nedůvěra v policii a odborné pracovníky a popírání násilného chování partnera. Respondentky také uváděly, že při snaze využít odbornou či laickou pomoc byly vystaveny viktimizačnímu chování. Násilí bylo mnohdy bagatelizováno, okolí respondentkám nedůvěřovalo či došlo k nepochopení situace respondentek. Odborníci pak v některých případech odmítly respondentkám poskytnout své služby.

Během procesu ukončení násilných vztahů respondentky za hlavní zdroje pomoci uváděly rodinné příslušníky, přátele, kolegy či přísný půst.

Z analýzy v rámci pátého cíle vyplynulo, že všechny respondentky udržovaly kontakt s bývalými partnery i po ukončení partnerských vztahů. Hlavními důvody byla komunikace ohledně pracovních záležitostí, dětí, financí či majetku.

Ve většině případů bylo násilí přítomno také po ukončení partnerských vztahů a mělo podobu psychického násilí a nebezpečného pronásledování. Některé respondentky uváděly, že po ukončení vztahu uvažovaly o návratu k partnerovi a obnovení vztahu, žádná tak nakonec neučinila.

V rámci posledního šestého cíle bylo zjištěno, že některé respondentky byly ochotné a schopné si připustit násilné chování až s odstupem času, v první fázi rozvoje násilí však mnohdy z jejich strany docházelo k popírání tohoto jevu. Začátky partnerských vztahů byly většinou zcela běžné, bez známek násilí. Později však respondentky začaly ve vztahu prožívat šok z chování partnera, překvapení, strach, hněv, cítily se poníženě, zoufale a bezmocně. Dalšími pocity provázající násilné vztahy byly stud za prožívané násilí, pocity zmatenosti, stresu a nejistoty, jak se situace bude vyvíjet dále. Respondentky také popisovaly ztrátu bezpečí a za násilí vinily samy sebe. Docházelo ale také k potlačování emocí a pocitům nereálnosti vzniklých situací, které respondentky popsaly, že měly pocit, že z nich chce partner udělat „blázna“. Ve vztazích se objevovaly ale také kladné pocity jako je okouzlení či naděje, že se partner změní. Ukončení vztahů provázela ambivalence v prožívání, objevily se pocity lítosti a smutku z toho, že vztah skončil, následně přicházely ale pocity úlevy, svobody a vděčnosti. I po ukončení vztahů byl ale u respondentek přítomen strach, dále se vinily za násilí či za to, že násilí neřešily dříve. Pokud násilí pokračovalo dále, respondentky prožívaly pocity bezmoci a zoufalství z toho, že nemohou před násilím uniknout. Další negativní emoce se vázaly k obavám z budoucnosti a finančního zabezpečení či k dětem, které zůstaly s partnerem. Respondentky také vyjadřovaly hněv vůči partnerovi.

Pozitivní emoce, které se objevily po ukončení vztahu, byly smíření či naděje na potrestání partnera za páchané násilí. Aktuální pocity k partnerům byly ambivalentní. Respondentky uváděly pochopení partnerova chování, hněv, odpor, lítost, strach, ale také absenci jakýchkoliv pocitů. Respondentky dále popisovaly, že prožívané násilí mělo vliv na jejich zdravotní stav, který se ve většině případů v průběhu vztahů změnil.

Symptomy vymizely mnohdy až s odstupem času poté, kdy byly násilné vztahy ukončeny. Bylo zjištěno, že mezi hlavní příznaky patřily potíže v oblasti trávicího traktu, potíže se spánkem, dermatologické potíže. Dále respondentky popisovaly příznaky deprese, třes rukou, bolesti zad, potíže v oblasti gynekologické, dýchací obtíže, angíny, kardiovaskulární problémy, bolesti hlavy, zhoršení zraku, panické ataky, únavu a příznaky posttraumatické stresové poruchy.

Výzkum byl proveden na malém vzorku respondentek, mnoho zjištěných informací se však shoduje s citovanými zdroji v průběhu celé práce.

V závěru práce je obsažena diskuze nad výsledky práce. Jsou zde zmíněny také přínosy a limity práce a doporučení pro další zkoumání, které by mělo zahrnovat především oblast pokračujícího partnerského násilí.

LITERATURA

1. Abidovic, A., Music, M., & Babic, N. (2013). Mechanism and dynamic of domestic violence. *Sanamed*. 8(2), 143–149.
2. Acorus.cz. (nedat.). *Definice domácího násilí*. Získáno 6. října 2019 z <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>.
3. Bednářová, Z., Macková, K., Wünschová, P. & Bláhová, K. (2009). *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, o. s.
4. BKB. (nedat.). *Statistiky*. Získáno 4. listopadu 2020 z <https://www.domacinasili.cz/statistiky/>.
5. Buskotte, A. (2008). *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. (1. vyd.). Brno: Computer Press.
6. Camelia, D. & Ioana, V. (2015). The Involvement of Coping Mechanisms and Personality Structure in Counseling Women Victims of Domestic Abuse. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 203, 297-302. doi:10.1016/j.sbspro.2015.08.298
7. Campbell, J. C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *Lancet*. 359(9314), 1331-1336. doi: 10.1016/S0140-6736(02)08336-8
8. Conweyová, H. L. (2007). *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros.
9. Čírtková, L. (2004). *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk.
10. Čírtková, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí* (1. vyd.). Praha: Grada Publishing.
11. Čírtková, L., Ptáček, R., Žukov, I. (2010). Aktuální otázky domácího násilí v soudně znalecké praxi. *Česká a Slovenská psychiatrie*. 106(4), 234 -238.
12. Díez, S. U, Escutia, C. V., Pacheco, B. N., Martínez, M. S., Carasena, N. V., & Contreras, A. O. (2016). Prevalence of intimate partner violence and its relationship to physical and psychological health indicators. *International Journal of Clinical and Health Psychology*. 9(3), 411-427.

13. EIGE. (nedat.). *What is gender-based violence?* Získáno 8. října 2019 z <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>.
14. EU FRA. (2015). *Violence against Women, an EU-wide survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
15. Haraštová, V. (2007). *Příčiny a následky domácího násilí páchaného na ženách v České republice*. (Bakalářská diplomová práce). Získáno 16. března 2022 z https://is.muni.cz/th/bn6q5/bakalarska_prace_domaci_nasili.pdf.
16. Heise, L., Ellsberg, M. & Gottmoeller, M. (2002). A global overview of gender-based violence. *International Journal of Gynecology and Obstetrics*. 78(1), 5-14. doi: 10.1016/S0020-7292(02)00038-3
17. Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace* (4. vyd.). Praha: Portál.
18. Hronová, M. & Vavroňová, M. (2011). *Vliv domácího násilí na zdraví žen – oběti násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině*. Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2010. Získáno 16. března 2022 z https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2014/05/2010_STATS.pdf.
19. Chrástanský, J. (nedat.). *Možné využití modelu „Trojúhelníku vzájemné závislosti“ v Gestalt terapii*. Získáno 30. září 2021 z <https://www.psychoterapie-praha.net/odbornost-psycholog-praha/odborne-clanky-psychoterapie/127-mozne-vyuziti-modelu-trojuhelniku-vzajemne-zavislosti-v-gestalt-terapii.html>.
20. Intervenční centrum. (nedat.). *Domácí násilí*. Získáno 18. října 2019 z <https://www.intervencnicentrum.cz/domaci-nasili>.
21. Jakobsen, B. & Råkil, M., (Eds.). (2017). *Násilí je možné zastavit: terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Nadace Open Society Fund.
22. Ježková, V. & Voňková, J. (2017). *Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. Praha: proFem, o. p. s.
23. Ježková, V. (2019). Jak se skutečně žije se zákonem o obětech trestných činů. In *Prolomit mlčení: Sexuální násilí, jeho dopady a možnosti řešení. Sborník z konference*, (20-23). Získáno 10. března 2022 z <https://www.profem.cz/shared/clanky/813/Sborn%C3%ADk%20p%C5%99%99>

C3%ADsp%C4%9Bvk%C5%AF%20z%20konference%20Prolomit%20ml%C4%8Den%C3%AD.pdf.

24. Kisořá, B. & Lukášová, R. (2016). Pojetí domácího násilí osobami ohroženými: bod zlomu, překážky odchodu a odborná pomoc. In Topinka, D. (Ed.), *Domáci násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu. Základní fakta a výsledky* (123-160). Ostrava: SocioFactor s. r. o.
25. Kotková, M. (Ed.). (2014). *Domáci násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, o. p. s.
26. Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. (Eds.). (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.
27. Laing, L., Humphreys, C. & Cavanagh, K. (2013). *Social work & domestic violence: developing critical & reflective practice*. London: SAGE Publications Ltd.
28. Láťalová, K., Praško, J., Kamarádová, D., Sandoval, A., Jelenová, D., Havlíková, P. & Černá, M. (2014). Posttraumatická stresová porucha. *Praktický Lékař*. 94(4), 172–176.
29. Lindhorst, T., Oxford, M., & Gillmore, M. R. (2007). Longitudinal Effects of Domestic Violence on Employment and Welfare Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 22 (7), 812-828. doi: 10.1177/0886260507301477
30. Linková, M. (2004). Domáci násilí: genderová perspektiva. In S. Pikálková (Ed.), *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika / 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině* (23-33). Praha: Sociologický ústav AV ČR.
31. Marvánová Vargová, B. (2016). *Vliv domácího násilí na zdraví žen. Studie spolku ROSA o zdravotních důsledcích domácího násilí*. Získáno 19. září 2021 z <https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2016/06/Studie-zdravotni%CC%81ch-dopadu%CC%8A-DN-2016-1VARGOV%C3%81.pdf>.
32. Marvánová Vargová, B., Horák, L., Pekara, J. & Pavlíková, I. (2016). *Intervence v případech domácího násilí. Manuál pro zdravotníky*. Získáno 23. listopadu 2020 z <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/08/rosaMANUAL.pdf>.

33. Mioviský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
34. Misso, D., Schweitzer, R. D., & Dimaggio, G. (2019). Metacognition: A potential mechanism of change in the psychotherapy of perpetrators of domestic violence. *Journal of Psychotherapy Integration*. 29(3), 248–260. doi:10.1037/INT0000111
35. MPSV. (nedat.). *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. Získáno 14. března 2022 z http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do;jsessionid=AC6582212D5F9AF69D9D8183C2071BBF.node1?SUBSESSION_ID=1648119988548_1 .
36. Nešpor K., Csémy L. (2005). Domácí násilí a alkohol. *Česká a Slovenská psychiatrie*. 101(3), 174 -175.
37. Nyklová, B. & Moree, D. (2021). *Násilí na ženách v souvislosti s covid-19: výzkumná zpráva*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Fakulta humanitních studií UK.
38. Pereira, M. E, Azeredo, A., Moreira, D., Brandão, I. & Almeida, F. (2020). Personality characteristics of victims of intimate partner violence: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior* 52, 101423. doi: 10.1016/j.avb.2020.101423
39. Persefona. (nedat.). *Formy domácího násilí*. Získáno 16. října 2019 z <https://www.persefona.cz/formy-domaciho-nasili>.
40. Pešek, R., Praško, J. & Štípek, P. (2013). *Kognitivně-behaviorální terapie v praxi: pro terapeuty, studenty a poučené laiky*. Praha: Portál.
41. Phelps, B. P. (2000). Helping medical students help survivors of domestic violence. *JAMA* 283 (9), 1199. doi:10.1001/JAMA.283.9.1199-JMS0301-3 -1
42. Pietri, M. & Bonnet, A. (2017). Analysis of early representations and personality among victims of domestic violence. *Revue européenne de psychologie appliquée* 67, 199-206.
43. Pikálková, S., (Ed.).(2004). *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Sociologické studie / Sociological Studies 04:02. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
44. Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.

45. profem. (nedat, b). *Sexuální násilí*. Získáno 18. října 2019 z <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/sexualni-nasili>.
46. profem. (nedat., a). *Domácí násilí*. Získáno 18. října 2019 z <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>.
47. Richardson J., Coid J., Petruckevitch A., Chung W. S., Moorey S. & Feder G. (2002). Identifying domestic violence: cross sectional study in primary care. *BMJ*. 324(7332), 274. doi: 10.1136/bmj.324.7332.274
48. ROSA. (nedat.). *Co je domácí násilí*. Získáno 2. března 2022 z <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>.
49. Sejblová, P. & Reguli, H. (2011). Specifičnost viktimizace obětí znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*. 12(1), 19–21.
50. Stočesová, V. & Čáp, D. (2020). *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: Portál.
51. Stopnasili.cz. (nedat.). *Charakteristika oběti domácího násilí a důsledky domácího násilí na zdraví a prožívání oběti*. Získáno 26. listopadu 2020 z <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/03/03-Ob%C4%9B%C5%A5-a-dynamika-n%C3%A1siln%C3%A9ho-vztahu.pdf>.
52. Stopznasilneni. (nedat.). *Statistiky*. Získáno 10. března 2022 z <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>.
53. Ševčík, D. & Špatenková, N. (2011). *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál.
54. Šimová, I. & Zimmerlová, P. (2011). Pachatelé domácího násilí v Jihočeském kraji. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 7/2, 152–161.
55. Špatenková, N. & Koblíř, L. (2011). Intervence v případech domácího násilí. In Ševčík, D. & Špatenková, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* (155–162). Praha: Portál.
56. Špatenková, N. & kol. (2011). *Krizová intervence pro praxi* (2. vyd.). Praha: Grada Publishing.
57. Švaříček, R. & Šedřová, K. & kol. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

58. Úřad vlády. (2015). *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015-2018*. Získáno 15. dubna 2021 z <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili.pdf>.
59. Vágnerová, M. (2014). *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
60. Vodáčková, D. & kol. (2012). *Krizová intervence* (3. vyd.). Praha: Portál
61. Voňková, J. & Spoustová, I. (2008). *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen* (2. vyd.). Praha: proFem, o. p. s.
62. Voňková, J. & Spoustová, I. (2016). *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. Právní stav k 1. 1. 2016 (3. vyd.). Praha: proFem, o. p. s.
63. Vychopňová, T. & Targošová, I. (2014). Domácí násilí a trh práce. In Kotková, M., (Ed.). *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce* (39-46). Brno: Spondea, o. p. s.
64. WHO. (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva, Switzerland: WHO.
65. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Česká republika.
66. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Česká republika.
67. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Česká republika
68. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Česká republika.
69. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Česká republika.
70. Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Česká republika.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Abstrakt v českém jazyce
2. Abstrakt v anglickém jazyk
3. Seznam otázek do výzkumného rozhovoru
4. Životní křivky účastnic výzkumu

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Cesta z domácího násilí

Autor práce: Mgr. Tereza Piknová, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Eva Aigelová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 110, 186 763

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 70

Abstrakt: Cílem práce je komplexně zmapovat násilné partnerské vztahy od jejich vzniku přes ukončení vztahů, až po následnou interakci bývalých partnerů. Práce se zabývá také identifikací zlomových bodů, které vedly k ukončení vztahů, bariérami odchodu od násilných partnerů, mapováním využívání zdrojů pomoci osobami ohroženými domácím násilím, prožíváním násilí jeho oběťmi a vlivem násilí na zdraví obětí. Do výzkumu bylo zahrnuto 7 respondentek, které mají zkušenost s domácím násilím, a současně již došlo k ukončení partnerského vztahu. K dosažení výzkumných cílů byl zvolen kvalitativní přístup, který je proveden formou případových studií. Hlavní metodou získávání dat byl polostrukturovaný rozhovor, který byl doplněn o metodu životní křivky. Z výsledků vyplývá, že k rozvoji násilí může dojít kdykoliv během partnerského vztahu i po jeho ukončení a v násilných vztazích jsou přítomné rozličné formy násilí, od psychického až po sexuální. Mezi zlomové body, které vedou k ukončení vztahu, patří první násilné incidenty, dále změna formy či intenzity násilí a významné životní události jako je svatba, těhotenství či narození dítěte. Oběti násilí nejčastěji jako zdroj pomoci využívají svou rodinu. Při ukončování násilných vztahů se oběti setkávají s eskalací násilí a násilné chování mnohdy pokračuje i po ukončení vztahu. Oběti vystavené násilí prožívají mnoho negativních emocí, od vzteku, strachu

až po pocity bezmoci a zoufalství. Násilí má také vliv na jejich fyzické i psychické zdraví.

Klíčová slova:

Domácí násilí, osoby ohrožené domácím násilím, pokračující partnerské násilí, ukončování násilí

ABSTRACT OF THESIS

Title: The way out of domestic violence

Author: Mgr. Tereza Piknová, DiS.

Supervisor: PhDr. Eva Aigelová, Ph.D.

Number of pages and characters: 110, 186 763

Number of appendices: 4

Number of references: 70

Abstract: The aim of this work is to comprehensively map violent partnerships from their inception through the termination of relationships, to the subsequent interaction of former partners. The work also deals with the identification of turning points that led to the termination of relationships, barriers for leaving violent partner, mapping the use of resources - helping people at risk of domestic violence, with experiencing violence by its victims and with the impact of violence on victims' health. The research included seven respondents who have experienced domestic violence, and at the same time the partnership was already terminated. To achieve the research goals, a qualitative approach was chosen, which is carried out in the form of case studies. The main method for data collection was a semi-structured interview, which was supplemented by a life curve method. The results show that the development of violence can occur at any time during the partnership and after its termination, and there are various forms of violence in violent relationships, from psychological to sexual. The turning points that lead to the termination of a relationship include the first violent incidents, a change in the form or intensity of violence and significant life events such as marriage, pregnancy or the birth of a child. Victims of violence most

often seek help within their families. When ending violent relationships, victims encounter an escalation of violence, and violent behavior often continues after the relationship ends. Victims of violence also experience many negative emotions, from anger, fear to feelings of helplessness and despair. Violence also affects their physical and mental health.

Key words: domestic violence, persons at risk of domestic violence, continuing partner violence, violence termination

Příloha č. 3: *Seznam otázek do výzkumného rozhovoru*

Kdy jste si všimla, že ve vztahu není něco v pořádku? Po kolika letech soužití?

Za jakých okolností došlo k rozvoji násilí?/ Jak se násilí ve Vašem vztahu projevovalo?

Jak jste tyto situace prožívala?

Kdy jste začala poprvé přemýšlet o ukončení vztahu?

Jak dlouho od doby, kdy jste o ukončení vztahu začala uvažovat, trvalo, než se Vám podařilo vztah ukončit?

Dokázala byste popsat, co vám v tom bránilo, abyste vztah ukončila hned?

Co bylo posledním impulzem k ukončení vztahu?

Jak ukončení vztahu probíhalo?

Jak jste to prožívala?

Co Vám pomohlo vztah ukončit?

Jakou podporu jste v této situaci využila? (zmapovat přátele, svépomoc, neziskové organizace)

Jak dlouho celkově Váš vztah trval?

Byla jste/jste s partnerem v kontaktu po ukončení vztahu? Pokud ano, jak kontakt probíhal/probíhá?

Dokážete popsat důvody, proč jste v kontaktu?

Jak tyto situace prožíváte?

Objevují se strachy, že se jeho chování vůči vám bude opakovat, např. ve snech, nebo strach ho potkat na ulici apod?

Obnovila jste někdy nebo jste zkoušela obnovit vztah se svým partnerem? Pokud ne, přemýšlela jste někdy o tom, že byste vztah chtěla obnovit?

Jak jste prožívala první známky násilí ve vztahu?

Svěřovala jste se někomu, co se Vám děje?

Upozorňoval vás někdo z okolí, že si násilí ve vašem vztahu všiml?

Jak jste celkově prožívala Váš vztah?

Jaké pro Vás bylo vztah ukončit?

Jak se cítíte v současné době, kdy již nežijete v násilném vztahu?

Jaké pocity máte nyní vůči bývalému partnerovi?

Jak hodnotíte prožitou zkušenost?

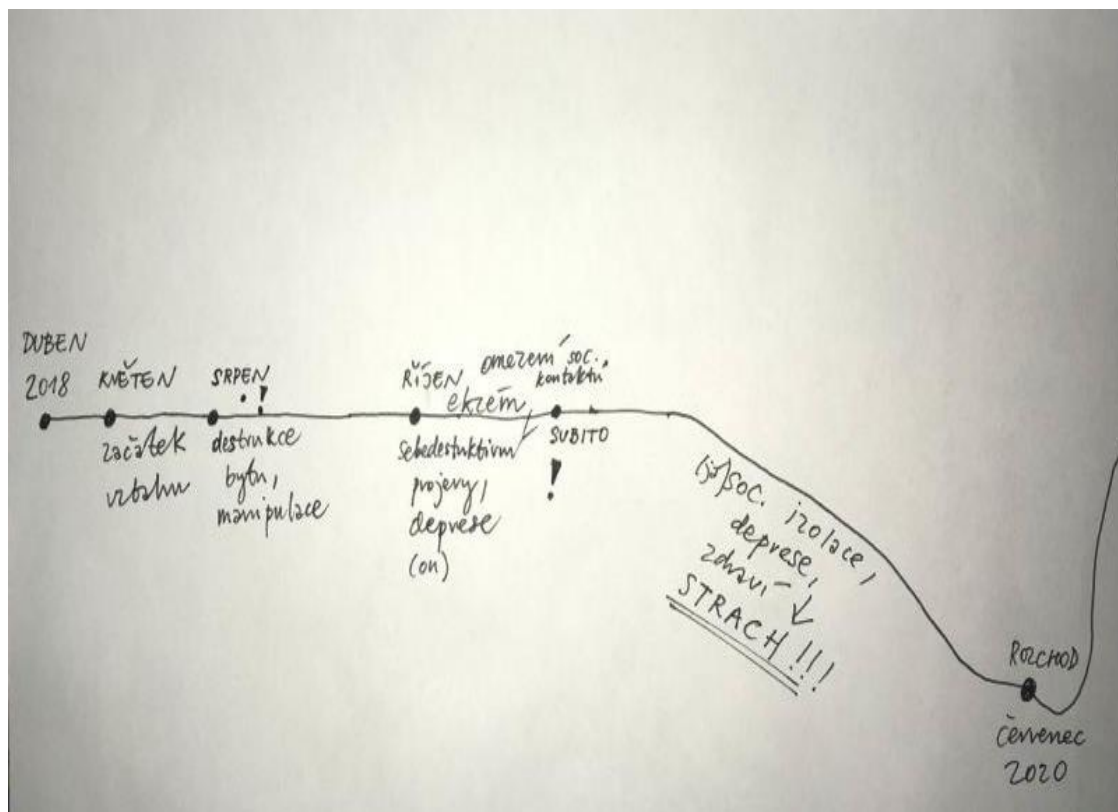
Co/kdo Vám pomohlo se s prožitou zkušeností vyrovnat?

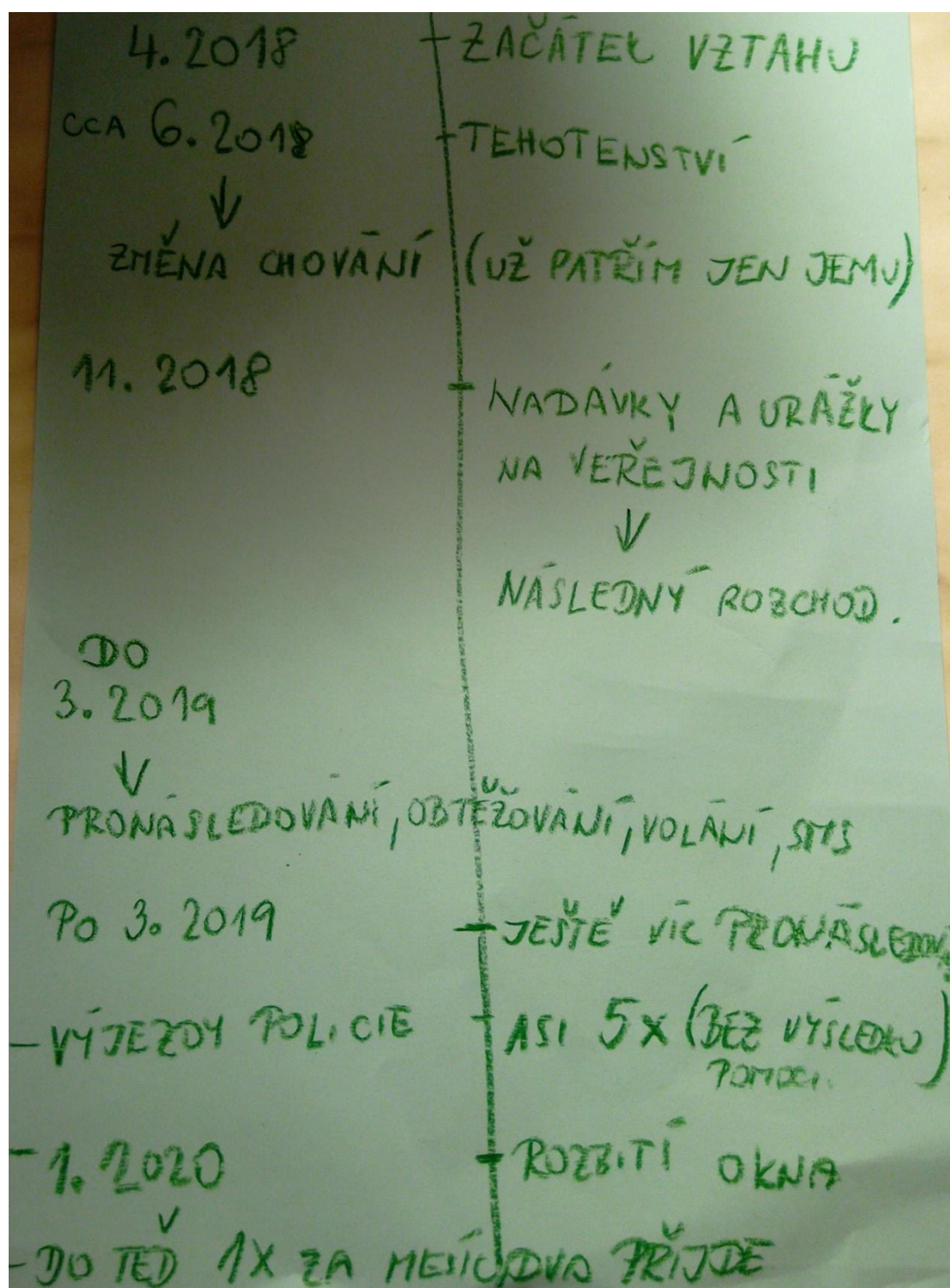
Všimla jste si, že byste během vztahu např. více pila alkohol nebo kouřila nebo užívala jiné látky?

Všimla jste si, že by se během Vašeho vztahu změnil Váš zdravotní stav? Jaký vývoj měl Váš zdravotní stav po ukončení vztahu?

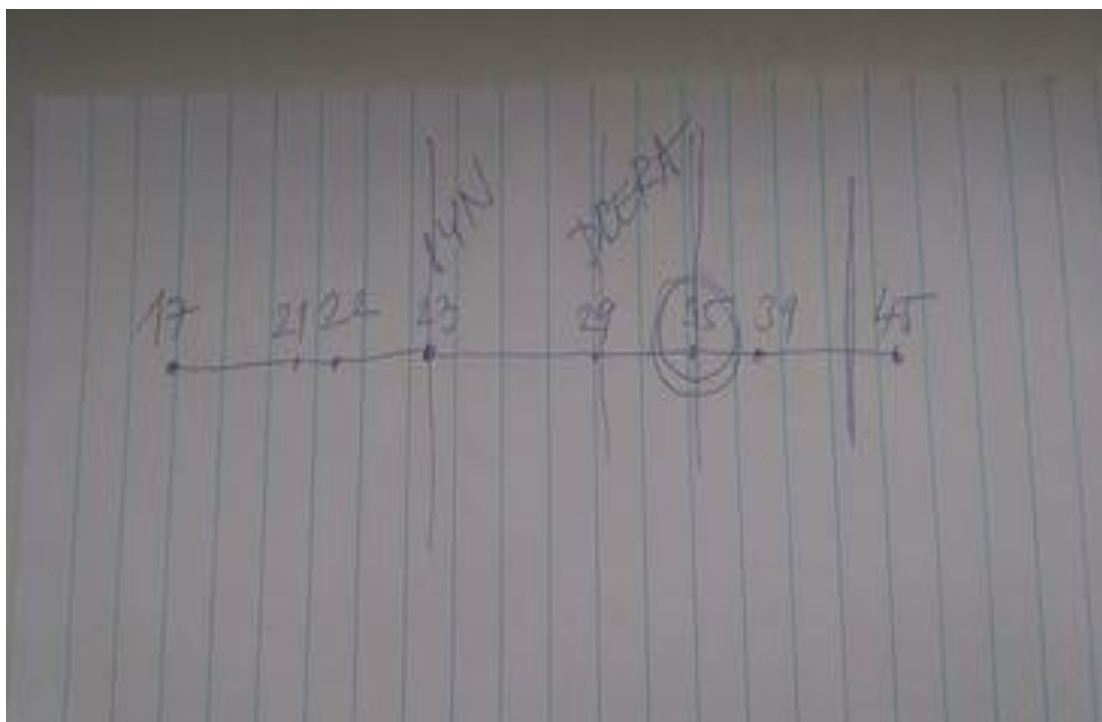
Příloha č. 4: Životní křivky účastnic výzkumu

Životní křivka – respondentka č. 1

Životní křivka – respondentka č. 5

Životní křivka – respondentka č. 6

1993
červenec - začátek života
1994
březen - krájení se ženou
1994
říjen - matka
1995
prosinec - narození
1996
únor - konec života